ประโยค ๑-๒
แปล มคธเป็นไทย
สอบ วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

แปล โดยพยัญชนะ

๑. สาวตฺถิยํ หิ ฉตฺตปาณิ นาม อุปาสโก ติปิฏกธโร อนาคามี ฯ โส ปาโต ว อุโปสถิโก หุตฺวา สตฺถุ อุปฏฺฐานํ อคมาสิ ฯ อนาคามิอริยสาวกานํ หิ สมาทานวเสน อุโปสถกมฺมํ นาม นตฺถิ ฯ มคฺเคเนว เตสํ พฺรหฺมจริยญฺจ เอกภตฺติกญฺจ อาคตํ ฯ เตเนวาห "ฆฏิกาโร โข มหาราช กุมฺภกาโร เอกภตฺติโก พฺรหฺมจารี สีลวา กลฺยาณธมฺโมติ ฯ เอวํ อนาคามิโน ปกติยา ว เอกภตฺติกา จ พฺรหฺมจาริโน จ โหนฺติ ฯ โสปิ ตเถว อุโปสถิโก หุตฺวา สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา ธมฺมกถํ สุณนฺโต นิสีทิ ฯ ตสฺมึ สมเย ราชา ปเสนทิโกสโล สตฺถุ อุปฏฺฐานํ อคมาสิ ฯ อุปาสโก ตํ อาคจฺฉนฺตํ ทิสฺวา "อุฏฺฐาตพฺพํ นุ โข, โนติ จินฺเตตฺวา "อหํ อคฺคราชสฺส สนฺติเก นิสินฺโน, ตสฺส เม ปเทสราชานํ ทิสฺวา อุฏฺฐาตุํ น ยุตฺตํ; ราชา โข ปน เม อนุฏฺฐหนฺตสฺส กุชฺฌิสฺสติ, เอตสฺมึ กุชฺฌนฺเตปิ, เนว อุฏฺฐหิสฺสามิ; ราชานํ ทิสฺวา อุฏฺฐหนฺเตน หิ ราชา ครุกโต โหติ, โน สตฺถา; เนว อุฏฺฐหิสฺสามีติ น อุฏฺฐหิ ฯ ปณฺฑิตปุริสา จ นาม ครุตรานํ สนฺติเก นิสีทิตฺวา อนุฏฺฐหนฺตํ ทิสฺวา น กุชฺฌนฺติ ฯ ราชา ปน ตํ อนุฏฺฐหนฺตํ ทิสฺวา กุปิตมานโส สตฺถารํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. สตฺถา กุปิตภาวํ ญตฺวา "มหาราช อยํ ฉตฺตปาณิ อุปาสโก ปณฺฑิโต ทิฏฺฐธมฺโม ติปิฏกธโร อตฺถานตฺถกุสโลติ อุปาสกสฺส คุณกถํ กเถสิ ฯ รญฺโญ ตสฺส คุณกถํ สุณนฺตสฺเสว จิตฺตํ มุทุกํ ชาตํ ฯ

อเถกทิวสํ ราชา อุปริปาสาเท ฐิโต ฉตฺตปาณิอุปาสกํ กตภตฺตกิจฺจํ ฉตฺตมาทาย อุปาหนํ อารุยฺห ราชงฺคเณน คจฺฉนฺตํ ทิสฺวา ปกฺโกสาเปสิ ฯ โส ฉตฺตุปาหนา อปเนตฺวา ราชานํ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ ฯ อถ นํ ราชา อาห "โภ อุปาสก กินฺเต ฉตฺตุปาหนํ อปนีตนฺติ ฯ "ราชา ปกฺโกสตีติ สุตฺวา อาคโตมฺหีติ ฯ "อชฺช อมฺหากํ ราชภาโว ตุมฺเหหิ ญาโต ภวิสฺสตีติ ฯ "สทาปิ มยํ ตุมฺหากํ ราชภาวํ ชานามาติ ฯ "เอวํ, กสฺมา ปุริมทิวเส สตฺถุ สนฺติเก นิสินฺโน มํ ทิสฺวา น อุฏฺฐหีติ ฯ "มหาราช อคฺคราชสฺส สนฺติเก นิสินฺโน ปเทสราชานํ ทิสฺวา อุฏฺฐหนฺโต สตฺถริ อคารโว ภเวยฺยํ; ตสฺมา น อุฏฺฐหินฺติ ฯ "โหตุ โภ, ติฏฺฐเตตํ, ตุมฺเห กิร ทิฏฺฐธมฺมิกสมฺปรายิกานํ อตฺถานตฺถานํ กุสลา ติปิฏกธรา อมฺหากํ อนฺเตปุเร ธมฺมํ วาเจถาติ ฯ "น สกฺกา เทวาติ ฯ "กึการณาติ ฯ "ราชเคหํ นาม มหาสาวชฺชํ, ทุยุตฺตสุยุตฺตกานิ ครุกาเนตฺถ เทวาติ ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

อเถกทิวสํ ราชา อุปริปาสาเท ฐิโต ฉตฺตปาณิอุปาสกํ กตภตฺตกิจฺจํ ฉตฺตมาทาย อุปาหนํ อารุยฺห ราชงฺคเณน คจฺฉนฺตํ ทิสฺวา ปกฺโกสาเปสิ ฯ โส ฉตฺตุปาหนา อปเนตฺวา ราชานํ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ ฯ อถ นํ ราชา อาห "โภ อุปาสก กินฺเต ฉตฺตุปาหนํ อปนีตนฺติ ฯ "ราชา ปกฺโกสตีติ สุตฺวา อาคโตมฺหีติ ฯ "อชฺช อมฺหากํ ราชภาโว ตุมฺเหหิ ญาโต ภวิสฺสตีติ ฯ "สทาปิ มยํ ตุมฺหากํ ราชภาวํ ชานามาติ ฯ "เอวํ, กสฺมา ปุริมทิวเส สตฺถุ สนฺติเก นิสินฺโน มํ ทิสฺวา น อุฏฺฐหีติ ฯ "มหาราช อคฺคราชสฺส สนฺติเก นิสินฺโน ปเทสราชานํ ทิสฺวา อุฏฺฐหนฺโต สตฺถริ อคารโว ภเวยฺยํ; ตสฺมา น อุฏฺฐหินฺติ ฯ "โหตุ โภ, ติฏฺฐเตตํ, ตุมฺเห กิร ทิฏฺฐธมฺมิกสมฺปรายิกานํ อตฺถานตฺถานํ กุสลา ติปิฏกธรา อมฺหากํ อนฺเตปุเร ธมฺมํ วาเจถาติ ฯ "น สกฺกา เทวาติ ฯ "กึการณาติ ฯ "ราชเคหํ นาม มหาสาวชฺชํ, ทุยุตฺตสุยุตฺตกานิ ครุกาเนตฺถ เทวาติ ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ๑-๒
แปล มคธเป็นไทย

แปล โดยพยัญชนะ

๑. ดังจะกล่าวโดยพิสดาร อ. อุบาสกชื่อว่าฉัตตปาณิ เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งปิฎกสาม เป็นพระอนาคามี ย่อมเป็นในพระนครชื่อว่าสาวัตถี ฯ อ. อุบาสกนั้นเป็นผู้รักษาซึ่งอุโบสถ เป็น ได้ไปแล้วสู่ที่เป็นที่บำรุงของพระศาสดาในเวลาเช้าเทียว ฯ ก็ ชื่อ อ. อุโบสถกรรม ด้วยสามารถแห่งการสมาทาน ย่อมไม่มีแก่อริยสาวกผู้อนาคามี ท. ฯ อ. พรหมจรรย์ด้วย อ. ความเป็นผู้มีภัตรหนเดียวด้วย มาแล้ว แก่อริยสาวกผู้อนาคามี ท. เหล่านั้น โดยมรรคนั่นเทียว ฯ เพราะเหตุนั้นนั่นเทียว อ. พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสแล้วว่า ดูก่อนมหาบพิตร อ. บุคคลผู้กระทำซึ่งหม้อ ชื่อว่า ฆฏิการะแล เป็นผู้มีภัตรหนเดียว เป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์โดยปกติ เป็นผู้มีศีล เป็นผู้มีธรรมอันงาม ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ อ. พระอนาคามี ท. เป็นผู้มีภัตรหนเดียวด้วย เป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์โดยปกติด้วย ย่อมเป็น โดยปกติเทียว ด้วยประการฉะนี้ ฯ อ. อุบาสก ชื่อว่าฉัตต-ปาณิแม้นั้น เป็นผู้รักษาซึ่งอุโบสถ โดยประการนั้นนั่นเทียว เป็น เข้าไปเฝ้าแล้วซึ่งพระศาสดา ถวายบังคมแล้ว นั่งฟังอยู่แล้วซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งธรรม ฯ ในสมัยนั้น อ. พระราชาพระนามว่า ปเสนทิโกศล ได้เสด็จไปแล้วสู่ที่เป็นที่บำรุงของพระศาสดา ฯ อ. อุบาสก เห็นแล้ว ซึ่งพระราชานั้นผู้เสด็จมาอยู่ คิดแล้วว่า อันเราพึงลุกขึ้นหรือหนอแล หรือว่า อันเราพึงลุกขึ้น หามิได้ ดังนี้ ไม่ลุกขึ้นแล้วด้วยอันคิดว่า อ. เรา นั่งแล้วในสำนักของพระราชาผู้เลิศ อ. อัน ๆ เรานั้นเห็น ซึ่งพระราชาผู้เป็นใหญ่ในประเทศ แล้วจึงลุกขึ้น ไม่ควรแล้ว อนึ่ง อ. พระราชาแล จักกริ้วต่อเราผู้ไม่ลุกขึ้นอยู่ ครั้นเมื่อพระราชานั่นแม้กริ้วอยู่ อ. เรา จักไม่ลุกขึ้นนั่นเทียว ด้วยว่า อ. พระราชา เป็นผู้อันเราผู้เห็นซึ่งพระราชาแล้วจึงลุกขึ้นอยู่ กระทำให้หนักแล้ว ย่อมเป็น อ. พระศาสดาเป็นผู้อันเราผู้เห็นซึ่งพระราชาแล้วจึงลุกขึ้นอยู่ กระทำให้หนักแล้ว ย่อมเป็น

หามิได้ อ. เรา จักไม่ลุกขึ้นนั่นเทียว ดังนี้ ฯ ก็ชื่อ อ. บุรุษผู้เป็นบัณฑิต ท. เห็นแล้วซึ่งบุคคลผู้นั่ง ในสำนักของบุคคล ท. ผู้หนักกว่าแล้วจึงไม่ลุกขึ้นอยู่ ย่อมไม่โกรธ ฯ ก็ อ. พระราชาเห็นแล้ว ซึ่งอุบาสกนั้นผู้ไม่ลุกขึ้นอยู่ เป็นผู้มีใจกำเริบแล้ว เป็น ถวายบังคมแล้วซึ่งพระศาสดา ประทับนั่งแล้ว ณ ที่สุดข้างหนึ่ง ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. พระบรมศาสดา ทรงทราบ (ว่า) พระราชาทรงกริ้ว จึงตรัสคุณกถาของอุบาสกว่า มหาบพิตร ฉัตตปาณิอุบาสกนี้เป็นบัณฑิต เห็นธรรม ทรงพระไตรปิฎกฉลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และมิใช่ประโยชน์ ฯ เมื่อพระราชาทรงสดับคุณกถาของอุบาสกนั้นเทียว พระทัยก็อ่อนลงแล้ว ฯ

ครั้นภายหลัง วันหนึ่ง พระราชาประทับอยู่เบื้องบนปราสาท ทอดพระเนตรเห็นฉัตตปาณิอุบาสก ผู้รับประทานอาหารแล้ว กั้นร่ม สวมรองเท้าเดินไปทางพระลานหลวง ทรงรับสั่งให้เรียกมา ฯ อุบาสกนั้น เก็บร่มและรองเท้าแล้วเข้าไปเฝ้าพระราชา ถวายบังคมแล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่อันสมควรส่วนหนึ่ง ฯ ครั้งนั้น พระราชาตรัสถามเขาว่า อุบาสกผู้เจริญ เพราะเหตุไร เธอจึงเก็บร่มและรองเท้าเสียเล่า ฯ เขากราบทูลว่า ข้าพระองค์เป็นผู้ได้ฟังคำว่า พระราชาตรัสเรียกหา จึงมาแล้ว ฯ พระราชาตรัสว่า พวกเธอ (เพิ่ง) จักรู้ความที่เราเป็นพระราชาในวันนี้หรือ ฯ เขากราบทูลว่า พวกข้าพระองค์ทราบความที่พระองค์เป็นพระราชา แม้ในกาลทุกเมื่อ ฯ พระราชาตรัสถามว่า เมื่อเป็นอย่างนี้ เพราะเหตุไรในวันก่อน เธอนั่งในสำนักของพระบรมศาสดา เห็นเราแล้วจึงไม่ลุกขึ้น ฯ เขากราบทูลว่า ขอเดชะมหาราชเจ้า ข้าพระองค์นั่งอยู่ในสำนักของพระราชาผู้เลิศ เห็นพระราชาผู้เป็นใหญ่ในประเทศแล้วเมื่อลุกขึ้น (แสดงความเคารพ) จะพึงเป็นผู้ไม่มีความเคารพในพระบรมศาสดา เพราะฉะนั้น ข้าพระองค์จึงไม่ลุกขึ้น ฯ พระราชาตรัสว่า ช่างเถิดพ่อมหาจำเริญ เรื่องนี้จงหยุดไว้ (แค่นี้) ทราบว่า เธอเป็นผู้ฉลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และมิใช่

ประโยชน์ ทั้งที่เป็นไปใน ทิฏฐธรรมและสัมปรายภพ ทรงพระไตรปิฎก ขอจงบอกธรรมแก่พวกเราภายในบุรีเถิด ฯ เขาทูลว่า ข้าพระองค์ไม่อาจ พระพุทธเจ้าข้า ฯ ตรัสถามว่า เพราะเหตุไร ฯ เขากราบทูลว่า ธรรมดาวังหลวง มีโทษมาก ในวังหลวงนี้ กิจที่ประกอบผิดและชอบ เป็นเรื่องที่หนัก พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พระราชรัตนมุนี ปญฺญาสิริ วัดพระปฐมเจดีย์ จ.นครปฐม เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ในวรรคทั้ง ๕ คือ.....
....., และ ย....., ๒๑ ตัวนี้ เป็นโฆสะ ฯ

๒. ในพยัญชนะสนธิ สัญโญโค มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ อิธปฺปโมทติ จัดเป็นอย่างไหน ฯ

๓. วิเสสนสัพพนาม แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ที่แบ่งแล้วนั้น ชนิดไหน มีศัพท์อะไรบ้าง ฯ

๔. ในอาขยาตนั้น ท่านแบ่งกาลที่เป็นประธาน และแบ่งกาลให้ละเอียดไว้อย่างไรบ้าง ฯ

๕. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า กรณสาธนะ ฯ และกรณสาธนะนี้ ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ฯ

๖. อะไร ชื่อว่า ทวันทวสมาส ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ปตฺตจีวรํ, สมณพฺราหฺมณา จัดเป็นอย่างไหน ฯ

๗. ในชาตาทิตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ กาสาวํ, ปจฺฉิโม, เมธาวี ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้ พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ค ฆ ง, ช ฌ ญ, ฑ ฒ ณ, ท ธ น, พ ภ ม, และ ย ร ล ว ห ฬ, ๒๑ ตัวนี้ เป็นโฆสะ ฯ

๒. ในพยัญชนะสนธิ สัญโญโค มี ๒ คือซ้อนพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกันอย่าง ๑ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปไม่เหมือนกันอย่าง ๑ ฯ อิธปฺปโมทติ จัดเป็นอย่างซ้อนพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกัน ฯ

๓. วิเสสนสัพพนามแบ่งเป็น ๒ คือ อนิยม นิยม ฯ อนิยมมีศัพท์คือ ย, อญฺญ, อญฺญตร, อญฺญตม, ปร, อปร, กตร, กตม, เอก, เอกจฺจ, สพฺพ, กึ, นิยมมีศัพท์คือ ต, เอต, อิม, อมุ ฯ

๔. ในอาขยาตนั้นท่านแบ่งกาลที่เป็นประธานได้ ๓ คือ กาลที่เกิดขึ้นจำเพาะหน้า เรียกว่าปัจจุบันกาล ๑ กาลล่วงแล้ว เรียกว่าอดีตกาล ๑ กาลยังไม่มาถึง เรียกว่าอนาคตกาล ๑ และแบ่งกาลให้ละเอียดไว้อย่างนี้คือ ปัจจุบันกาลจัดเป็น ๓ คือ ปัจจุบันแท้ ๑ ปัจจุบันใกล้อดีต ๑ ปัจจุบันใกล้อนาคต ๑ อดีตกาลจัดเป็น ๓ เหมือนกันคือ ล่วงแล้วไม่มีกำหนด ๑ ล่วงแล้ววานนี้ ๑ ล่วงแล้ววันนี้ ๑ อนาคตกาลจัดเป็น ๒ คือ อนาคตของปัจจุบัน ๑ อนาคตของอดีต ๑ ฯ

๕. ผู้ทำ ๆ ด้วยสิ่งใด ศัพท์ที่เป็นชื่อของสิ่งนั้นเป็นต้นว่า พนฺธนํ วัตถุเป็นเครื่องผูก ปหรณํ วัตถุเป็นเครื่องประหาร วิชฺฌนํ วัตถุเป็นเครื่องไช ชื่อว่ากรณสาธนะ ฯ และกรณสาธนะนี้ท่านบัญญัติให้แปลว่าที่เป็นกัตตุรูปแปลว่าเป็นเครื่องก็ได้ แปลว่า เป็นเหตุก็ได้ ที่เป็นกัมมรูป แปลว่า เป็นเครื่องอันเขาก็ได้ เป็นเหตุอันเขาก็ได้ ฯ

๖. นามนาม ตั้งแต่ ๒ ศัพท์ขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อว่า ทวันทวสมาส ฯ มี ๒ คือ สมาหาโร อสมาหาโร ฯ ปตฺตจีวรํ จัดเป็น สมาหาโร สมณพฺราหฺมณา จัดเป็น อสมาหาโร ฯ

๗. ในชาตาทิตัทธิตมีปัจจัย ๓ ตัว คือ อิม, อิย, กิย ฯ กาสาวํ ลง ณ ปัจจัย ในราคาทิตัทธิต ปจฺฉิโม ลง **อิม** ปัจจัย ในชาตาทิตัทธิต เมธาวี ลง **วี** ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต ฯ

พระศรีสุธรรมโมลี สมจิตฺโต วัดโมลีโลกยาราม เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
แปล มคธเป็นไทย
สอบ วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

แปล โดยพยัญชนะ

๑. อเถกทิวสํ มาคนฺทิยา อตฺตโน ปาสาทตลโต นิกฺขมิตฺวา จงฺกมมานา ตาสํ วสนฏฺฐานํ คนฺตฺวา คพฺเภสุ ฉิทฺทํ ทิสฺวา "อิทํ กินฺติ ปุจฺฉิตฺวา, ตาหิ ตสฺสา สตฺถริ พนฺธาฆาตํ อชานนฺตีหิ "สตฺถา อิมํ นครํ อาคโต, มยํ เอตฺถ ฐตฺวา สตฺถารํ วนฺทาม เจว ปูเชม จาติ วุตฺเต, "อาคโต นาม อิมํ นครํ สมโณ โคตโม, อิทานิสฺส กตฺตพฺพํ ชานิสฺสามิ, อิมาปิ ตสฺส อุปฏฺฐายิกา, อิมาสํปิ กตฺตพฺพํ ชานิสฺสามีติ จินฺเตตฺวา คนฺตฺวา รญฺโญ อาโรเจสิ "มหาราช สามาวตีมิสฺสกานํ ปญฺจสตานํ อิตฺถีนํ พหิทฺธา ปตฺถนา อตฺถิ, กติปาเหเนว เต ชีวิตํ น ภวิสฺสตีติ ฯ ราชา "น ตา เอวรูปํ กริสฺสนฺตีติ น สทฺทหิ, ปุน วุตฺเตปิ, น สทฺทหิเยว ฯ อถ นํ, เอวํ ติกฺขตฺตุํ วุตฺเตปิ, อสทฺทหนฺตํ "สเจ เม น สทฺทหสิ, ตาสํ วสนฏฺฐานํ คนฺตฺวา อุปธาเรหิ มหาราชาติ อาห ฯ ราชา คนฺตฺวา คพฺเภสุ ฉิทฺทํ ทิสฺวา "อิทํ กินฺติ ปุจฺฉิตฺวา, ตสฺมึ อตฺเถ อาโรจิเต, ตาสํ อกุชฺฌิตฺวา กิญฺจิ อวตฺวา ว ฉิทฺทานิ ปิทหาเปตฺวา สพฺพคพฺเภสุ ขุทฺทจฺฉิทฺทกวาตปานานิ กาเรสิ ฯ ขุทฺทจฺฉิทฺทกวาตปานานิ กิร ตสฺมึ กาเล อุปฺปนฺนานิ ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. มาคนฺทิยา ตาสํ กิญฺจิ กาตุํ อสกฺกุณิตฺวา "สมณสฺส โคตมสฺเสว กตฺตพฺพํ กริสฺสามีติ นาครานํ ลญฺจํ ทตฺวา "สมณํ โคตมํ อนฺโตนครํ ปวิสิตฺวา จรนฺตํ ทาสกมฺมกรโปริเสหิ สทฺธึ อกฺโกสิตฺวา ปริภาสิตฺวา ปลาเปถาติ ฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิกา ตีสุ รตเนสุ อปฺปสนฺนา อนฺโตนครํ ปวิฏฺฐํ สตฺถารํ อนุพนฺธิตฺวา ทสหิ อกฺโกสวตฺถูหิ อกฺโกสนฺติ ปริภาสนฺติ ฯ ตํ สุตฺวา อายสฺมา อานนฺโท สตฺถารํ เอตทโวจ "ภนฺเต อิเม นาครา อมฺเห อกฺโกสนฺติ ปริภาสนฺติ, อิโต อญฺญตฺถ คจฺฉามาติ ฯ "กุหึ อานนฺทาติ ฯ "อญฺญํ นครํ ภนฺเตติ ฯ "ตตฺถ มนุสฺเสสุ อกฺโกสนฺเตสุ, ปุน กตฺถ คมิสฺสาม อานนฺทาติ ฯ "ตโตปิ อญฺญํ นครํ ภนฺเตติ ฯ "ตตฺถ มนุสฺเสสุ อกฺโกสนฺเตสุ, กุหึ คมิสฺสามาติ ฯ "ตโต อญฺญํ นครํ ภนฺเตติ ฯ "อานนฺท น เอวํ กาตุํ วฏฺฏติ, ยตฺถ อธิกรณํ อุปฺปนฺนํ, ตตฺเถว ตสฺมึ วูปสนฺเต, อญฺญตฺถ คนฺตุํ วฏฺฏติ, เก ปน เต อานนฺท อกฺโกสนฺตีติ ฯ "ภนฺเต ทาสกมฺมกเร อุปาทาย สพฺเพ อกฺโกสนฺตีติ ฯ "อหํ อานนฺท สงฺคามํ โอติณฺณหตฺถิสทิโส, สงฺคามํ โอติณฺณหตฺถิโน หิ จตูหิ ทิสาหิ อาคเต สเร สหิตุํ ภาโร, ตเถว พหูหิ ทุสฺสีเลหิ กถิตกถานํ สหนํ นาม มยฺหํ ภาโรติ วตฺวา อตฺตานํ อารพฺภ ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมา นาควคฺเค ติสฺโส คาถา อภาสิ ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒

แปล มคธเป็นไทย

แปล โดยพยัญชนะ

๑. ครั้นภายหลัง ณ วันหนึ่ง อ. พระนางมาคันทิยา เสด็จออกแล้วจากพื้นแห่งปราสาทของพระองค์ ทรงเดินไปมาอยู่ เสด็จไปแล้วสู่ที่เป็นที่อยู่แห่งหญิง ท. เหล่านั้น ทรงเห็นแล้วซึ่งช่องในห้อง ท. ตรัสถามแล้วว่า อ. ช่องนี้ อะไร ดังนี้ ครั้นเมื่อคำว่า อ. พระศาสดาเสด็จมาแล้วสู่พระนครนี้ อ. หม่อมฉัน ท. ยืนแล้วในที่นี้ ย่อมถวายบังคมด้วยนั่นเทียว ย่อมบูชาด้วยซึ่งพระศาสดา ดังนี้ อันหญิง ท. เหล่านั้น ผู้ไม่รู้อยู่ ซึ่งความอาฆาตอันเป็นเครื่องผูกในพระศาสดาแห่งพระนางมาคันทิยานั้น ทูลแล้ว ทรงดำริแล้วว่า อ. พระสมณะ ผู้โคดม ชื่อว่าเสด็จมาแล้วสู่พระนครนี้ อ. เราจักรู้ ซึ่งกรรมอันอันเราพึงทำ แก่พระสมณะ ผู้โคดมนั้น ในกาลนี้ อ. หญิง ท. แม้เหล่านี้เป็นอุปัฏฐายิกา ของพระสมณะผู้โคดมนั้น ย่อมเป็น อ. เรา จักรู้ซึ่งกรรม อันอันเราพึงทำ แก่หญิง ท. แม้เหล่านี้ ดังนี้ เสด็จไปแล้ว กราบทูลแล้ว แก่พระราชาว่า ข้าแต่มหาราชเจ้า อ. ความปรารถนาในภายนอก มีอยู่แก่หญิง ท. มีร้อยห้าเป็นประมาณ ผู้เจือด้วยพระนางสามาวดี อ. พระชนมชีพ ของพระองค์ จักไม่มีโดยวันเล็กน้อยนั่นเทียว ดังนี้ ฯ

อ. พระราชา ไม่ทรงเชื่อแล้ว ด้วยทรงดำริว่า อ. หญิง ท. เหล่านั้นจักไม่กระทำซึ่งกรรมอันมีอย่างนี้เป็นรูป ครั้นเมื่อพระดำรัสนั้น อันพระนางมาคันทิยา แม้กราบทูลแล้วอีก อ. พระราชาไม่ทรงเชื่อแล้วนั่นเทียว ฯ

ครั้งนั้น อ. พระนางมาคันทิยา กราบทูลแล้วว่า ถ้าว่า อ. พระองค์ย่อมไม่ทรงเชื่อต่อหม่อมฉันไซร้ ข้าแต่มหาราชเจ้า อ. พระองค์เสด็จไปแล้วสู่ที่อันเป็นที่อยู่แห่งหญิง ท. เหล่านั้น ขอจงทรงใคร่ครวญ ดังนี้ กะพระราชานั้น ผู้-ครั้นเมื่อพระดำรัส อันตน แม้กราบทูลแล้ว สิ้นสามครั้ง อย่างนี้

ไม่ทรงเชื่ออยู่ ฯ อ. พระราชา เสด็จไปแล้ว ทรงเห็นแล้ว ซึ่งช่องในห้อง ท. ตรัสถามแล้วว่า อ. ช่องนี้ อะไร ดังนี้ ครั้นเมื่อเนื้อความนั้น อันหญิง ท. เหล่านั้นกราบทูลแล้ว ไม่กริ้วแล้วต่อหญิง ท. เหล่านั้น ไม่ตรัสแล้วซึ่งพระดำรัสอะไรๆ เทียว ยังบุคคลให้ปิดแล้วซึ่งช่อง ท. ยังบุคคลให้ทำแล้ว ซึ่งช่อง อันเป็นที่ดื่มกินซึ่งลมอันมีช่องอันเล็ก ท. ในห้องทั้งปวง ท.ฯ ได้ยินว่า อ. ช่องอันเป็นที่ดื่มกินซึ่งลมอันมีช่องอันเล็ก ท. เกิดขึ้นแล้ว ในกาลนั้น ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. พระนางมาคันทิยา ไม่อาจทำอะไรๆ แก่หญิงเหล่านั้นได้ ทรงดำริว่า เราจักทำกรรมที่ควรทำแก่พระสมณโคดมเอง จึงประทานสินจ้างแก่ชาวเมืองแล้วตรัสว่า พวกเจ้าพร้อมด้วยเหล่าบุรุษที่เป็นทาสและกรรมกร จงด่า จงบริภาษ พระสมณโคดม ผู้เสด็จเข้าไปยังภายในพระนครเที่ยวไปอยู่ให้หนีไป ฯ เหล่าชนผู้เป็นมิจฉาทิฐิ ไม่เลื่อมใสในพระรัตนตรัย พากันติดตามพระศาสดาผู้เสด็จเข้าไปยังภายในพระนคร ย่อมด่า ย่อมบริภาษ ด้วยอักโกสวัตถุ ๑๐ ประการ ฯ ท่านพระอานนท์เถระฟังคำด่าและบริภาษนั้นแล้วได้กราบทูลพระบรมศาสดาดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ชาวเมืองเหล่านี้ด่า (และ) บริภาษพวกเรานัก พวกเราไปเมืองอื่นจากเมืองนี้กันเถิด ฯ พระบรมศาสดาตรัสถามว่า จะไปเมืองไหนกัน อานนท์ ฯ พระอานนท์เถระกราบทูลว่า ไปยังเมืองอื่น พระพุทธเจ้าข้าฯ พระบรมศาสดา ตรัสถามว่า เมื่อคนในเมืองนั้นด่าเราจักไปที่ไหนอีก อานนท์ฯ พระอานนท์เถระกราบทูลว่า ไปยังเมืองอื่นแม้จากเมืองนั้น พระพุทธเจ้าข้าฯ พระบรมศาสดาตรัสถามว่า เมื่อคนในเมืองนั้นก็ด่า เราจักไปที่ไหนกันเล่า ฯ พระอานนท์เถระทูลว่า จักไปเมืองอื่นจากเมืองนั้น พระพุทธเจ้าข้าฯ พระบรมศาสดาตรัสว่า อานนท์ การทำอย่างนี้ย่อมไม่ควร เรื่องเกิดขึ้นในที่ใด เมื่อเรื่องนั้นสงบในที่นั้นแล้ว จะไปในที่อื่น ก็ควร อานนท์ ก็คนเหล่านั้นเหล่าไหนเล่า ย่อมด่าฯ พระอานนท์เถระทูลว่า ทุกคน

กระทั่งทาสและกรรมกร ต่างพากันด่า พระพุทธเจ้าข้า ฯ พระบรมศาสดาตรัสว่า อานนท์ เราเป็นเช่นเดียวกับช้างที่เข้าสู่สงคราม ก็การอดทนลูกศรที่มาจากสี่ทิศ เป็นภาระของช้างที่เข้าสู่สงคราม ฉันใด ขึ้นชื่อว่าการอดทนต่อถ้อยคำที่คนทุศีล เป็นอันมากพูดกัน ย่อมเป็นภาระของเรา ฉันนั้นเหมือนกัน เมื่อทรงแสดงธรรม ปรารภพระองค์จึงได้ตรัส ๓ พระคาถา ในนาควรรค ฯ

พระราชรัตนมุนี ปญฺญาสิริ วัดพระปฐมเจดีย์ จ.นครปฐม เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๕๔

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ฐานที่ตั้งที่เกิดของอักขระ มี ๖ คือ.....

ว เกิดใน ๒ ฐาน คือ.....เรียกว่า.....ฯ

๒. ในสระสนธิ โลโป มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ จตฺตาโรเม, โนเหตํ จัดเป็นอย่างไหน ฯ

๓. เสฏฺฐี (เศรษฐี) ซึ่งเป็น อี การันต์ในปุงลิงค์ มีวิธีแจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗ อย่างไรบ้าง ฯ

๔. กิริยาศัพท์ใด ชื่อกัมมวาจก ฯ มีอุทาหรณ์ว่าอย่างไร ฯ และในกัมมวาจกนี้ ลงปัจจัยอะไรบ้าง ฯ

๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับกิริยากิตก์ จัดเป็นกี่พวก ฯ แต่ละพวกมีปัจจัยอะไรบ้าง ฯ บอกกาลอะไร ฯ

๖. สมาสเช่นไร ชื่อว่าอัพยยีภาวสมาส ฯ และอัพยยีภาวสมาสนั้นมีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ปจฺฉาภตฺตํ, อชฺฌตฺตํ จัดเป็นอย่างไหน ฯ

๗. ในภาวตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ปูชนีโย, อโยมยํ, ปุญฺญวา ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้
ฐานที่ตั้งที่เกิดของอักขระมี ๖ คือ **กณฺโฐ** คอ, **ตาลุ** เพดาน, **มุทธา** ศีรษะก็ว่า ปุ่มเหงือกก็ว่า, **ทนฺโต** ฟัน, **โอฏฺโฐ** ริมฝีปาก, **นาสิกา** จมูก
ว เกิดใน ๒ ฐาน คือ ฟันและริมฝีปาก เรียกว่า **ทนฺโตฏฺฐโช** ฯ

๒. ในสระสนธิ โลโป มี ๒ คือ ลบสระหน้า ๑ ลบสระหลัง ๑ ฯ
จตฺตาโรเม จัดเป็นลบสระหลัง
โนเหตํ จัดเป็นลบสระหน้า ฯ

๓. เสฏฺฐี (เศรษฐี) ซึ่งเป็น อี การันต์ ในปุงลิงค์ มีวิธีแจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗ อย่างนี้

เอกวจนํ	พหุวจนํ
ป. เสฏฺฐี	เสฏฺฐิโน เสฏฺฐี
ทุ. เสฏฺฐึ เสฏฺฐินํ	เสฏฺฐิโน เสฏฺฐี
ต. เสฏฺฐินา	เสฏฺฐีหิ เสฏฺฐีภิ
จ. เสฏฺฐิสฺส เสฏฺฐิโน	เสฏฺฐีนํ
ปญฺ. เสฏฺฐิสฺมา เสฏฺฐิมฺหา	เสฏฺฐีหิ เสฏฺฐีภิ
ฉ. เสฏฺฐิสฺส เสฏฺฐิโน	เสฏฺฐีนํ
ส. เสฏฺฐิสฺมึ เสฏฺฐิมฺหิ	เสฏฺฐีสุ
อา. เสฏฺฐิ	เสฏฺฐิโน เสฏฺฐี

๔. กิริยาศัพท์ใดกล่าวกรรม สิ่งที่บุคคลพึงทำ คือแสดงว่าเป็นกิริยาของกรรมนั้นเอง กิริยาศัพท์นั้น ชื่อ กัมมวาจก ฯ อุทาหรณ์ว่า สูเทน โอทโน ปจิยเต ข้าวสุก อันพ่อครัว หุงอยู่ ฯ และในกัมมวาจกนี้ ลง ย ปัจจัยกับทั้ง อิ อาคม หน้า ย ฯ

๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับกิริยากิตก์ จัดเป็น ๓ พวก ฯ แต่ละพวกมีปัจจัยดังนี้

กิตปัจจัย อนฺต, ตวนฺตุ, ตาวี,

กิจจปัจจัย อนีย, ตพฺพ

กิตกิจจปัจจัย มาน, ต, ตูน, ตฺวา, ตฺวาน ฯ

อนฺต, มาน บอกปัจจุบันกาล

ตวนฺตุ, ตาวี, ต, ตูน, ตฺวา, ตฺวาน บอกอดีตกาล

อนีย, ตพฺพ บอกความจำเป็น ฯ

๖. สมาสที่มีอุปสัคหรือนิบาตอยู่ข้างหน้า ชื่อว่า อัพยยีภาวสมาส ฯ และอัพยยีภาวสมาสนั้น มี ๒ คือ อุปสัคคปุพพกะ ๑ นิปาตปุพพกะ ๑ ฯ **ปจฺฉาภตฺตํ** จัดเป็นนิปาตปุพพกะ ฯ **อชฺฌตฺตํ** จัดเป็นอุปสัคคปุพพกะ ฯ

๗. ในภาวตัทธิต มีปัจจัย ๖ ตัว คือ ตฺต, ณฺย, ตฺตน, ตา, ณ, กณฺ ฯ

ปูชนีโย ลง อีย ปัจจัย ในฐานตัทธิต

อโยมยํ ลง มย ปัจจัย ในปกติตัทธิต

ปุญฺญวา ลง วนฺตุ ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต ฯ

พระศรีสุธรรมโมลี สมจิตฺโต วัดโมลีโลกยาราม เฉลย

สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
แปล มคธเป็นไทย
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๔

แปล โดยพยัญชนะ

๑. สาวตฺถิยํ กิร มหาสุวณฺโณ นาม กุฏุมฺพิโก อโหสิ อฑฺโฒ มหทฺธโน มหาโภโค อปุตฺตโก ฯ โส เอกทิวสํ นหานติตฺถํ คนฺตฺวา นหาตฺวา อาคจฺฉนฺโต อนฺตรามคฺเค สมฺปนฺนสาขํ เอกํ วนปฺปตึ ทิสฺวา, “อยํ มเหสกฺขาย เทวตาย ปริคฺคหิโต ภวิสฺสตีติ ตสฺส เหฏฺฐาภาคํ โสธาเปตฺวา ปาการปริกฺเขปํ การาเปตฺวา วาลุกํ โอกิราเปตฺวา ธชปตากํ อุสฺสาเปตฺวา วนปฺปตึ อลงฺกริตฺวา “ปุตฺตํ วา ธีตรํ วา ลภิตฺวา ตุมฺหากํ มหาสกฺการํ กริสฺสามีติ ปตฺถนํ กตฺวา ปกฺกามิ ฯ

อถสฺส ภริยาย กุจฺฉิยํ คพฺโภ ปติฏฺฐาสิ ฯ โส ตสฺสา คพฺภปริหารํ อทาสิ ฯ สา ทสมาสจฺจเยน ปุตฺตํ วิชายิ ฯ เสฏฺฐี อตฺตนา ปาลิตํ วนปฺปตึ นิสฺสาย ลทฺธตฺตา ตสฺส “ปาโลติ นามํ อกาสิ ฯ อปรภาเค อญฺญํ ปุตฺตํ ลภิ ฯ ตสฺส “จุลฺลปาโลติ นามํ กตฺวา, อิตรสฺส “มหาปาโลติ นามํ กริ ฯ เต วยปฺปตฺเต ฆรพนฺธเนน พนฺธึสุ ฯ อปรภาเค มาตาปิตโร กาลมกํสุ ฯ สพฺพํ โภคํ ทฺวินฺนํเยว วิวเรสุํ ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. สตฺถา "สาธุ สาธูติ อภินนฺทิตฺวา เสสมคฺเคสุปิ ปฏิปาฏิยา ปญฺหํ ปุจฺฉิ ฯ คนฺถิกตฺเถโร เอกํปิ กเถตุํ นาสกฺขิ ฯ ขีณาสโว ปน ปุจฺฉิตปุจฺฉิตํ กเถสิ ฯ สตฺถา จตูสุปิ ฐาเนสุ ตสฺส สาธุการํ อทาสิ ฯ ตํ สุตฺวา ภุมฺมเทเว อาทึ กตฺวา ยาว พฺรหฺมโลกา สพฺพา เทวตา เจว นาคสุปณฺณา จ สาธุการํ อทํสุ ฯ ตํ สาธุการํ สุตฺวา ตสฺส อนฺเตวาสิกา เจว สทฺธิวิหาริโน จ สตฺถารํ อุชฺฌายึสุ "กึ นาเมตํ สตฺถารา กตํ: กิญฺจิ อชานนฺตสฺส มหลฺลกตฺเถรสฺส จตูสุ ฐาเนสุ สาธุการํ อทาสิ, อมฺหากํ ปนาจริยสฺส สพฺพ-ปริยตฺติธรสฺส ปญฺจนฺนํ ภิกฺขุสตานํ ปาโมกฺขสฺส ปสํสามตฺตํปิ น กรีติ ฯ อถ เน สตฺถา "กินฺนาเมตํ ภิกฺขเว กเถถาติ ปุจฺฉิตฺวา, ตสฺมึ อตฺเถ อาโรจิเต, "ภิกฺขเว ตุมฺหากํ อาจริโย มม สาสเน ภติยา คาโว รกฺขนสทิโส, มยฺหํ ปน ปุตฺโต ยถารุจิยา ปญฺจโครเส ปริภุญฺชนกสามิสทิโสติ วตฺวา อิมา คาถา อภาสิ ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒
แปล มคธเป็นไทย

แปล โดยพยัญชนะ

. ๑. ได้ยินว่า อ.เศรษฐี ชื่อว่า มหาสุวรรณ เป็นผู้มีขุมทรัพย์ เป็นผู้มั่งคั่ง เป็นผู้มีทรัพย์มาก เป็นผู้มีโภคะมาก เป็นผู้มีบุตรหามิได้ ได้มีแล้ว ในเมือง ชื่อว่าสาวัตถี ฯ ในวันหนึ่ง อ.เศรษฐี นั้น ไปแล้วสู่ท่าเป็นที่อาบ อาบแล้ว มาอยู่ เห็นแล้ว ซึ่งต้นไม้อันเป็นเจ้าแห่งป่า ต้นหนึ่ง มีกิ่งอันถึงพร้อมแล้ว ในระหว่าง แห่งหนทาง คิดแล้วว่า อ.ต้นไม้นี้ จักเป็นต้นไม้อันเทวดา ผู้มีศักดิ์ใหญ่ถือเอา รอบแล้ว จักเป็น ดังนี้ ยังบุคคลให้ชำระแล้ว ซึ่งส่วนภายใต้แห่งต้นไม้อันเป็น เจ้าแห่งป่านั้น ยังบุคคลให้กระทำแล้ว ซึ่งเครื่องล้อมคือกำแพง ยังบุคคล ให้เกลี่ยแล้ว ซึ่งทราย ยังบุคคลให้ยกขึ้นแล้ว ซึ่งธงชัยและธงแผ่นผ้า กระทำให้พอแล้ว ซึ่งต้นไม้อันเป็นเจ้าแห่งป่า กระทำแล้ว ซึ่งความปรารถนาว่า อ.เรา ได้แล้วซึ่งบุตรหรือ หรือว่าซึ่งธิดา จักกระทำ ซึ่งสักการะใหญ่ แก่ท่าน ท. ดังนี้ หลีกไปแล้ว ฯ

ครั้งนั้น อ.สัตว์ผู้เกิดแล้วในครรภ์ ตั้งเฉพาะแล้ว ในท้องของภรรยา ของเศรษฐีนั้น ฯ อ.เศรษฐีนั้น ได้ให้แล้วซึ่งเครื่องบริหารซึ่งครรภ์แก่ภรรยานั้น ฯ อ.ภรรยานั้น คลอดแล้ว ซึ่งบุตร โดยกาลเป็นที่ล่วงไปแห่งเดือนสิบ ฯ อ.เศรษฐี ได้กระทำแล้ว ซึ่งคำว่า อ.ปาละ ดังนี้ ให้เป็นชื่อของบุตรนั้น เพราะความที่แห่งบุตรนั้นเป็นผู้อันตนอาศัยแล้วซึ่งต้นไม้อันเป็นเจ้า แห่งป่า อันอันตนรักษาแล้วได้แล้ว ฯ ในกาลอันเป็นส่วนอื่นอีก อ.เศรษฐีนั้น ได้แล้ว ซึ่งบุตรอื่น ฯ อ.เศรษฐีนั้น กระทำแล้วซึ่งคำว่า อ.จุลลปาละ ดังนี้ ให้เป็น ชื่อของบุตรนั้น กระทำแล้วซึ่งคำว่า อ.มหาปาละ ดังนี้ ให้เป็นชื่อของบุตร นอกนี้ ฯ อ.มารดาและบิดา ท. ผูกแล้วซึ่งบุตร ท.เหล่านั้น ผู้ถึงแล้วซึ่งวัย ด้วยเครื่องผูกคือเรือน ฯ ในกาลอันเป็นส่วนอื่นอีก อ.มารดาและบิดา ท. ได้กระทำแล้วซึ่งกาละ ฯ อ.ญาติ ท. แบ่งแล้วซึ่งโภคะทั้งปวง แก่บุตร ท. สอง นั่นเทียว ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. พระบรมศาสดาทรงชมเชยว่า สาธุ สาธุ แล้วตรัสถามปัญหาแม้ในมรรคที่เหลือตามลำดับ ฯ พระเถระผู้นักคัมภีร์ไม่ได้อาจแก้ปัญหาแม้ข้อหนึ่ง ฯ ส่วนพระขีณาสพแก้ปัญหาที่ตรัสถามแล้ว ๆ (ได้) ฯ พระบรมศาสดาได้ประทานสาธุการแก่พระขีณาสพนั้นในฐานะทั้ง ๔ ฯ เทวดาตั้งแต่ภุมเทวดาเป็นต้นจนถึงพรหมโลก และนาคและครุฑทั้งปวง ฟังสาธุการนั้นแล้วได้ให้สาธุการ (ด้วย) ฯ พวกอันเตวาสิกและสัทธิวิหาริกของพระเถระนักคัมภีร์นั้นฟังสาธุการนั้นแล้วยกโทษพระบรมศาสดาว่า พระศาสดาทรงทำกรรมนั่นชื่ออะไร พระองค์ได้ประทานสาธุการในฐานะ ๔ สถานแก่พระเถระผู้เฒ่าที่ไม่รู้อะไร แต่ไม่ทรงทำแม้เพียงการสรรเสริญแก่อาจารย์ของพวกเราผู้ทรงปริยัติทั้งปวงเป็นประธานแห่งภิกษุห้าร้อยรูป ฯ ครั้งนั้น พระบรมศาสดาตรัสถามภิกษุเหล่านั้นว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอกำลังเจรจาคำนั่นชื่ออะไร เมื่อภิกษุเหล่านั้น กราบทูลเรื่องนั้นแล้ว จึงตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อาจารย์ของพวกเธอเป็นเช่นกับผู้รักษาโคเพื่อค่าจ้างในศาสนาของเรา ส่วนว่า บุตรของเราเป็นเช่นกับเจ้าของ (โค) ผู้บริโภคเบญจโครสตามความชอบใจ แล้วได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ ฯ

พระราชรัตนมุนี ปญฺญาสิริ วัดพระปฐมเจดีย์ จ. นครปฐม เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๕๔

---

๑. พยัญชนะวรรคในบาลีภาษา มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๒. สนธิกิริโยปกรณ์ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๓. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า สังขยา ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๔. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า อาขยาต ฯ ในอาขยาตนั้น ท่านประกอบด้วยอะไรบ้าง ฯ

๕. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า สาธนะ ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๖. อะไร ชื่อว่า ตัปปุริสสมาส ฯ และตัปปุริสสมาสนั้น มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๗. ในโคตตตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

ประโยค ๑-๒
เฉลย บาลีไวยากรณ์

๑. พยัญชนะวรรคในบาลีภาษามี ๒๕ ตัว คือ ก ข ค ฆ ง จ ฉ ช ฌ ญ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ต ถ ท ธ น ป ผ พ ภ ม ฯ

๒. สนธิกิริโยปกรณ์มี ๘ อย่างคือ โลโป ลบ ๑ อาเทโส แปลง ๑ อาคโม ลงตังอักษรใหม่ ๑ วิกาโร ทำให้ผิดจากของเดิม ๑ ปกติ ปรกติ ๑ ทีโฆ ทำให้ยาว ๑ รสฺสํ ทำให้สั้น ๑ สญฺโญโค ซ้อนตัว ๑ ฯ

๓. ศัพท์ที่เป็นเครื่องกำหนดนับนามนาม ชื่อว่า สังขยา ฯ แบ่งเป็น ๒ คือ ปกติสังขยาอย่าง ๑ ปูรณสังขยาอย่าง ๑ ฯ

๔. ศัพท์กล่าวกิริยาคือความทำเป็นต้นว่า ยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม ทำ พูด คิด ชื่อว่า อาขยาต ฯ ในอาขยาตนั้นท่านประกอบด้วย วิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ วาจก ปัจจัย เพื่อเป็นเครื่องหมายเนื้อความให้ชัดเจน ฯ

๕. ศัพท์ที่ท่านให้สำเร็จมาแต่รูปวิเคราะห์ ชื่อว่า สาธนะ ฯ แบ่งเป็น ๗ คือ กัตตุสาธนะ กัมมสาธนะ ภาวสาธนะ กรณสาธนะ สัมปทานสาธนะ อปาทานสาธนะ อธิกรณสาธนะ ฯ

๖. นามศัพท์มี อํ วิภัตติเป็นต้นในที่สุดท่านย่อเข้าด้วยบทเบื้องปลาย ชื่อว่า ตัปปุริสสมาส ฯ และตัปปุริสสมาสนั้นมี ๖ อย่าง คือ ทุติยาตปฺปุริโส ตติยาตปฺปุริโส จตุตฺถีตปฺปุริโส ปญฺจมีตปฺปุริโส ฉฏฺฐีตปฺปุริโส สตฺตมีตปฺปุริโส ฯ

๗. ในโคตตตัทธิตมีปัจจัย ๘ ตัวคือ ณ, ณายน, ณาน, เณยฺย, ณิ, ณิก, ณว, เณร ฯ

พระศรีสุธรรมโมลี สมจิตฺโต วัดโมลีโลกยาราม เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
แปล มคธเป็นไทย
สอบ วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓

แปล โดยพยัญชนะ

๑. วณฺณิตฺถี ตํ กถํ สุตฺวา "ปุตฺตา นาม มาตาปิตูนํ วจนํ อติกฺกมิตุํ น สกฺโกนฺติ, อิทานิ อญฺญํ วิชายินึ อิตฺถึ อาเนตฺวา มํ ทาสีโภเคน ภุญฺชิสฺสติ, ยนฺนูนาหํ สยเมเวกํ กุมาริกํ อาเนยฺยนฺติ จินฺเตตฺวา เอกํ กุลํ คนฺตฺวา ตสฺสตฺถาย กุมาริกํ วาเรตฺวา "กินฺนาเมตํ อมฺม วเทสีติ เตหิ ปฏิกฺขิตฺตา "อหํ วณฺณา, อปุตฺตกํ กุลํ วินสฺสติ, ตุมฺหากํ ธีตา ปุตฺตํ ปฏิลภิตฺวา กุฏุมฺพสฺส สามินี ภวิสฺสติ, เทถ ตํ มยฺหํ สามิกสฺสาติ ยาจิตฺวา สมฺปฏิจฺฉาเปตฺวา อาเนตฺวา สามิกสฺส ฆเร อกาสิ ฯ อถสฺสา เอตทโหสิ "สจายํ ปุตฺตํ วา ธีตรํ วา ลภิสฺสติ, อยเมว กุฏุมฺพสฺส สามินี ภวิสฺสติ, ยถา ทารกํ น ลภติ; ตเถว นํ กาตุํ วฏฺฏตีติ ฯ อถ นํ อาห "ยทา เต กุจฺฉิยํ คพฺโภ ปติฏฺฐาติ; ตทา เม อาโรเจยฺยาสีติ ฯ สา "สาธูติ ปฏิสุตฺวา, คพฺเภ ปติฏฺฐิเต, ตสฺสา อาโรเจสิ ฯ ตสฺสา ปน สาเยว นิจฺจํ ยาคุภตฺตํ เทติ ฯ อถสฺสา อาหาเรเนว สทฺธึ คพฺภปาตนเภสชฺชํ อทาสิ ฯ คพฺโภ ปติ ฯ ทุติยมฺปิ คพฺเภ ปติฏฺฐิเต, ตสฺสา อาโรเจสิ ฯ อิตราปิ ทุติยมฺปิ ตเถว ปาเตสิ ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. อถ นํ ปฏิวิสฺสกิตฺถิโย ปุจฺฉึสุ "กจฺจิ เต สปตฺตี อนฺตรายํ กโรตีติ ฯ สา ตมตฺถํ อาโรเจตฺวา, "อนฺธพาเล กสฺมา เอวมกาสิ ? อยํ ตว อิสฺสริยภเยน คพฺภปาตนเภสชฺชํ โยเชตฺวา เทติ, เตน เต คพฺโภ ปตติ, มา ปุน เอวมกาสีติ วุตฺตา, ตติยวาเร น กเถสิ ฯ อถสฺสา อิตรา อุทรํ ทิสฺวา "กสฺมา มยฺหํ คพฺภสฺส ปติฏฺฐิตภาวํ น กเถสีติ วตฺวา, "ตฺวํ มํ อาเนตฺวา เทฺววาเร คพฺภํ ปาเตสิ, กิมตฺถํ ตุยฺหํ กเถมีติ วุตฺเต, "นฏฺฐาทานิมฺหีติ จินฺเตตฺวา, ตสฺสา ปมาทํ โอโลเกนฺตี, ปริณเต คพฺเภ, โอกาสํ ลภิตฺวา เภสชฺชํ โยเชตฺวา อทาสิ ฯ คพฺโภ ปริณตตฺตา ปติตุํ อสกฺโกนฺโต ติริยํ นิปชฺชิ ฯ ติพฺพา ขรา เวทนา อุปฺปชฺชิ ฯ ชีวิตสํสยํ ปาปุณิ ฯ สา "นาสิตมฺหิ ตยา, ตฺวเมว มํ อาเนตฺวา ตโย ทารเก นาเสสิ; อิทานิ สยํปิ นสฺสามิ, อิโตทานิ จุตา ยกฺขินี หุตฺวา ตว ทารเก ขาทิตุํ สมตฺถา หุตฺวา นิพฺพตฺเตยฺยนฺติ ปตฺถนํ ฐเปตฺวา กาลํ กตฺวา ตสฺมึเยว เคเห มชฺชารี หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ อิตรํปิ สามิโก คเหตฺวา "ตยา เม กุลุปจฺเฉโท กโตติ กปฺปรชนฺนุกาทีหิ สุโปถิตํ โปเถสิ ฯ สา เตเนวาพาเธน กาลํ กตฺวา ตตฺเถว กุกฺกุฏี หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒

แปล มคธเป็นไทย

แปล โดยพยัญชนะ

๑. อ. หญิงหมัน ฟังแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าวนั้น คิดแล้วว่า ชื่อ อ. บุตร ท. ย่อมไม่อาจเพื่ออันก้าวล่วง ซึ่งคำของมารดาและบิดา ท. ในกาลนี้ อ.แม่ผัว นำมาแล้ว ซึ่งหญิง ผู้มีปกติคลอดอื่น จักใช้สอย ซึ่งเรา ด้วยการใช้สอย เพียงดังทาสี ไฉนหนอ อ. เรา พึงนำมา ซึ่งนางกุมาริกา คนหนึ่ง เองนั่นเทียว ดังนี้ ไปแล้วสู่ตระกูล หนึ่ง ขอแล้ว ซึ่งนางกุมาริกา เพื่อประโยชน์แก่สามีนั้น ผู้อันชน ท. เหล่านั้น ห้ามแล้วว่า แนะแม่ อ.เจ้า ย่อมกล่าว ซึ่งคำนั่น ชื่ออะไร ดังนี้ อ้อนวอนแล้วว่า อ. เรา เป็นหญิงหมัน ย่อมเป็น อ. ตระกูล อันไม่มีบุตร ย่อมพินาศ อ.ธิดา ของท่าน ท. ได้เฉพาะแล้ว ซึ่งบุตร เป็นเจ้าของแห่งขุมทรัพย์ จักเป็น อ. ท่าน ท. จงให้ ซึ่งธิดานั้น แก่สามี ของดิฉัน ดังนี้ ยังชน ท. เหล่านั้น ให้รับพร้อมเฉพาะแล้ว นำมาแล้ว ได้กระทำแล้ว ในเรือน ของสามี ฯ ครั้งนั้น อ. ความคิดนั่นว่า ถ้าว่า อ. หญิงนี้ จักได้ ซึ่งบุตรหรือ หรือว่า ซึ่งธิดาไซร้ อ. หญิงนี้ นั่นเทียว เป็นเจ้าของ แห่งขุมทรัพย์ จักเป็น อ. หญิงนี้ ย่อมไม่ได้ ซึ่งทารก โดยประการใด อ. อันอันเรากระทำ ซึ่งหญิงนั้น โดยประการนั้นนั่นเทียว ย่อมควร ดังนี้ ได้มีแล้ว แก่หญิงหมันนั้น ฯ ครั้งนั้น อ.หญิงหมันนั้น กล่าวแล้วว่า อ. สัตว์ผู้เกิดแล้วในครรภ์ ย่อมตั้งอยู่เฉพาะ ในท้องของเธอ ในกาลใด อ.เธอ พึงบอก แก่เรา ในกาลนั้น ดังนี้ กะหญิงนั้น ฯ อ. หญิงนั้น ฟังตอบแล้วว่า อ. ดีละ ดังนี้ ครั้นเมื่อสัตว์ผู้เกิดแล้วในครรภ์ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว บอกแล้ว แก่หญิงหมันนั้น ฯ ก็ อ. หญิงหมันนั้นนั่นเทียว ย่อมให้ ซึ่งข้าวยาคู และภัตร แก่หญิงนั้น เนืองนิจ ฯ ครั้งนั้น อ. หญิงหมันนั้น ได้ให้แล้ว ซึ่งยาอันเป็นเครื่องยังสัตว์ผู้เกิดแล้วในครรภ์ให้ตกไป กับด้วยอาหารนั่นเทียว แก่หญิงนั้น ฯ อ. สัตว์ผู้เกิดแล้วในครรภ์ ตกไปแล้ว ฯ ครั้นเมื่อสัตว์ผู้เกิดแล้ว ในครรภ์ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว แม้ในครั้งที่ ๒ อ. หญิงนั้น บอกแล้ว แก่หญิงหมัน นั้น ฯ อ. หญิงหมันแม้นอกนี้ยังสัตว์ผู้เกิดแล้วในครรภ์ให้ตกไปแล้ว อย่างนั้น นั่นเทียว แม้ในครั้งที่ ๒ ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. ครั้งนั้น เหล่าหญิงผู้คุ้นเคย ถามนางกุมาริกานั้นว่า หญิงผู้ร่วมสามีทำอันตรายแก่เธอแลหรือ ฯ นางบอกเนื้อความนั้นแล้ว ถูกหญิงเหล่านั้นพูดว่า แม่คนโง่ เพราะเหตุไร เธอจึงได้ทำอย่างนี้ หญิงร่วมสามีนี้ ปรุงยาสำหรับทำสัตว์ผู้เกิดในครรภ์ให้ตกไป แล้วให้แก่เธอ เพราะกลัวความที่เธอเป็นใหญ่ เพราะเหตุนั้น สัตว์ผู้เกิดในครรภ์ของเธอจึงตกไป เธออย่าได้ทำอย่างนี้อีกนะ ในครั้งที่ ๓ จึงไม่บอกแล้ว ฯ

ต่อมา หญิงผู้ร่วมสามีนอกนี้ เห็นท้องของนางแล้วกล่าวว่าเพราะเหตุไร เธอจึงไม่บอกความที่เธอตั้งครรภ์แก่ฉัน เมื่อนางกุมาริกานั้นบอกว่า เธอนำฉันมาแล้ว ทำสัตว์ผู้เกิดในครรภ์ให้ตกไปถึง ๒ ครั้ง ฉันจะบอกเธอทำไม ดังนี้แล้ว จึงคิดว่า บัดนี้เราพินาศแล้ว คอยดูความเผลอเลอของนาง เมื่อสัตว์ผู้เกิดในครรภ์แก่แล้ว (เป็นทารกแล้ว) ได้โอกาสจึงได้ปรุงยาให้ ฯ สัตว์ผู้เกิดในครรภ์ไม่อาจตกไป (ออก) เพราะเป็นผู้แก่แล้ว (เป็นทารกแล้ว) จึงนอนขวาง ฯ เวทนาอย่างแรงกล้าเกิดขึ้นแล้วฯ นางถึงความสงสัยในชีวิต ฯ

นางกุมาริกานั้น ตั้งความปรารถนาว่า ฉันเป็นผู้ถูกเธอให้พินาศแล้ว เธอเองนำฉันมาแล้วให้ทารกพินาศ ๓ คน ขณะนี้แม้ตัวฉันเองก็จักพินาศ ฉันจุติจากอัตภาพนี้ในบัดนี้ พึงเกิดเป็นนางยักษิณี เป็นผู้สามารถเคี้ยวกินทารกของเธอ ดังนี้แล้ว ทำกาละเกิดเป็นนางแมวในเรือนนั้นเอง ฯ สามีจับหญิงหมันแม้นอกนี้แล้วพูดว่า เธอทำการตัดตระกูลของฉัน ดังนี้แล้วโบยให้บอบช้ำด้วยอาวุธมีศอกและเข่าเป็นต้น ฯ หญิงหมันนั้นตายเพราะความเจ็บนั้นแล แล้วได้เกิดเป็นแม่ไก่ในเรือนนั้นนั่นเอง ฯ

พระราชรัตนมุนี ปญฺญาสิริ วัดพระปฐมเจดีย์ จ.นครปฐม เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
อักขระที่ใช้ในบาลีภาษานั้น ๔๑ ตัว คือ..... ๘ ตัวนี้ ชื่อสระ,
..... ๓๓ ตัวนี้ ชื่อ พยัญชนะ ฯ

๒. ในสระสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๓. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า สังขยา ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ จงแจก จตุ ศัพท์ (เฉพาะอิตถีลิงค์) ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ มาดู ฯ

๔. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า อาขยาต ฯ ในอาขยาตนั้น ท่านประกอบด้วยอะไรบ้าง ฯ

๕. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า กัมมสาธนะ ฯ และกัมมสาธนะนั้น ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ฯ

๖. สมาสเช่นไร ชื่อว่า พหุพพิหิสมาส ฯ และพหุพพิหิสมาสนั้น มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๗. ในชาตาทิตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ราชคหิโก, มชฺฌิโม, เมธาวี ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
อักขระที่ใช้ในบาลีภาษานั้น ๔๑ ตัว คือ อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ ๘ ตัวนี้ ชื่อ**สระ**, ก ข ค ฆ ง, จ ฉ ช ฌ ญ, ฏ ฐ ฑ ฒ ณ, ต ถ ท ธ น, ป ผ พ ภ ม, ย ร ล ว ส ห ฬ ํ ๓๓ ตัวนี้ ชื่อ**พยัญชนะ** ฯ

๒. ในสระสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๗ คือ โลโป ลบ ๑ อาเทโส แปลง ๑ อาคโม ลงตัวอักษรใหม่ ๑ วิกาโร ทำให้ผิดจากของเดิม ๑ ปกติ ปรกติ ๑ ทีโฆ ทำให้ยาว ๑ รสฺสํ ทำให้สั้น ๑ ฯ

๓. ศัพท์ที่เป็นเครื่องกำหนดนับนามนาม ชื่อว่า**สังขยา** ฯ แบ่งเป็น ๒ คือ **ปกติสังขยา** ๑ **ปูรณสังขยา** ๑ ฯ
ได้แจก จตุ ศัพท์ (เฉพาะอิตถีลิงค์) ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ ดังนี้

	พหุวจนะ
ป.	จตสฺโส
ทุ.	จตสฺโส
ต.	จตูหิ
จ.	จตสฺสนฺนํ
ปญฺ.	จตูหิ
ฉ.	จตสฺสนฺนํ
ส.	จตูสุ

๔. ศัพท์กล่าวกิริยา คือ ความทำ เป็นต้นว่า ยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม ทำ พูด คิด ชื่อว่า**อาขยาต** ฯ ในอาขยาตนั้น ท่านประกอบด้วยวิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ วาจก ปัจจัย เพื่อเป็นเครื่องหมายเนื้อความให้ชัดเจน ฯ

๕. ผู้ทำ ๆ ซึ่งสิ่งใด ศัพที่เป็นชื่อของสิ่งนั้นเป็นต้นว่า **ปิโย** เป็นที่รัก **รโส** วิสัยเป็นที่ยินดีก็ดี ศัพที่เป็นชื่อของสิ่งของที่เขาทำ เป็นต้นว่า **กิจฺจํ** กรรมอันเขาพึงทำ **ทานํ** สิ่งของอันของพึงให้ ก็ดี ชื่อว่า กัมมสาธนะ ฯ กัมมสาธนะนั้นท่านบัญญัติให้แปลว่า ที่เป็นกัตตุรูป แปลว่า **เป็นที่** ที่เป็นกัมมรูป แปลว่า **เป็นที่อันเขา** ฯ

๖. สมาสอย่างหนึ่งมีบทอื่นเป็นประธาน ชื่อว่า**พหุพพิหิสมาส** ฯ พหุพพิหิสมาสนั้นมี ๖ อย่าง คือ **ทุติยาพหุพพิหิ ๑ ตติยาพหุพพิหิ ๑ จตุตถีพหุพพิหิ ๑ ปัญจมีพหุพพิหิ ๑ ฉัฏฐีพหุพพิหิ ๑ สัตตมีพหุพพิหิ ๑** ฯ

๗. ในชาตาทิตัทธิตมีปัจจัย ๓ ตัว คือ **อิม อิย กิย** ฯ

ราชคหิโก	ลง	**ณิก**	ปัจจัยในตรัตยาทิตัทธิต ฯ
มชฺฌิโม	ลง	**อิม**	ปัจจัยในชาตาทิตัทธิต ฯ
เมธาวี	ลง	**วี**	ปัจจัยในตทัสสัตถิตัทธิต ฯ

พระศรีสุธรรมโมลี สมจิตฺโต วัดโมลีโลกยาราม เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
แปล มคธเป็นไทย
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๕๓

แปล โดยพยัญชนะ

๑. ตสฺมึ ขเณ มฏฺฐกุณฺฑลี อนฺโตเคหาภิมุโข นิปนฺโน โหติฯ สตฺถา อตฺตโน อปสฺสนภาวํ ญตฺวา, เอกํ รสฺมึ วิสฺสชฺเชสิฯ มาณโว "กึ โอภาโส นาเมโสติ ปริวตฺติตฺวา นิปฺปนฺโน ว สตฺถารํ ทิสฺวา "อนฺธพาลปิตรํ นิสฺสาย เอวรูปํ พุทฺธํ อุปสงฺกมิตฺวา กายเวยฺยาวฏิกํ วา กาตุํ ทานํ วา ทาตุํ ธมฺมํ วา โสตุํ นาลตฺถํ, อิทานิ เม หตฺถาปิ อวิเธยฺยา, อญฺญํ กตฺตพฺพํ นตฺถีติ มนเมว ปสาเทสิฯ สตฺถา "อลํ เอตฺตเกน อิมสฺสาติ ปกฺกามิฯ โส ตถาคเต จกฺขุปถํ วิชหนฺเตเยว, ปสนฺนมโน กาลํ กตฺวา สุตฺตปฺปพุทฺโธ วิย เทวโลเก ตึสโยชนิเก กนกวิมาเน นิพฺพตฺติฯ พฺราหฺมโณปิสฺส สรีรํ ฌาเปตฺวา อาฬาหเน โรทนปรายโน อโหสิ, เทวสิกํ อาฬาหนํ คนฺตฺวา โรทติ "กหํ เอกปุตฺตก, กหํ เอกปุตฺตกาติฯ

เทวปุตฺโตปิ อตฺตโน สมฺปตฺตึ โอโลเกตฺวา "เกน กมฺเมน ลทฺธาติ อุปธาเรนฺโต "สตฺถริ มโนปสาเทนาติ ญตฺวา "อยํ พฺราหฺมโณ มม อผาสุกกาเล เภสชฺชํ อกาเรตฺวา อิทานิ อาฬาหนํ คนฺตฺวา โรทติ; วิปฺปการปฺปตฺตเมตํ กาตุํ วฏฺฏตีติ มฏฺฐกุณฺฑลิวณฺเณนาคนฺตฺวา อาฬาหนสฺสาวิทูเร พาหา ปคฺคยฺห โรทนฺโต อฏฺฐาสิฯ

แปล โดยอรรถ

๒. พฺราหฺมโณปิ เคหํ คนฺตฺวา พฺราหฺมณึ อามนฺเตตฺวา "ภทฺเท อหํ สมณํ โคตมํ นิมนฺเตตฺวา ปญฺหํ ปุจฺฉิสฺสามิ; สกฺการํ กโรหีติ วตฺวา วิหารํ คนฺตฺวา สตฺถารํ เนว อภิวาเทตฺวา น ปฏิสนฺถารํ กตฺวา เอกมนฺตํ ฐิโต "โภ โคตม อธิวาเสหิ เม อชฺชตนาย ภตฺตํ สทฺธึ ภิกฺขุสงฺเฆนาติ อาห ฯ สตฺถา อธิวาเสสิ ฯ โส สตฺถุ อธิวาสนํ วิทิตฺวา เวเคนาคนฺตฺวา สกนิเวสเน ขาทนียํ โภชนียํ ปฏิยาทาเปสิ ฯ สตฺถา ภิกฺขุสงฺฆปริวุโต ตสฺส เคหํ คนฺตฺวา ปญฺญตฺตาสเน นิสีทิ ฯ พฺราหฺมโณ สกฺกจฺจํ ปริวิสิ ฯ มหาชโน สนฺนิปติ ฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิเกน กิร ตถาคเต นิมนฺติเต, เทฺว ชนกายา สนฺนิปตนฺติ: มิจฺฉาทิฏฺฐิกา "อชฺช สมณํ โคตมํ ปญฺหํ ปุจฺฉาย วิเหฐิยมานํ ปสฺสิสฺสามาติ สนฺนิปตนฺติ ฯ อถ พฺราหฺมโณ กตภตฺตกิจฺจํ ตถาคตํ อุปสงฺกมิตฺวา นีจาสเน นิสินฺโน, ปญฺหํ ปุจฺฉิ "โภ โคตม ตุมฺหากํ ทานํ อทตฺวา ปูชํ อกตฺวา ธมฺมํ อสฺสุตฺวา อุโปสถวาสํ อวสิตฺวา เกวลํ มโนปสาทมตฺเตเนว สคฺเค นิพฺพตฺตา นาม โหนฺตีติ ฯ "พฺราหฺมณ กสฺมา มํ ปุจฺฉสิ, นนุ เต ปุตฺเตน มฏฺฐกุณฺฑลินา มยิ มนํ ปสาเทตฺวา อตฺตโน สคฺเค นิพฺพตฺตภาโว กถิโตติ ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒
แปล มคธเป็นไทย
แปล โดยพยัญชนะ

๑. ในขณะนั้น อ.มาณพชื่อว่า มัฏฐกุณฑลี เป็นผู้มีหน้าเฉพาะต่อภายในแห่งเรือน เป็นผู้นอนแล้ว ย่อมเป็น ฯ อ.พระศาสดาทรงทราบแล้วซึ่งความเป็นคือการไม่เห็นซึ่งพระองค์ ทรงเปล่งแล้วซึ่งพระรัศมีสิ้นวาระหนึ่ง ฯ อ.มาณพคิดแล้วว่า ชื่อ อ.แสงสว่างนั่น อะไร ดังนี้ นอนยังกายให้เป็นไปรอบแล้วเทียว เห็นแล้วซึ่งพระศาสดา คิดแล้วว่า อ.เราอาศัยแล้วซึ่งบิดาผู้อันธพาลไม่ได้ได้แล้วเพื่ออันเข้าไปเฝ้าซึ่งพระพุทธเจ้า ผู้มีอย่างนี้เป็นรูปแล้ว ทำซึ่งกรรมอันประกอบแล้วด้วยความขวนขวายด้วยกายหรือ หรือว่าเพื่ออันถวายซึ่งทานหรือว่าเพื่ออันฟังซึ่งธรรม ในกาลนี้ แม้ อ.มือ ท. ของเราไม่เป็นอวัยวะควรแก่ความตั้งไว้ต่าง ย่อมเป็น อ.กรรมอันเป็นกุศลอันเราพึงทำอื่น ย่อมไม่มี ดังนี้ยังใจนั่นเทียวให้เลื่อมใสแล้ว ฯ อ.พระศาสดาทรงพระดำริแล้วว่า อ.พอละด้วยการยังใจให้เลื่อมใสมีประมาณเท่านี้ ของมาณพนี้ ดังนี้ เสด็จหลีกไปแล้ว ฯ ครั้นเมื่อพระตถาคตทรงละอยู่ซึ่งคลองแห่งจักษุนั่นเทียว อ.มาณพนั้นเป็นผู้มีใจเลื่อมใสแล้ว เป็น ทำแล้วซึ่งกาละ เกิดแล้วในวิมานอันสำเร็จด้วยทองอันประกอบแล้วด้วยโยชน์สามสิบในเทวโลก ราวกะ อ.บุคคลผู้หลับแล้วตื่น ฯ แม้ อ.พราหมณ์ยังสรีระของมาณพนั้นให้ไหม้แล้ว เป็นผู้มีการร้องไห้เป็นที่ไปในเบื้องหน้า ได้เป็นแล้วในที่เป็นที่นำมาเผา (ที่เผาศพ) อ.พราหมณ์นั้นไปแล้วสู่ที่เป็นที่นำมาเผา สิ้นกาลอันเป็นไปแล้วในวัน ย่อมร้องไห้ว่า ดูก่อนบุตรน้อยคนเดียว อ.เจ้าไปแล้ว ณ ที่ไหน ดูก่อนบุตรน้อยคนเดียว อ.เจ้าไปแล้ว ณ ที่ไหน ดังนี้ ฯ

แม้ อ. เทวบุตรตรวจดูแล้วซึ่งสมบัติของตน ใคร่ครวญอยู่ว่า อ.สมบัตินี้อันเราได้แล้วเพราะกรรมอะไร ดังนี้ รู้แล้วว่า อ.สมบัตินี้อันเราได้แล้วเพราะการยังใจให้เลื่อมใสในพระศาสดา ดังนี้ คิดแล้วว่า อ.พราหมณ์นี้ไม่ยังหมอให้ทำแล้วซึ่งยาในกาลอันไม่ผาสุกแห่งเรา ไปแล้วสู่ที่เป็นที่นำมาเผา ร้องไห้อยู่

ในกาลนี้ อ.อันอันเราทำซึ่งพราหมณ์นั้น ให้เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งประการอันแปลกย่อมควร ดังนี้ มาแล้วด้วยเพศเพียงดังเพศแห่งมาณพชื่อว่า มัฏฐกุณฑลี ได้ยืนประคองซึ่งแขน ท. ร้องไห้อยู่แล้ว ในที่อันไม่ไกลแห่งที่เป็นที่นำมาเผา ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. แม้พราหมณ์ไปยังเรือน เรียกนางพราหมณีมาแล้ว กล่าวว่า นางผู้เจริญ ฉัน จะนิมนต์พระสมณโคดมมาถามปัญหา เธอจงทำเครื่องสักการะแล้วไปยังวิหาร ไม่อภิวาทสมเด็จพระบรมศาสดาเลย ไม่ทำปฏิสันถาร ยืน ณ ที่สุดข้างหนึ่งทูลว่า พระโคดมผู้เจริญ ขอพระองค์พร้อมกับภิกษุสงฆ์ โปรดรับภัตของข้าพระองค์เพื่อเสวยในวันนี้เถิด ฯ สมเด็จพระบรมศาสดาทรงรับนิมนต์แล้ว ฯ เขาทราบการรับนิมนต์ของสมเด็จพระบรมศาสดาแล้ว มาโดยเร็วให้ตกแต่งของควรเคี้ยว ของควรฉันในนิเวศน์ของตน ฯ สมเด็จพระบรมศาสดา ทรงแวดล้อมด้วยภิกษุสงฆ์ เสด็จไปยังเรือนของพราหมณ์นั้น ประทับนั่งบนอาสนะที่เขาปูลาดไว้แล้ว ฯ พราหมณ์อังคาสโดยเคารพ ฯ มหาชนประชุมกันแล้ว ฯ

ได้ยินว่า เมื่อคนมิจฉาทิฐินิมนต์พระตถาคตเจ้า มวลชน ๒ ฝ่ายย่อมประชุมกัน พวกที่เป็นมิจฉาทิฐิย่อมประชุมกันด้วยหวังว่า วันนี้ พวกเราจะดูพระสมณโคดมถูกบีบคั้นด้วยการถามปัญหา ฯ ครั้งนั้น พราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระตถาคตเจ้า ผู้ทรงทำภัตกิจเสร็จแล้ว นั่ง ณ อาสนะต่ำ ทูลถามปัญหาว่า พระโคดมผู้เจริญ ชื่อว่าผู้ไม่ถวายทานแก่พระองค์ ไม่ทำการบูชา ไม่ฟังธรรม ไม่อยู่จำอุโบสถแล้วเกิดในสวรรค์ด้วยกุศลกรรมเพียงการทำใจให้เลื่อมใสอย่างเดียวเท่านั้น มีอยู่หรือ ฯ สมเด็จพระบรมศาสดาตรัสว่า ดูก่อนพราหมณ์ เพราะเหตุไร ท่านจึงถามเรา บุตรของท่านที่ชื่อว่า มัฏฐกุณฑลี บอกความที่ตนทำใจให้เลื่อมใสในเราแล้วเกิดในสวรรค์แก่ท่านแล้ว มิใช่หรือ ฯ

พระราชรัตนมุนี ปญฺญาสิริ วัดพระปฐมเจดีย์ จ. นครปฐม เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

อักขระที่เหลือจากสระนั้น.....ตัว มี.....

ชื่อว่า.....แปลว่า.....ฯ

๒. การต่ออักขระด้วยอักขระนั้น จัดเป็นกี่อย่าง ฯ อะไรบ้าง ฯ

๓. คำพูดในบาลีภาษาจัดเป็นวจนะไว้เท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ วจนะนั้นมีเครื่องหมายให้แปลกกันที่ไหน ฯ จงแจก ภควนฺตุ ศัพท์ ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ มาดู ฯ

๔. วิภัตติอาขยาตเป็นเครื่องหมายให้รู้อะไรบ้าง ฯ วิภัตติไหน เมื่อลงแล้วต้องทีฆะ อ ที่สุดปัจจัยเป็น อา ในหมวดธาตุทั้งปวง ฯ

๕. กิริยากิตก์ต่อไปนี้ คือ ภุตฺโต, นิกฺขมฺม แปลว่าอย่างไร ฯ สำเร็จรูปมาจากอะไร ฯ

๖. อะไรชื่อว่าสมาส ฯ สมาสนั้น ว่าโดยกิจและโดยชื่อ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๗. ในตทัสสัตถิตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ทสฺสนีโย, ฉฏฺโฐ, อายสฺมา ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

ประโยค ๑-๒
เฉลย บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

อักขระที่เหลือจากสระนั้น ๓๓ ตัว มี ก เป็นต้น มีนิคคหิตเป็นที่สุด ชื่อว่า **พยัญชนะ** แปลว่า ทำเนื้อความในปรากฏ ฯ

๒. การต่ออักขระด้วยอักขระนั้น จัดเป็น ๓ อย่าง คือ สระสนธิ ต่อสระ ๑ พยัญชนะสนธิ ต่อพยัญชนะ ๑ นิคคหิตสนธิ ต่อนิคคหิต ๑ ฯ

๓. คำพูดในบาลีภาษาจัดเป็นวจนะไว้ ๒ อย่าง คือ **เอกวจนํ** คำพูดสำหรับออกชื่อสิ่งเดียว ๑ **พหุวจนํ** คำพูดสำหรับออกชื่อของมากกว่าสิ่งเดียวคือตั้งแต่ ๒ สิ่งขึ้นไป ๑ ฯ วจนะนั้นมีเครื่องหมายให้แปลกกันที่ท้ายศัพท์ เหมือนคำว่า ปุริโส ชายคนเดียวเป็นเอกวจนะ ปุริสา ชายหลายคนเป็นพหุวจนะ ฯ

ได้แจก **ภควนฺตุ** ศัพท์ ด้วยวิภัตติทั้ง ๓ ดังนี้

เอกวจนะ	พหุวจนะ
ป. ภควา	ภควนฺตา ภควนฺโต
ทุ. ภควนฺตํ	ภควนฺเต ภควนฺโต
ต. ภควตา	ภควนฺเตหิ ภควนฺเตภิ
จ. ภควโต	ภควตํ ภควนฺตานํ
ปญฺ. ภควตา	ภควนฺเตหิ ภควนฺเตภิ
ฉ. ภควโต	ภควตํ ภควนฺตานํ
ส. ภควติ ภควนฺเต	ภควนฺเตสุ
อา. ภคว ภควา	ภควนฺตา ภควนฺโต

๔. วิภัตติอาขยาตเป็นเครื่องหมายให้รู้ กาล บท วจนะ บุรุษ ฯ
มิ, ม วตฺตมานา ก็ดี **หิ, มิ, ม** ปญฺจมี ก็ดี อยู่ข้างหลัง เมื่อลงแล้วต้องทีฆะ **อ** ที่สุดปัจจัยเป็น **อา** ในหมวดธาตุทั้งปวง ฯ

๕. กิริยากิตก์ต่อไปนี้คือ **ภุตฺโต** แปลว่า อันเขากินแล้ว **นิกฺขมฺม** แปลว่า ออกแล้ว ฯ

ภุตฺโต สำเร็จรูปมาจาก ภุชฺ ธาตุ ในความกิน ต ปัจจัย ธาตุมี ชฺ เป็นที่สุด เอาที่สุดธาตุเป็น ต

นิกฺขมฺม สำเร็จรูปมาจาก นิ บทหน้า ขมฺ ธาตุ ในความออก อุปสัคอยู่หน้า แปลงปัจจัยทั้ง ๓ ตัว (ตูนาทิปัจจัย คือ ตูน, ตฺวา, ตฺวาน) เป็น ย ธาตุมี มฺ เป็นที่สุดอยู่หน้าแปลง ย กับที่สุดธาตุเป็น มฺม ฯ

๖. นามศัพท์ตั้งแต่ ๒ ขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อว่าสมาส ฯ สมาสนั้นว่าโดยกิจมี ๒ อย่าง คือ สมาสที่ท่านลบวิภัตติเสียแล้วเรียกว่า **ลุตฺตสมาโส** ๑ สมาสที่ท่านยังมิได้ลบวิภัตติ เรียกว่า**อลุตฺตสมาโส** ฯ ว่าโดยชื่อมี ๖ อย่าง คือ กมฺมธารโย, ทิคุ, ตปฺปุริโส, ทวนฺทโว, อพฺยยีภาโว, พหุพฺพิหิ ฯ

๗. ในตทัสสัตถิตัทธิต มีปัจจัย ๙ ตัว คือ วี, ส, สี, อิก, อี, ร, วนฺตุ, มนฺตุ, ณ ฯ

ทสฺสนีโย	ลง	อีย	ปัจจัยในฐานตัทธิต ฯ
ฉฏฺโฐ	ลง	ฐ	ปัจจัยในปูรณตัทธิต ฯ
อายสฺมา	ลง	มนฺตุ	ปัจจัยในตทัสสัตถิตัทธิต ฯ

พระศรีสุธรรมโมลี สมจิตฺโต วัดโมลีโลกยาราม เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
แปล มคธเป็นไทย
สอบ วันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒

แปล โดยพยัญชนะ

๑. เสฏฺฐิโน ปเนกา ธีตา อตฺถิ, ปณฺณรสโสฬสวสฺสุทฺเทสิกา อภิรูปา ปาสาทิกา ฯ ตํ รกฺขิตุํ เอกเมว เปสนการิกํ ทาสึ ทตฺวา สตฺตภูมิกสฺส ปาสาทสฺส อุปริตเล สิริคพฺเภ วสาเปสิ ฯ เสฏฺฐิธีตา ตสฺมึ ขเณ ตํ ทาสึ อนฺตราปณํ เปเสสิ ฯ อถ นํ เสฏฺฐิชายา ทิสฺวา "กุหึ คจฺฉสีติ ปุจฺฉิตฺวา, "อยฺเย ธีตาย เปสเนนาติ วุตฺเต, "อิโต ตาว เอหิ, ติฏฺฐตุ เปสนํ, ปุตฺตสฺส เม ปีฐกํ อตฺถริตฺวา ปาเท โธวิตฺวา เตลํ มกฺขิตฺวา สยนํ อตฺถริตฺวา เทหิ, ปจฺฉา เปสนํ กริสฺสสีติ อาห ฯ สา ตถา อกาสิ ฯ อถ นํ จิเรนาคตํ เสฏฺฐิธีตา สนฺตชฺเชสิ ฯ อถ นํ สา อาห "อยฺเย มา เม กุชฺฌิ, เสฏฺฐิปุตฺโต โฆสโก อาคโต, ตสฺส อิทญฺจิทญฺจ กตฺวา ตตฺถ คนฺตฺวา อาคตามฺหีติ ฯ เสฏฺฐิธีตาย "เสฏฺฐิปุตฺโต โฆสโกติ นามํ สุตฺวา ว เปมํ ฉวิอาทีนิ ฉินฺทิตฺวา อฏฺฐิมิญฺชํ อาหจฺจ ฐิตํ ฯ โกตุหลิกกาลสฺมึ หิ สา ตสฺส ปชาปตี หุตฺวา นาฬิโกทนํ ปจฺเจกพุทฺธสฺส อทาสิ ฯ ตสฺสานุภาเวนาคนฺตฺวา อิมสฺมึ เสฏฺฐิกุเล นิพฺพตฺตา ฯ อิติ นํ โส ปุพฺพสิเนโห อวตฺถริตฺวา คณฺหิ ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. อถ นํ (เสฏฺฐิธีตา) ปุจฺฉิ "กุหึ โส อมฺมาติ ฯ "อยฺเย สยเน นิปนฺโน นิทฺทายตีติ ฯ "อตฺถิ ปนสฺส หตฺเถ กิญฺจีติ ฯ "ทุสฺสนฺเต ปณฺณํ อตฺถิ อมฺมาติ ฯ สา "กึ ปณฺณํ นุ โข เอตนฺติ, ตสฺมึ นิทฺทายนฺเต, มาตาปิตูนํ อญฺญาวิหิตตาย อปสฺสนฺตานํ, โอตริตฺวา สนฺติกํ คนฺตฺวา ตํ ปณฺณํ โมเจตฺวา อาทาย อตฺตโน คพฺภํ ปวิสิตฺวา ทฺวารํ ปิธาย วาตปานํ วิวริตฺวา อกฺขรสมเย กุสลตาย ปณฺณํ วาเจตฺวา "อโห พาโล อตฺตโน มรณปณฺณํ ทุสฺสนฺเต พนฺธิตฺวา วิจรติ; สเจ มยา น ทิฏฺฐํ อสฺส, นตฺถิ ตสฺส ชีวิตนฺติ ตํ ปณฺณํ ผาเลตฺวา เสฏฺฐิสฺส วจเนน อปรํ ปณฺณํ ลิขิ "อยํ มม ปุตฺโต โฆสโก นาม, คามสตโต ปณฺณาการํ อาหราเปตฺวา อิมสฺส ชนปทเสฏฺฐิโน ธีตรา สทฺธึ มงฺคลํ กตฺวา อตฺตโน วสนคามสฺส มชฺเฌ ทฺวิภูมิกํ เคหํ กาเรตฺวา ปาการปริกฺเขเปน เจว ปุริสคุตฺติยา จ สุสํวิหิตารกฺขํ กโรตุ, มยฺหญฺจ 'อิทญฺจิทญฺจ มยา กตนฺติ สาสนํ เปเสตุ; เอวํ กเต, อหํ มาตุลสฺส กตฺตพฺพยุตฺตกํ ปจฺฉา ชานิสฺสามีติ, ลิขิตฺวา จ ปน สํหริตฺวา โอตริตฺวา ทุสฺสนฺเตเยวสฺส พนฺธิ ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒

แปล มคธเป็นไทย

แปล โดยพยัญชนะ

๑. ก็ อ.ธิดาคนหนึ่งของเศรษฐี มีอยู่ อ.ธิดานั้น เป็นผู้อันบุคคลพึงแสดงขึ้นว่า ผู้มีกาลฝนสิบห้าหรือสิบหก เป็นผู้มีรูปงาม เป็นผู้นำมาซึ่งความเลื่อมใส ย่อมเป็น ฯ อ. เศรษฐี ให้แล้ว ซึ่งนางทาสี ผู้กระทำซึ่งการรับใช้คนหนึ่งนั่นเทียว เพื่ออันรักษาซึ่งธิดานั้น ยังธิดานั้นให้อยู่แล้วในห้องอันเป็นสิริที่พื้นในเบื้องบนแห่งปราสาท อันประกอบแล้วด้วยชั้น ๗ ฯ อ.ธิดาของเศรษฐีส่งไปแล้ว ซึ่งนางทาสีนั้น สู่ระหว่างแห่งร้านตลาด ในขณะนั้น ฯ ครั้งนั้น อ.ชายาของเศรษฐี เห็นแล้ว ซึ่งนางทาสีนั้น ถามแล้วว่า อ.เธอ จะไป ณ ที่ไหน ดังนี้ ครั้นเมื่อคำว่า ข้าแต่แม่เจ้า อ.ดิฉัน ย่อมไป ด้วยการส่งไปแห่งธิดา ดังนี้ อันนางทาสีนั้นกล่าวแล้ว กล่าวแล้วว่า อ.เธอ จงมาข้างนี้ก่อน อ.การรับใช้ จงพักไว้ อ.เธอ ตั้งแล้วซึ่งตั่ง ล้างแล้วซึ่งเท้า ท. ทาแล้ว ซึ่งน้ำมัน ปูแล้ว ซึ่งที่เป็นที่นอน จงให้ แก่บุตรของฉัน อ.เธอ จักกระทำซึ่งการรับใช้ในภายหลัง ดังนี้ ฯ อ.นางทาสีนั้น ได้กระทำแล้ว เหมือนอย่างนั้น ฯ ครั้งนั้น อ.ธิดาของเศรษฐีคุกคามแล้ว ซึ่งนางทาสีนั้น ผู้มาแล้วโดยกาลนาน ฯ ครั้งนั้น อ.นางทาสีนั้น กล่าวแล้วว่า ข้าแต่แม่เจ้า อ.ท่าน อย่าโกรธแล้วต่อดิฉัน อ.บุตรของเศรษฐี ชื่อว่าโฆสกะมาแล้ว อ.ดิฉัน เป็นผู้กระทำ ซึ่งกิจนี้ด้วย นี้ด้วย เพื่อบุตรของเศรษฐีนั้น แล้วจึงไปในที่นั้นแล้วจึงมาแล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ กะธิดาของเศรษฐีนั้น ฯ อ.ความรัก ตัดแล้วซึ่งอวัยวะ ท. มีผิว เป็นต้น ตั้งอยู่แล้วจรดซึ่งเยื่อในกระดูก แก่ธิดาของเศรษฐีเพราะฟังซึ่งชื่อว่า อ.บุตรของเศรษฐีชื่อว่า โฆสกะ ดังนี้เทียว ฯ จริงอยู่ อ.ธิดาของเศรษฐีนั้น เป็นปชาบดีของนายโฆสกะนั้นเป็น ในกาลแห่งนายโฆสกะนั้นเป็นบุรุษชื่อว่าโกตุหลิก ได้ถวายแล้ว

ซึ่งข้าวสุกจากข้าวสารทะนานหนึ่ง แก่พระปัจเจกพุทธเจ้าฯ อ.ธิดาของเศรษฐีนั้นมาแล้วด้วยอานุภาพแห่งผลของทานนั้น บังเกิดแล้วในสกุลของเศรษฐีนี้ ฯ อ.ความรักในกาลก่อนนั้น ท่วมทับแล้วซึ่งธิดาของเศรษฐีนั้นยึดเหนี่ยวไว้แล้วด้วยประการฉะนี้ ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. ครั้งนั้น ธิดาเศรษฐีถามนางทาสีนั้นว่า เขาอยู่ที่ไหน แม่ ฯ นางทาสีตอบว่า เขา กำลังนอนหลับอยู่บนที่นอน แม่เจ้า ฯ นางถามว่า ก็ในมือของเขามีอะไรอยู่บ้างไหม ฯ นางทาสีตอบว่า ที่ชายผ้ามีหนังสืออยู่ แม่เจ้า ฯ นางคิดว่านั่นจะเป็นหนังสืออะไรหนอแล เมื่อนายโฆสกะนั้นกำลังหลับอยู่ เมื่อบิดาและมารดาไม่เห็นเพราะความเป็นผู้ส่งใจไปที่อื่น จึงลงไปยังสำนัก (ของเขา) แก้หนังสือนั้นออกถือเอาเข้าไปยังห้องของตนปิดประตู เปิดหน้าต่าง อ่านหนังสือเพราะความเป็นผู้ฉลาดในอักษรสมัย คิดว่า โธ่เอ๋ย คนโง่ผูกหนังสือสั่งฆ่าตัวเองไว้ที่ชายผ้าแล้วเที่ยวไป ถ้าเราไม่พึงเห็นหนังสือนี้ไซร้ ชีวิตของเขาก็จะหาไม่ดังนี้แล้ว ฉีกหนังสือนั้น (ทิ้ง) เขียนหนังสืออีกฉบับตามคำของเศรษฐีว่าลูกชายของข้าพเจ้าคนนี้ชื่อว่า โฆสกะ ลุงจงให้นำเครื่องบรรณาการจากหมู่บ้าน ๑๐๐ หมู่ ทำการมงคลกับธิดาของเศรษฐีในชนบทนี้ ให้ปลูกเรือน ๒ ชั้นในท่ามกลางหมู่บ้านอันเป็นที่อยู่แห่งตน ทำการรักษาอย่างดีทั้งด้วยเครื่องล้อมคือกำแพง และการคุ้มครองด้วยบุรุษ และจงส่งข่าว (แจ้ง) ข้าพเจ้า (ด้วย) ว่าการนี้และการนี้ ฉันทำเสร็จแล้ว เมื่อลุงทำอย่างนี้แล้ว ข้าพเจ้าจักรู้กิจที่ควรทำแก่ลุงในภายหลัง ก็แลครั้นเขียนแล้ว พับแล้ว จึงลงไปผูกไว้ที่ชายผ้าของนายโฆสกะนั้นตามเดิม ฯ

พระราชรัตนมุนี ปญฺญาสิริ วัดพระปฐมเจดีย์ จ.นครปฐม เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ก. พยัญชนะ ๘ ตัวนี้ คือ.....เรียกว่า อวรรค เพราะ.....ฯ

ข. อักขระ ๗ ตัวนี้ คือ.....เกิดที่ฟัน เรียกว่า.....ฯ

๒. ในพยัญชนะสนธิ สญฺโญโค มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ จาตุทฺทสี จัดเป็นอย่างไหน ฯ

๓. ในบาลีภาษานั้น ท่านแบ่งลิงค์เป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ นามนามเป็นได้กี่ลิงค์ ฯ

๔. ในอาขยาตนั้น ท่านแบ่งบทเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ แต่ละบทเป็นเครื่องหมายให้รู้อะไร ฯ

๕. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่าสาธนะ ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ นายโก, โภชนํ จัดเป็นสาธนะอะไร ฯ

๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. สทฺธา เอว ธนํ สทฺธาธนํ ฯ

ข. สมโถ จ วิปสฺสนา จ สมถวิปสฺสนํ ฯ

ค. น อริโย อนริโย ฯ

ฆ. ปาสาทสฺส อนฺโต อนฺโตปาสาทํ ฯ

ง. วีโต ราโค ยสฺมา โส วีตราโค (ภิกฺขุ) ฯ

๗. ในเสฏฐตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ พนฺธนียํ, อโยมยํ, ฉฏฺโฐ ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. พยัญชนะ ๘ ตัวนี้ คือ **ย ร ล ว ส ห ฬ ํ** เรียกว่า **อวรรค** เพราะไม่เป็นพวกเป็นหมู่กันตามฐานกรณ์ที่เกิด ฯ

ข. อักขระ ๗ ตัวนี้ คือ **ต ถ ท ธ น, ล ส,** เกิดที่ฟัน เรียกว่า **ทนฺตชา** ฯ

๒. ในพยัญชนะสนธิ **สญฺโญโค** มี ๒ อย่าง คือ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกันอย่าง ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่มีรูปไม่เหมือนกันอย่าง ๑ ฯ **จาตุทฺทสี** จัดเป็นซ้อนหน้าพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกัน ฯ

๓. ในบาลีภาษานั้น ท่านแบ่งลิงค์เป็น ๓ คือ ปุํลิงฺคํ เพศชาย ๑ อิตฺถีลิงฺคํ เพศหญิง ๑ นปุํสกลิงฺคํ มิใช่เพศชาย มิใช่เพศหญิง ๑ ฯ นามนามเป็นลิงค์เดียว คือ จะเป็นปุํลิงค์ อิตถีลิงค์ หรือนปุํสกลิงค์ ก็อย่างเดียวบ้าง, เป็น ๒ ลิงค์ คือ ศัพท์อันเดียว มีรูปอย่างเดียวเป็นได้ทั้ง ๒ ลิงค์ หรือมูลศัพท์เป็นอันเดียว เปลี่ยนแต่สระที่สุดให้แปลกกัน พอเป็นเครื่องหมายให้ต่างลิงค์กันบ้าง ฯ

๔. ในอาขยาตนั้น ท่านแบ่งบทเป็น ๒ บท คือ ปรัสสบท บทเพื่อผู้อื่น ๑ อัตตโนบท บทเพื่อตน ๑ ฯ ปรัสสบทเป็นเครื่องหมายให้รู้กิริยาที่เป็นกัตตุวาจก อัตตโนบทเป็นเครื่องหมายให้รู้กิริยาที่เป็นกัมมวาจกและภาววาจก ฯ

๕. ศัพท์ที่ท่านให้สำเร็จมาแต่รูปวิเคราะห์ ชื่อ สาธนะ ฯ มี ๗ คือ กัตตุสาธนะ, กัมมสาธนะ, ภาวสาธนะ, กรณสาธนะ, สัมปทานสาธนะ, อปาทานสาธนะ, อธิกรณสาธนะ ฯ

นายโก จัดเป็นกัตตุสาธนะ ฯ

โภชนํ จัดเป็นกัมมสาธนะ ฯ

๖. ได้บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. สทฺธา เอว ธนํ สทฺธาธนํ เป็นอวธารณบุพพบท กัมมธารยสมาส ฯ

ข. สมโถ จ วิปสฺสนา จ สมถวิปสฺสนํ เป็นสมาหารทวันทวสมาส ฯ

ค. น อริโย อนริโย เป็นอุภยตัปปุริสสมาสบ้าง กัมมธารยสมาส มี น เป็นบทหน้าบ้าง ฯ

ฆ. ปาสาทสฺส อนฺโต อนฺโตปาสาทํ เป็นนิปาตปุพพกะ อัพยยีภาวสมาส ฯ

ง. วีโต ราโค ยสฺมา โส วีตราโค (ภิกฺขุ) เป็นปัญจมีพหุพพิหิสมาส ฯ

๗. ในเสฏฐตัทธิต มีปัจจัย ๕ ตัว คือ **ตร, ตม, อิยิสฺสก, อิย, อิฏฺฐ** ฯ

พนฺธนียํ ลง **อีย** ปัจจัย ในฐานตัทธิต ฯ

อโยมยํ ลง **มย** ปัจจัย ในปกติตัทธิต ฯ

ฉฏฺโฐ ลง **ฐ** ปัจจัย ในปูรณตัทธิต ฯ

พระศรีสุธรรมโมลี สมจิตฺโต วัดโมลีโลกยาราม เฉลย

สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
แปล มคธเป็นไทย
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๕๒

แปล โดยพยัญชนะ

๑. ตํ สุตฺวา เสฏฺฐิโน “ยํ กาเรมิ, ตํ น โหติ; ยํ น กาเรมิ, ตเทว โหตีติ มหนฺตํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชิ ฯ ปุตฺตโสเกน สทฺธึ โส โสโก เอกโต ว หุตฺวา กุจฺฉิฑาหํ อุปฺปาเทตฺวา อติสารํ ชเนสิ ฯ เสฏฺฐิธีตาปิ “สเจ โกจิ เสฏฺฐิโน สนฺติกา อาคจฺฉติ, ตุมฺเห มม อกเถตฺวา เสฏฺฐิปุตฺตสฺส ปจมตรํ มา กถยิตฺถาติ ชเน อาณาเปสิ ฯ เสฏฺฐีปิ โข “นทานิ ตํ ทุฏฺฐปุตฺตํ มม สาปเตยฺยสฺส สามิกํ กริสฺสามีติ จินฺเตตฺวา เอกํ อายุตฺตกํ อาห “มาตุล ปุตฺตํ เม ทฏฺฐุกาโมมฺหิ, เอกํ ปาทมูลิกํ เปเสตฺวา มม ปุตฺตํ ปกฺโกสาเปหีติ ฯ โส “สาธูติ ปณฺณํ ทตฺวา เอกํ ปุริสํ เปเสสิ ฯ เสฏฺฐิธีตาปิ ตสฺสาคนฺตฺวา ทฺวาเร จิตภาวํ สุตฺวา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา “กึ ตาตาติ ปุจฺฉิ ฯ “เสฏฺฐี คิลาโน ปุตฺตํ ปสฺสิตุํ ปกฺโกสาเปติ อยฺเยติ ฯ “ตาต เสฏฺฐี พลวา ทุพฺพโลติ ฯ “พลวา ตาว อาหารํ ภุญฺชติเยว อยฺเยติ ฯ สา เสฏฺฐิปุตฺตํ อชานาเปตฺวา ว ตสฺส นิวาสญฺจ ปริพฺพยญฺจ ทาเปตฺวา “มยา เปสิตกาเล คมิสฺสสิ, อจฺฉ ตาวาติ อาห ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. อถ เสฏฺฐิโน โรโค พลวา ชาโต, เอกํ ภาชนํ ปวิสติ, เอกํ นิกฺขมติ ฯ ปุน เสฏฺฐี อายุตฺตกํ ปุจฺฉิ “กึ มาตุล น เต มม ปุตฺตสฺส สนฺติกํ ปหิตนฺติ ฯ “ปหิตํ สามิ, คตปุริโส ปน น เอตีติ ฯ “เตนหิ ปุน อปรํ เปเสหีติ ฯ โส เปเสสิ ฯ เสฏฺฐิธีตา ตติยวาเร อาคตํปิ ตํ ปวตฺตึ ปุจฺฉิ ฯ

โส “พาฬฺหคิลาโน อยฺเย เสฏฺฐี อาหารํ ปจฺฉินฺทิตฺวา มจฺจุปรายโน ชาโต; เอกํ ภาชนํ นิกฺขมติ, เอกํ ปวิสตีติ อาห ฯ เสฏฺฐิธีตา จินฺเตสิ “อิทานิ คนฺตุํ กาโลติ เสฏฺฐิปุตฺตสฺส “ปิตา กิร เต คิลาโนติ อาโรเจตฺวา, “กึ วทสิ ภทฺเทติ วุตฺเต; “อผาสุกมสฺส สามีติ อาห ฯ “อิทานิ กึ กาตพฺพนฺติ ฯ “สามิ คามสตโต อุฏฺฐานกํ ปณฺณาการํ อาทาย คนฺตฺวา ปสฺสิสฺสาม นนฺติ อาห ฯ โส “สาธูติ ปณฺณาการํ อาหราเปตฺวา สกเฏหิ อาทาย ปกฺกามิ ฯ อถ นํ สา “ปิตา เต ทุพฺพโล, เอตฺตกํ ปณฺณาการํ คเหตฺวา คจฺฉนฺตานํ ปปญฺโจ ภวิสฺสติ, เอตํ นิวตฺเตหีติ วตฺวา ตํ สพฺพํ อตฺตโน กุลเคหํ เปเสตฺวา ปุน อาห “สามิ ตฺวํ อตฺตโน ปิตุ ปาทปสฺเส ติฏฺเฐยฺยาสิ, อหํ อุสฺสีสกปสฺเส ฐสฺสามีติ, เคหํ ปวิสมานาเยว “เคหสฺส ปุรโต จ ปจฺฉโต จ อารกฺขํ คณฺหถาติ อตฺตโน ปุริเส อาณาเปสิ ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒

แปล มคธเป็นไทย

แปล โดยพยัญชนะ

๑. อ. ความโทมนัสใหญ่ ว่า อ.เรา ยังบุคคล ย่อมให้กระทำ ซึ่งกรรมใด อ. กรรมนั้น ย่อมไม่มี อ. เรา ยังบุคคล ย่อมไม่ให้กระทำ ซึ่งกรรมใด อ.กรรมนั้น นั่นเทียว ย่อมมี ดังนี้ เกิดขึ้นแล้ว แก่เศรษฐี เพราะฟัง ซึ่งคำนั้น ฯ อ. ความโศก นั้น เป็นโดยความเป็นอันเดียวกันกับด้วยความโศกเพราะบุตร เทียว ยังความเร่า ร้อนในท้อง ให้เกิดขึ้นแล้ว ยังโรคมีอันแล่นไปยิ่งแห่งโลหิตเป็นสมุฏฐาน ให้เกิดแล้ว ฯ แม้ อ. ธิดาของเศรษฐี สั่งบังคับแล้ว ซึ่งชน ท. ว่า ถ้าว่า อ. ใคร ๆ ย่อมมา จากสำนักของเศรษฐีไซร้ อ. ท่าน ท. ไม่บอกแล้ว แก่เรา อย่าบอกแล้ว แก่บุตรของเศรษฐี ก่อนกว่า ดังนี้ ฯ แม้ อ. เศรษฐีแล คิดแล้วว่า อ. เรา จักไม่ กระทำ ซึ่งบุตรผู้อันโทษประทุษร้ายแล้วนั้น ให้เป็นเจ้าของ แห่งสมบัติ ของเรา ในกาลนี้ ดังนี้ กล่าวแล้ว ว่า แนะลุง อ.เรา เป็นผู้ใคร่เพื่ออันเห็น ซึ่งบุตร ของเรา ย่อมเป็น อ. ท่าน ส่งไปแล้ว ซึ่งบุรุษผู้กระทำซึ่งการรับใช้ในที่ใกล้ แห่งเท้า คนหนึ่ง ยังบุรุษนั้น จงให้ร้องเรียก ซึ่งบุตร ของเรา ดังนี้ กะบุคคลผู้ เก็บส่วย คนหนึ่ง ฯ อ. บุคคลผู้เก็บส่วยนั้น รับพร้อมแล้วว่า อ. ดีละ ดังนี้ ให้แล้ว ซึ่งหนังสือ ส่งไปแล้ว ซึ่งบุรุษ คนหนึ่ง ฯ แม้ อ. ธิดาของเศรษฐี ฟังแล้ว ซึ่งความที่แห่งบุรุษนั้น เป็นผู้มาแล้ว ยืนอยู่แล้ว ใกล้ประตู ยังบุคคลให้ร้องเรียก แล้ว ซึ่งบุรุษนั้น ถามแล้ว ว่า แนะพ่อ อ.เหตุ อะไร ดังนี้ ฯ อ. บุรุษนั้น กล่าวแล้วว่า ข้าแต่แม่เจ้า อ. เศรษฐี เป็นไข้ เป็น ยังข้าพเจ้า ย่อมให้ร้องเรียก เพื่ออันเห็น ซึ่งบุตร ดังนี้ ฯ อ. ธิดาของเศรษฐี ถามแล้วว่า แนะพ่อ อ. เศรษฐี เป็นผู้มีกำลัง ย่อมเป็น หรือ หรือว่า เป็นผู้มีกำลังอันโทษประทุษร้ายแล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ อ. บุรุษนั้น กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่แม่เจ้า อ. เศรษฐี เป็นผู้มีกำลัง ย่อมเป็นก่อน ย่อมบริโภค ซึ่งอาหาร นั่นเทียว ดังนี้ ฯ อ. ธิดาของเศรษฐีนั้น ไม่ยังบุตรของเศรษฐีให้รู้แล้วเทียว ยังบุคคลให้ให้แล้ว ซึ่งที่พักด้วย ซึ่งเสบียง ด้วย แก่บุรุษนั้น กล่าวแล้ว ว่า อ. ท่าน จักไป ในกาลแห่งท่านอันเราส่งไปแล้ว อ. ท่าน จงพักอยู่ ก่อน ดังนี้ ฯ

แปลโดยอรรถ

๒. ครั้งนั้น โรคของเศรษฐี หนักแล้ว ภาชนะหนึ่งเข้า ภาชนะหนึ่งออก ฯ เศรษฐีถามนายเสมียนอีกว่า ลุง ท่านยังไม่ได้ส่งหนังสือไปยังสำนักบุตรของฉันหรือ ฯ นายเสมียนตอบว่า ส่งไปแล้วนาย แต่คนที่ไปยังไม่มา ฯ เศรษฐีกล่าวว่า ถ้ากระนั้นท่านจงส่งคนอื่นไปอีก ฯ นายเสมียนนั้นส่งไปแล้ว ฯ ลูกสาวเศรษฐี ถามเรื่องราวนั้น แม้กะบุรุษผู้มาในวาระที่ ๓ ฯ บุรุษผู้นั้นบอกว่า ข้าแต่แม่เจ้าเศรษฐีป่วยหนัก ตัดอาหารเสียแล้ว มีความตายเป็นเบื้องหน้า ภาชนะหนึ่งออก ภาชนะหนึ่งเข้า ฯ ลูกสาวเศรษฐีคิดว่า บัดนี้ เป็นเวลาที่เขาควรไปได้ จึงบอกแก่ลูกชายเศรษฐีว่า ทราบว่า คุณพ่อของท่านป่วย เมื่อลูกชายเศรษฐีกล่าวว่า พูดอะไรหล่อน จึงพูดว่า นาย คุณพ่อของท่านนั้นไม่สบาย ฯ ลูกชายเศรษฐีถามว่า บัดนี้ ฉันควรทำอย่างไร ฯ ลูกสาวเศรษฐีกล่าวว่า นาย พวกเราจักขนเครื่องบรรณาการที่เกิดจากบ้านส่วย ๑๐๐ บ้านไปเยี่ยมท่าน ฯ ลูกชายเศรษฐีนั้นรับว่า จ้ะ แล้วให้คนนำเครื่องบรรณาการมา เอาเกวียนบรรทุกหลีกไปแล้ว ฯ ทีนั้น ลูกสาวเศรษฐีนั้น พูดกะลูกชายเศรษฐีนั้นว่า คุณพ่อของท่านป่วยหนัก เมื่อพวกเรา ขนเอาเครื่องบรรณาการมีประมาณเท่านี้ไป จักเป็นการเนิ่นช้า ขอท่านจงให้ขนเครื่องบรรณาการนี้กลับ เถิด ดังนี้แล้ว จึงส่งเครื่องบรรณาการนั้นทั้งหมดไปสู่เรือนแห่งตระกูลของตนแล้ว พูดอีกว่า นายท่านพึงยืนข้างเท้าของคุณพ่อของท่าน ดิฉันจักยืนข้างเหนือศีรษะ เมื่อเข้าไปสู่เรือนนั่นเอง นางก็สั่งบังคับพวกคนของตนว่า พวกเจ้าจงถือเอาการอารักขาทั้งข้างหน้าเรือนทั้งข้างหลังเรือน ฯ

Untitled-3 102 10/10/54, 19:07

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๒

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้
สระมีมาตราเบา.....ตัว คือ.....ชื่อ.....ฯ

๒. อะไรเรียกว่าสนธิ ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๓. ศัพท์เช่นไร เรียกว่า มโนคณะ ฯ จงแจก ปิตุ ศัพท์ ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ มาดู ฯ

๔. กิริยาศัพท์เช่นไร ชื่อเหตุกัตตุวาจก ฯ จงเขียนวิภัตติหมวดปัญจมี เฉพาะฝ่ายปรัสสบทมาดู ฯ

๕. ต ปัจจัยในกิริยากิตก์ เมื่อประกอบกับธาตุซึ่งมี มฺ หรือ หฺ เป็นที่สุด แปลง ตฺ เป็นอะไรได้บ้าง ฯ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างมาประกอบ ฯ

๖. อะไร ชื่อตัปปุริสสมาส ฯ ตัปปุริสสมาสนั้น มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ
คามคโต (ปุริโส), รุกฺขสาขา จัดเป็นอย่างไหน ฯ

๗. ในตทัสสัตถิตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ สามเณโร, มาคโธ, ปุญฺญวา ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

ประโยค ๑-๒
เฉลย บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้ สระมีมาตราเบา ๓ ตัว คือ **อ อิ อุ** ชื่อ **รัสสะ** ฯ

๒. ในบาลีภาษามีวิธีต่อศัพท์และอักขระให้เนื่องกันด้วยอักขระ เพื่อจะย่นอักขระให้น้อยลง เป็นอุปการะในการแต่งฉันท์และให้คำพูดสละสลวย เรียกว่า สนธิ ฯ มี ๓ อย่าง คือ สระสนธิ ต่อสระ ๑ พยัญชนะสนธิ ต่อพยัญชนะ ๑ นิคคหิตสนธิ ต่อนิคคหิต ๑ ฯ

๓. ศัพท์ ๑๒ ศัพท์ มี มน ศัพท์เป็นต้น เรียกว่า มโนคณะ ฯ ได้แจก ปิตุ ศัพท์ ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ ดังนี้

เอกวจนะ	พหุวจนะ
ป. ปิตา	ปิตโร
ทุ. ปิตรํ	ปิตโร
ต. ปิตรา ปิตุนา	ปิตเรหิ ปิตเรภิ ปิตูหิ ปิตูภิ
จ. ปิตุ ปิตุโน	ปิตรานํ ปิตูนํ
ปญฺ. ปิตรา	ปิตเรหิ ปิตเรภิ ปิตูหิ ปิตูภิ
ฉ. ปิตุ ปิตุโน	ปิตรานํ ปิตูนํ
ส. ปิตริ	ปิตเรสุ ปิตูสุ
อา. ปิตา	ปิตโร

๔. กิริยาศัพท์ใดกล่าวผู้ใช้ให้คนอื่นทำ คือแสดงว่าเป็นกิริยาของผู้ใช้ให้ผู้อื่นทำนั้น กิริยาศัพท์นั้น ชื่อ เหตุกัตตุวาจก ฯ ได้เขียนวิภัตติหมวดปัญจมี เฉพาะฝ่ายปรัสสบท ดังนี้

เอกวจนะ	พหุวจนะ
ป. ตุ	อนฺตุ
ม. หิ	ถ
อุ. มิ	ม

๕. ต ปัจจัยในกิริยากิตก์ เมื่อประกอบกับธาตุซึ่งมี ม เป็นที่สุด แปลง ต เป็น นฺต แล้วลบที่สุดธาตุ เช่น ปกฺกนฺโต หลีกไปแล้ว มาจาก ป บทหน้า กมฺ ธาตุในความก้าวไป, เมื่อประกอบกับธาตุที่มี หฺ เป็นที่สุด แปลง ต เป็น ฬฺห แล้วลบที่สุดธาตุ เช่น รุฬฺโห งอกแล้ว มาจาก รุหฺ ธาตุ ในความงอก ฯ

๖. นามศัพท์มี อํ วิภัตติเป็นต้นในที่สุด ท่านย่อเข้าด้วยบทเบื้องปลาย ชื่อ ตัปปุริสสมาส ฯ ตัปปุริสสมาสนั้นมี ๖ คือ ทุติยาตปฺปุริโส, ตติยาตปฺปุริโส, จตุตฺถีตปฺปุริโส, ปญฺจมีตปฺปุริโส, ฉฏฺฐีตปฺปุริโส, สตฺตมีตปฺปุริโส ฯ
คามคโต (ปุริโส) จัดเป็นทุติยาตปฺปุริโส, **รุกฺขสาขา** จัดเป็น ฉฏฺฐีตปฺปุริโส ฯ

๗. ในตทัสสัตถิตัทธิต มีปัจจัย ๙ ตัว คือ วี, ส, สี, อิก, อี, ร, วนฺตุ, มนฺตุ, ณ ฯ

สามเณโร	ลง	เณร	ปัจจัย	ในโคตตตัทธิต
มาคโธ	ลง	ณ	ปัจจัย	ในราคาทิตัทธิต
ปุญฺญวา	ลง	วนฺตุ	ปัจจัย	ในตทัสสัตถิตัทธิต ฯ

พระศรีสุธรรมโมลี สมจิตฺโต วัดโมลีโลกยาราม เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
แปล มคธเป็นไทย
สอบ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๕๑

แปล โดยพยัญชนะ

๑. ตตฺรายํ อนุปุพฺพีกถา: "สาวตฺถิยํ มหาโกสลรญฺโญ ปุตฺโต ปเสนทิกุมาโร นาม, เวสาลิยํ ลิจฺฉวิกุมาโร มหาลิ นาม, กุสินารายํ มลฺลราชปุตฺโต พนฺธุโล นามาติ อิเม ตโย ทิสาปาโมกฺขสฺสาจริยสฺส สนฺติเก สิปฺปุคฺคหณตฺถํ ตกฺกสิลํ คนฺตฺวา พหินคเร สาลายํ สมาคตา อญฺญมญฺญสฺส อาคตการณญฺจ กุลญฺจ นามญฺจ ปุจฺฉิตฺวา สหายกา หุตฺวา เอกโต ว อาจริยํ อุปสงฺกมิตฺวา น จิรสฺเสว อุคฺคหิตสิปฺปา อาจริยํ อาปุจฺฉิตฺวา เอกโต ว นิกฺขมิตฺวา สกสกฏฺฐานานิ อคมํสุ ฯ เตสุ ปเสนทิกุมาโร ปิตุ สิปฺปํ ทสฺเสตฺวา ปสนฺเนน ปิตรา รชฺเช อภิสิตฺโต ฯ มหาลิกุมาโร ลิจฺฉวีนํ สิปฺปํ ทสฺเสนฺโต มหนฺเตน อุสฺสาเหน ทสฺเสสิ ฯ ตสฺส อกฺขีนิ ภิชฺชิตฺวา อคมํสุ ฯ ลิจฺฉวิราชาโน "อโห วต อมฺหากํ อาจริโย อกฺขิวินาสํ ปตฺโต, น ตํ ปริจฺจชิสฺสาม อุปฏฺฐหิสฺสาม นนฺติ ตสฺส สตสหสฺสฏฺฐานกํ เอกํ ทฺวารํ อทํสุ ฯ โส ตํ นิสฺสาย ปญฺจสเต ลิจฺฉวิราชปุตฺเต สิปฺปํ สิกฺขาเปนฺโต วสิ ฯ พนฺธุลกุมาโร สฏฺฐี เวฬุ คเหตฺวา มชฺเฌ อยสลากํ ปกฺขิปิตฺวา สฏฺฐิกลาเป อุสฺสาเปตฺวา ฐปิเต, มลฺลราชกุเลหิ "อิเม กปฺเปตูติ วุตฺเต, อสีติหตฺถํ อากาสํ อุลฺลงฺฆิตฺวา อสินา กปฺเปนฺโต อคมาสิ ฯ โส โอสานกลาเป อยสลากาย "กิรีติ สทฺทํ สุตฺวา "กิเมตนฺติ ปุจฺฉิตฺวา สพฺพกลาเปสุ อยสลากานํ ฐปิตภาวํ สุตฺวา อสึ ฉฑฺเฑตฺวา โรทมาโน "มยฺหํ เอตฺตเกสุ ญาติสุหชฺเชสุ เอโกปิ สสิเนโห หุตฺวา อิมํ การณํ นาจิกฺขิ; สเจ หิ อหํ ชาเนยฺยํ, อยสลากาย สทฺทํ อนุฏฺฐาเปนฺโต ว ฉินฺเทยฺยนฺติ วตฺวา ฯเปฯ ตตฺเถว วาสํ กปฺเปสิ ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. อานนฺทตฺเถโรปิ กปฺปสตสหสฺสปูริตปารมี อภินีหารสมฺปนฺโน มหาปุญฺโญ อตฺตโน การณวสิกตาย กุลสฺส ปสาทํ รกฺขนฺโต อฏฺฐาสิ ฯ ตํ เอกกเมว นิสีทาเปตฺวา ปริวิสึสุ ฯ ราชา ภิกฺขูนํ คตกาเล อาคนฺตฺวา ขาทนียโภชนียานิ ตเถว ฐิตานิ ทิสฺวา "กึ อยฺยา นาคมึสูติ ปุจฺฉิตฺวา "อานนฺทตฺเถโร เอกโก ว อาคโต เทวาติ สุตฺวา "อทฺธา เอตฺตกมฺเม เฉทนมกํสูติ ภิกฺขูนํ กุทฺโธ สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา "ภนฺเต มยา ปญฺจนฺนํ ภิกฺขุสตานํ ภิกฺขา ปฏิยตฺตา, อานนฺทตฺเถโร กิร เอกโก ว อาคโต, ปฏิยตฺตภิกฺขา ตเถว ฐิตา, ปญฺจสตา ภิกฺขู มม เคเห สญฺญํ น กรึสุ; กินฺนุ โข การณนฺติ อาห ฯ สตฺถา ภิกฺขูนํ โทสํ อวตฺวา "มหาราช มม สาวกานํ ตุมฺเหหิ สทฺธึ วิสฺสาโส นตฺถิ, เตน น คตา ภวิสฺสนฺตีติ วตฺวา กุลานํ อนุปคมนการณญฺจ อุปคมนการณญฺจ ปกาเสนฺโต ภิกฺขู อามนฺเตตฺวา อิมํ สุตฺตมาห ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒
แปล มคธเป็นไทย

แปล โดยพยัญชนะ

๑. อ.วาจาเป็นเครื่องกล่าวโดยลำดับ ในเรื่องนั้น นี้ : อ.พระกุมาร ท. สาม เหล่านี้ คือ อ.พระโอรส ของพระราชาพระนามว่ามหาโกศล ในพระนคร ชื่อว่าสาวัตถี พระนามว่าปเสนทิกุมาร อ.พระกุมาร ของเจ้าลิจฉวี ในพระนคร ชื่อว่าเวสาลี พระนามว่ามหาลิ อ.พระโอรสของเจ้ามัลละ ในพระนครชื่อว่า กุสินารา พระนามว่าพันธุละ เสด็จไปแล้ว สู่พระนครชื่อว่าตักกสิลา เพื่ออันเรียน ซึ่งศิลปะ ในสำนัก ของอาจารย์ ผู้ทิศาปาโมกข์ เสด็จมาพร้อมกันแล้ว ที่ศาลา ในภายนอกแห่งพระนคร ตรัสถามแล้ว ซึ่งเหตุแห่งตนมาแล้วด้วย ซึ่งตระกูลด้วย ซึ่งพระนามด้วย ของกันและกัน เป็นพระสหายกัน เป็น เสด็จเข้าไปหาแล้ว ซึ่งอาจารย์ โดยความเป็นอันเดียวกันเทียวผู้มีศิลปะอันเรียนแล้วต่อกาลไม่นาน นั่นเทียว ทรงอำลาแล้ว ซึ่งอาจารย์ เสด็จออกไปแล้ว โดยความเป็นอันเดียว กันเทียว ได้เสด็จไปแล้ว สู่ที่ของตน ๆ ฯ อ. - ในพระกุมาร ท. สาม เหล่านั้นหนา - พระกุมารพระนามว่าปเสนทิ ทรงแสดงแล้ว ซึ่งศิลปะแก่พระบิดา อันพระบิดา ผู้ทรงเลื่อมใสแล้ว อภิเษกแล้ว ในความเป็นแห่งพระราชา ฯ อ.พระกุมารพระนามว่า มหาลิ เมื่อทรงแสดง ซึ่งศิลปะ แก่เจ้าลิจฉวี ท. ทรงแสดงแล้ว ด้วยความอุตสาหะใหญ่ ฯ อ.พระเนตร ท. ของพระกุมาร พระนามว่ามหาลินั้น ได้แตกไปแล้ว ฯ อ.เจ้าลิจฉวี ท. ทรงปรึกษากันแล้วว่า โอ หนอ อ.อาจารย์ ของเรา ท. ถึงแล้ว ซึ่งความพินาศแห่งนัยน์ตา อ.เรา ท. จักไม่สละรอบ ซึ่งอาจารย์นั้น จักบำรุง ซึ่งอาจารย์นั้น ดังนี้ ได้พระราชทานแล้ว ซึ่งประตู แห่งหนึ่ง อันเป็นที่ตั้งขึ้นแห่งแสนแห่งทรัพย์ แก่พระกุมาร พระนาม ว่ามหาลินั้น ฯ อ.พระกุมารพระนามว่ามหาลินั้น ทรงอาศัยแล้ว ซึ่งประตูนั้น ทรงยังพระโอรสของเจ้าลิจฉวี ท. ผู้มีร้อยห้าเป็นประมาณ ให้ศึกษาอยู่ ซึ่งศิลปะ ประทับอยู่แล้ว ฯ อ.พระกุมารพระนามว่าพันธุละ ครั้นเมื่อพระดำรัสว่า

อ.พระกุมารพระนามว่าพันธุละ จงฟัน ซึ่งมัดหกสิบ ท. เหล่านี้ ดังนี้ อันตระกูลแห่งเจ้ามัลละ ท. ตรัสแล้ว ทรงกระโดดขึ้นแล้ว สู่อากาศ อันมีศอกแปดสิบเป็นประมาณ ทรงฟันอยู่ ซึ่งมัด หกสิบ ท. อันอันตระกูลแห่งเจ้ามัลละ ท. ทรงถือเอาแล้ว ซึ่งไม้ไผ่ ท. หกสิบ ทรงใส่เข้าแล้ว ซึ่งซี่ อันเป็นวิการแห่งเหล็กในท่ามกลาง ทรงยังบุคคลให้ยกขึ้นแล้ว ทรงตั้งไว้แล้ว ด้วยดาบ ได้เสด็จไปแล้ว ฯ อ.พระกุมารพระนามว่าพันธุละนั้น ทรงสดับแล้ว ซึ่งเสียงว่า กิริ ดังนี้ ของซี่อันเป็นวิการแห่งเหล็ก ในมัดอันเป็นที่สุดลง ตรัสถามแล้วว่า อ.สัททชาตนั่น อะไร ดังนี้ ทรงสดับแล้ว ซึ่งความที่แห่งซี่อันเป็นวิการแห่งเหล็ก ท. เป็นของอันอันตระกูลแห่งเจ้ามัลละ ท. ทรงตั้งไว้แล้ว ในมัดทั้งปวง ท. ทรงทิ้งแล้ว ซึ่งดาบ กันแสงอยู่ ตรัสแล้วว่า อ. - ในบุคคลผู้มีใจดี ท. ผู้มีประมาณเท่านี้หนา - บุคคลแม้คนเดียว เป็นผู้เป็นไป กับด้วยความรัก เป็น ไม่บอกแล้ว ซึ่งเหตุนี้ แก่เรา ก็ ถ้าว่า อ.เรา พึงรู้ไซร้ อ.เรา พึงตัด ไม่ยังเสียง ของซี่อันเป็นวิการแห่งเหล็ก ให้ตั้งขึ้นอยู่เทียว ดังนี้ ฯลฯ ทรงสำเร็จแล้ว ซึ่งการประทับอยู่ในพระนครชื่อว่าสาวัตถีนั้นนั่นเทียว ฯ

แปลโดยอรรถ

๒. แม้พระอานนท์เถระ ผู้มีบารมีอันบำเพ็ญแล้วตั้งแสนกัปป์ สมบูรณ์ด้วยอภินิหาร มีบุญมาก เมื่อจะรักษาความเลื่อมใสของตระกูล จึงได้ยับยั้งอยู่เพราะความที่ตนเป็นไปในอำนาจแห่งเหตุ ฯ เหล่าราชบุรุษ นิมนต์ท่านรูปเดียวเท่านั้นให้นั่งแล้วจึงอังคาส ฯ พระราชาเสด็จมาในเวลาที่เหล่าภิกษุไปแล้ว ทอดพระเนตรเห็นของเคี้ยวและของฉันทั้งหลาย ตั้งอยู่อย่างนั้นแหละ จึงตรัสถามว่า พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายมิได้มาหรือ ทรงสดับว่า พระอานนท์เถระมารูปเดียวเท่านั้น พระเจ้าข้า ทรงพิโรธพระภิกษุทั้งหลายว่า พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายได้ทำการตัดขาดจากเราเพียงเท่านี้เป็นแน่ ดังนี้แล้วจึงเสด็จไปยังสำนัก

พระบรมศาสดา กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้จัดแจงภิกษาไว้ เพื่อภิกษุ ๕๐๐ รูป ทราบว่า พระอานนท์เถระรูปเดียวเท่านั้นที่มาภิกษาที่หม่อมฉันจัดแจงไว้ ก็ตั้งอยู่อย่างนั้นนั่นเอง ภิกษุ ๕๐๐ รูป ไม่ได้ทำความสำคัญในตำหนักของข้าพระองค์ เรื่องอะไรกันหนอ ฯ พระบรมศาสดาไม่ตรัสโทษของภิกษุทั้งหลาย ตรัสว่า ดูก่อนมหาบพิตร เหล่าสาวกของอาตมภาพ ไม่มีความคุ้นเคยกับมหาบพิตร เหล่าภิกษุคงจักไม่ได้ไปเพราะเหตุนั้น ดังนี้แล้ว เมื่อจะทรงประกาศเหตุ แห่งการไม่เข้าไป และเหตุแห่งการเข้าไปสู่ตระกูลทั้งหลาย ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายแล้ว ตรัสพระสูตรนี้ ฯ

พระราชรัตนมุนี ปญฺญาสิริ วัดพระปฐมเจดีย์ จ.นครปฐม เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๕๑

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
พยัญชนะที่.....ในวรรคทั้ง ๕ คือ.....และ ส ๑๑ ตัวนี้ เป็นอโฆสะ, พยัญชนะที่.....ในวรรคทั้ง ๕ คือ.....และ ..... ๒๑ ตัวนี้ เป็นโฆสะ ฯ

๒. ในสระสนธิ วิกาโร มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ พุทฺธานสาสนํ เป็นสนธิอะไร ฯ

๓. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า สังขยา ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ จงแจกจตุ ศัพท์ (สังขยา) เฉพาะอิตถีลิงค์ ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ มาดู ฯ

๔. จงตอบคำถามต่อไปนี้
ก. วิภัตติหมวดกาลาติปัตติ บอกกาลอะไร ฯ แปลว่าอย่างไร ฯ
ข. เหตุกัมมวาจก ลงปัจจัยอะไรบ้าง ฯ

๕. ในกิริยากิตก์ แบ่งกาลที่เป็นประธานได้เท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ
รูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ เป็นรูปและสาธนะอะไร ฯ
ก. ธมฺมํ จรติ สีเลนาติ ธมฺมจารี ฯ
ข. กโรติ เตนาติ กรณํ ฯ

๖. อะไรชื่อว่ากัมมธารยสมาส ฯ และกัมมธารยสมาสนั้น มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ พุทฺธรตนํ, ปญฺญาปาสาโท จัดเป็นอย่างไหน ฯ

๗. อะไรเรียกว่าตัทธิต ฯ โดยสังเขปแบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ สุเมธโส, ทฺวิธา ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

พยัญชนะที่ ๑ ที่ ๒ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ก ข, จ ฉ, ฏ ฐ, ต ถ, ป ผ และ ส ๑๑ ตัวนี้ เป็น อโฆสะ พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ค ฆ ง, ช ฌ ญ, ฑ ฒ ณ, ท ธ น, พ ภ ม และ ย ร ล ว ห ฬ ๒๑ ตัวนี้ เป็น โฆสะ ฯ

๒. ในสระสนธิ วิกาโร มี ๒ คือ วิการในเบื้องต้น ๑ วิการในเบื้องปลาย ๑ ฯ **พุทฺธานสาสนํ** เป็น **โลปนิคคหิตสนธิ** ฯ

๓. ศัพท์ที่เป็นเครื่องกำหนดนับนามนาม ชื่อว่า สังขยา ฯ แบ่งเป็น ๒ คือ ปกติสังขยา ๑ ปูรณสังขยา ๑ ฯ

ได้แจก จตุ ศัพท์ (สังขยา) เฉพาะอิตถีลิงค์ ดังนี้

	พหุวจนะ
ป.	จตสฺโส
ทุ.	จตสฺโส
ต.	จตูหิ
จ.	จตสฺสนฺนํ
ปญฺ.	จตูหิ
ฉ.	จตสฺสนฺนํ
ส.	จตูสุ

๔. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้

ก. วิภัตติหมวดกาลาติปัตติ บอกอนาคตกาลแห่งอดีต ฯ แปลว่า จัก - แล้ว ถ้ามี อ อยู่หน้าแปลว่า จักได้ - แล้ว ฯ

ข. เหตุกัมมวาจก ลงปัจจัย ๑๐ ตัว คือ อ เอ ย ณุ ณา นา ณฺหา โอ เณ ณย ในกัตตุวาจกนั้นด้วย ลงเหตุปัจจัยคือ ณาเป ด้วย ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อาคมหน้า ย ด้วย ฯ

๕. ในกิริยากิตก์แบ่งกาลที่เป็นประธานได้ ๒ คือ ปัจจุบันกาล ๑ อดีตกาล ๑ ฯ

ก. **ธมฺมํ จรติ สีเลนาติ ธมฺมจารี** เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งตัสสีละ ฯ

ข. **กโรติ เตนาติ กรณํ** เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ ฯ

๖. นามศัพท์สองบท มีวิภัตติและวจนะเป็นอย่างเดียวกัน บทหนึ่งเป็นประธาน คือเป็นนามนาม บทหนึ่งเป็นวิเสสนะคือเป็นคุณนาม หรือเป็นคุณนามทั้งสองบท มีบทอื่นเป็นประธานที่ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อว่า กัมมธารยสมาส ฯ กัมมธารยสมาสนั้นมี ๖ อย่าง คือ วิเสสนบุพพบท ๑ วิเสสนุตตรบท ๑ วิเสสโนภยบท ๑ วิเสสโนปมบท ๑ สัมภาวนบุพพบท ๑ อวธารณบุพพบท ๑ ฯ

พุทฺธรตนํ จัดเป็น อวธารณบุพพบท ฯ

ปญฺญาปาสาโท จัดเป็น วิเสสโนปมบท ชนิด อุปมานุตตรบท มีอุปมาอยู่หลัง ฯ

๗. ปัจจัยหมู่หนึ่งเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่เนื้อความย่อ สำหรับใช้แทนศัพท์ย่อคำพูดลงให้สั้น เรียกง่าย ๆ เหมือนคำว่า **สฺยาเม ชาโต** เกิดในสยาม ลงปัจจัยแทน **ชาต** เอาไว้แต่ **สฺยาม** เป็น **สฺยามิโก** เรียกว่า ตัทธิต ฯ โดยสังเขปแบ่งเป็น ๓ อย่าง คือ สามัญญตัทธิต ๑ ภาวตัทธิต ๑ อัพยยตัทธิต ๑ ฯ

สุเมธโส ลง ส ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต ฯ

ทฺวิธา ลง ธา ปัจจัย ในวิภาคตัทธิต ฯ

พระศรีสุธรรมโมลี สมจิตฺโต วัดโมลีโลกยาราม เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
แปล มคธเป็นไทย
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๕๑

แปล โดยพยัญชนะ

๑. อเถกทิวสํ ราชา อุปริปาสาเท ฐิโต อนฺตรวีถึ โอโลกยมาโน "อนาถปิณฺฑิกสฺส จูฬอนาถปิณฺฑิกสฺส วิสาขาย สุปฺปวาสายาติ เอเตสํ เคเห ภตฺตกิจฺจตฺถาย คจฺฉนฺเต อเนกสหสฺเส ภิกฺขู ทิสฺวา "กหํ อยฺยา คจฺฉนฺตีติ ปุจฺฉิตฺวา, "เทว อนาถปิณฺฑิกสฺส เคเห นิจฺจภตฺตสลากภตฺตคิลานภตฺตาทีนํ อตฺถาย เทวสิกํ เทฺว ภิกฺขุสหสฺสานิ คจฺฉนฺติ, จูฬอนาถปิณฺฑิกสฺส เคหํ ปญฺจสตา ภิกฺขู นิจฺจํ คจฺฉนฺติ, ตถา วิสาขาย, ตถา สุปฺปวาสายาติ วุตฺเต, สยํปิ ภิกฺขุสงฺฆํ อุปฏฺฐหิตุกาโม วิหารํ คนฺตฺวา ภิกฺขุสหสฺเสน สทฺธึ สตฺถารํ นิมนฺเตตฺวา สตฺตาหํ สหตฺถา ทานํ ทตฺวา สตฺตเม ทิวเส สตฺถารํ วนฺทิตฺวา "ภนฺเต ปญฺจหิ เม ภิกฺขุสเตหิ สทฺธึ นิพทฺธํ ภิกฺขํ คณฺหถาติ อาห ฯ "มหาราช พุทฺธา นาม เอกฏฺฐาเน นิพทฺธํ ภิกฺขํ น คณฺหนฺติ, พหู พุทฺธานํ อาคมนํ ปจฺจาสึสนฺตีติ ฯ "เตนหิ เอกํ ภิกฺขุํ นิพทฺธํ เปเสถาติ ฯ สตฺถา อานนฺทตฺเถรสฺส ภารมกาสิ ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. ราชา "ภิกฺขุสงฺเฆ อาคเต, ปตฺตํ คเหตฺวา อิเม นาม ปริวิสนฺตูติ อวิจาเรตฺวา สตฺตาหํ สยเมว ปริวิสิตฺวา อฏฺฐเม ทิวเส วิกฺขิตฺโต ปปญฺจํ อกาสิ ฯ ราชกุเล จ นาม อนาณตฺตา อาสนานิ ปญฺญาเปตฺวา ภิกฺขู นิสีทาเปตฺวา ปริวิสิตุํ น ลภนฺติ ฯ ภิกฺขู "น มยํ อิธ ฐาตุํ สกฺขิสฺสามาติ พหู ปกฺกมึสุ ฯ ราชา ทุติยทิวเสปิ ปมชฺชิ ฯ ทุติยทิวเสปิ พหู ปกฺกมึสุ ฯ ตติยทิวเสปิ ปมชฺชิ ฯ ตทา อานนฺทตฺเถรํ เอกกเมว ฐเปตฺวา อวเสสา ปกฺกมึสุ ฯ

ปุญฺญวนฺตา นาม การณวสิกา โหนฺติ กุลานํ ปสาทํ รกฺขนฺติ ฯ ตถาคตสฺส จ "สารีปุตฺตตฺเถโร มหาโมคฺคลฺลานตฺเถโรติ เทฺว อคฺคสาวกา, "เขมา อุปฺปลวณฺณาติ เทฺว อคฺคสาวิกา, อุปาสเกสุ "จิตฺโต คหปติ หตฺถโก อาฬวโกติ เทฺว อคฺคสาวกา, อุปาสิกาสุ "เวฬุกณฺฏกี นนฺทมาตา ขุชฺชุตฺตราติ เทฺว อคฺคสาวิกา; อิติ อิเม อฏฺฐ ชเน อาทึ กตฺวา ฐานนฺตรปฺปตฺตา สพฺเพปิ สาวกา เอกเทเสน ทสนฺนํ ปารมีนํ ปูริตตฺตา มหาปุญฺญา อภินีหารสมฺปนฺนา ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒
แปล มคธเป็นไทย

แปล โดยพยัญชนะ

๑. ครั้นภายหลัง ณ วันหนึ่ง อ.พระราชา ประทับยืนอยู่แล้ว ในเบื้องบนแห่งปราสาท ทรงแลดูอยู่ ซึ่งระหว่างแห่งถนน ทอดพระเนตรเห็นแล้ว ซึ่งภิกษุ ท. ผู้มีพันมิใช่หนึ่ง ผู้ไปอยู่ เพื่อประโยชน์แก่กิจด้วยภัต ในเรือนของชน ท. เหล่านี่ คือ ของมหาเศรษฐีชื่อว่าอนาถบิณฑิกะ ของเศรษฐีชื่อว่าจูฬอนาถบิณฑิกะ ของมหาอุบาสิกาชื่อว่าวิสาขา ของอุบาสิกาชื่อว่าสุปปวาสา ตรัสถามแล้วว่า อ.พระผู้เป็นเจ้า ท. ย่อมไป ในที่ไหน ดังนี้ ครั้นเมื่อคำว่า ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ อ.พันแห่งภิกษุ ท. สอง ย่อมไป ในเรือน ของมหาเศรษฐีชื่อว่าอนาถบิณฑิกะ ทุก ๆ วัน เพื่อประโยชน์แก่ภัต ท. มีนิตยภัต สลากภัต และคิลานภัตเป็นต้น อ.ภิกษุ ท. มีร้อยห้าเป็นประมาณ ย่อมไปสู่เรือน ของเศรษฐีชื่อว่าจูฬอนาถบิณฑิกะ ตลอดกาลเป็นนิตย์ อ.เหมือนอย่างนั้น คือว่า อ.ภิกษุ ท. มีร้อยห้าเป็นประมาณ ย่อมไป สู่เรือน ของมหาอุบาสิกาชื่อว่าวิสาขา ตลอดกาลเป็นนิตย์ อ.เหมือนอย่างนั้น คือว่า อ.ภิกษุ ท. มีร้อยห้าเป็นประมาณ ย่อมไปสู่เรือน ของอุบาสิกาชื่อว่าสุปปวาสา ตลอดกาลเป็นนิตย์ ดังนี้ อันราชบุรุษ กราบทูลแล้ว เป็นผู้ใคร่เพื่ออันบำรุง ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ แม้เอง เป็น เสด็จไปแล้ว สู่วิหาร ทรงนิมนต์แล้ว ซึ่งพระศาสดา กับ ด้วยพันแห่งภิกษุ ทรงถวายแล้ว ซึ่งทาน ด้วยพระหัตถ์ ของพระองค์ ตลอดวันเจ็ด ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา ในวันที่ ๗ กราบทูลแล้วว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.พระองค์ กับด้วยร้อยแห่งภิกษุ ท. ห้า ขอจงทรงรับ ซึ่งภิกษา ของหม่อมฉัน เนืองนิตย์ ดังนี้ ฯ อ.พระศาสดา ตรัสแล้วว่า ดูก่อนมหาบพิตร ชื่อ อ.พระพุทธเจ้า ท. ย่อมไม่ทรงรับ ซึ่งภิกษา ในที่แห่งเดียวเนืองนิตย์ อ.ชน ท. มาก ย่อมหวังเฉพาะ ซึ่งการเสด็จมา ของพระพุทธเจ้า ท. ดังนี้ ฯ อ.พระราชา กราบทูลแล้วว่า

ถ้าอย่างนั้น อ.พระองค์ ขอจงส่งไป ซึ่งภิกษุ รูปหนึ่ง เนืองนิตย์ ดังนี้ ฯ อ.พระศาสดา ได้ทรงกระทำแล้ว ให้เป็นภาระ ของพระเถระชื่อว่าอานนท์ ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. พระราชาไม่ทรงจัดไว้ว่า "เมื่อภิกษุสงฆ์มาแล้ว ชื่อว่าชนเหล่านี้ รับบาตรแล้ว จงอังคาส" ทรงอังคาส ด้วยพระองค์เองเท่านั้น ตลอด ๗ วัน ในวันที่ ๘ ทรงลืมไป จึงได้ทรงกระทำให้เนิ่นช้าแล้ว ฯ ก็อันธรรมดาใน ราชตระกูล ชนทั้งหลาย ที่พระราชามิได้ทรงสั่งไว้ ย่อมไม่ได้เพื่อปูอาสนะ ทั้งหลาย นิมนต์เหล่าภิกษุให้นั่งแล้วอังคาส ฯ ภิกษุทั้งหลาย คิดว่า พวกเรา ไม่สามารถเพื่อยับยั้งอยู่ได้ในที่นี้ จำนวนมากหลีกไป ฯ พระราชา ทรงลืมแล้ว แม้ในวันที่ ๒ ฯ แม้ในวันที่ ๒ ภิกษุเป็นอันมาก ก็พากันหลีกไป ฯ ถึงในวันที่ ๓ พระราชาก็ทรงลืม ฯ ในกาลนั้น ยกเว้นพระอานนทเถระองค์เดียวเท่านั้น เหล่าภิกษุที่เหลือ พากันหลีกไปแล้ว ฯ

ธรรมดาภิกษุทั้งหลายผู้มีบุญ ย่อมเป็นผู้เป็นไปในอำนาจแห่งเหตุ จึงรักษาความเลื่อมใสแห่งตระกูล ทั้งหลายไว้ได้ ฯ ก็ สาวกของพระตถาคต แม้ทั้งหมด ผู้ได้รับฐานันดร ตั้งต้นแต่ชนทั้ง ๘ เหล่านี้ คือพระอัครสาวก ๒ องค์ คือ พระสารีบุตรเถระ พระมหาโมคคัลลานเถระ พระอัครสาวิกา ๒ องค์ คือ พระเถรีชื่อว่าเขมา พระเถรีชื่อว่าอุบลวรรณา บรรดาอุบาสก ทั้งหลาย อุบาสกผู้เป็นอัครสาวก ๒ คน คือ จิตตคฤหบดี หัตถกอุบาสก ชาวเมืองอาฬวี บรรดาอุบาสิกาทั้งหลาย อุบาสิกาผู้เป็นอัครสาวิกา ๒ คน คือ มารดาของนันทมาณพ ชื่อเวฬุกัณฎกี อุบาสิกาชื่อว่าขุชชุตรา เป็นผู้มีบุญมาก สมบูรณ์ด้วยอภินิหาร เพราะความเป็นผู้ได้บำเพ็ญบารมีทั้ง ๑๐ โดยเอกเทศ ฯ

พระราชรัตนมุนี ปญฺญาสิริ วัดพระปฐมเจดีย์ จ.นครปฐม เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๑

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้
"อักขระที่ใช้ในบาลีภาษานั้น มี.....ตัว คือ.....
๘ ตัวนี้ ชื่อ..... ๓๓ ตัวนี้ ชื่อ.....

๒. สนธิกิริโยปกรณ์ คืออะไร ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๓. สัพพนาม คืออะไร ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๔. อะไรจัดเป็นวาจก ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๕. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่ากัมมธารยสมาส ฯ และกัมมธารยสมาสนั้น ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ฯ

๖. อะไร ชื่อว่าสมาส ฯ และสมาสนั้น ว่าโดยชื่อ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๗. ในวิภาคตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

ประโยค ๑-๒
เฉลย บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

อักขระที่ใช้ในบาลีภาษานั้นมี ๔๑ ตัว คือ อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ ๘ ตัวนี้ ชื่อสระ

ก ข ค ฆ ง, จ ฉ ช ฌ ญ, ฏ ฐ ฑ ฒ ณ, ต ถ ท ธ น, ป ผ พ ภ ม, ย ร ล ว ส ห ฬ ํ ๓๓ ตัวนี้ ชื่อพยัญชนะ ฯ

๒. สนธิกิริโยปกรณ์ คือ วิธีเป็นอุปการะแก่การทำสนธิ ฯ มี ๘ อย่าง คือ โลโปลบ ๑ อาเทโสแปลง ๑ อาคโมลงตัวอักษรใหม่ ๑ วิกาโร ทำให้ผิดจากของเดิม ๑ ปกติ ปรกติ ๑ ทีโฆ ทำให้ยาว ๑ รสฺสํ ทำให้สั้น ๑ สญฺโญโค ซ้อนตัว ๑ ฯ

๓. สัพพนาม คือ ชื่อสำหรับใช้แทนนามนามที่ออกชื่อมาแล้ว เพื่อจะไม่ให้ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ซึ่งไม่เพราะหู ฯ แบ่งเป็น ๒ อย่าง คือ ปุริสสัพพนาม ๑ วิเสสนสัพพนาม ๑ ฯ

๔. กิริยาศัพท์ที่ประกอบด้วยวิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ ดังนี้ จัดเป็น วาจก ฯ แบ่งเป็น ๕ อย่าง คือ กัตตุวาจก ๑ กัมมวาจก ๑ ภาววาจก ๑ เหตุกัตตุวาจก ๑ เหตุกัมมวาจก ๑ ฯ

๕. นามศัพท์ ๒ บท มีวิภัตติและวจนะเป็นอย่างเดียวกัน บทหนึ่งเป็นประธาน คือเป็นนามนามบทหนึ่ง เป็นวิเสสนะคือเป็นคุณนาม หรือเป็นคุณนามทั้ง ๒ บท มีบทอื่นเป็นประธานที่ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อ กัมมธารยสมาส ฯ กัมมธารยสมาสนั้น ท่านบัญญัติให้แปล ดังนี้

วิเสสนบุพพบท และวิเสสนุตตรบท แปลออกสำเนียงวิเสสนะว่า ผู้, อัน, ตัว เป็นต้น ตามลักษณะของนามนาม

วิเสสโนภยบท แปลว่า ทั้ง - ทั้ง -
วิเสสโนปมบท แปลว่า เพียงดัง
สัมภาวนบุพพบท แปลว่า ว่า
อวธารณบุพพบท แปลว่า คือ

๖. นามศัพท์ตั้งแต่ ๒ บทขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อว่า สมาส ฯ และสมาสนั้นว่าโดยชื่อมี ๖ อย่าง คือ กมฺมธารโย ๑ ทิคุ ๑ ตปฺปุริโส ๑ ทฺวนฺทโว ๑ อพฺยยีภาโว ๑ พหุพฺพิหิ ๑ ฯ

๗. ในวิภาคตัทธิตมีปัจจัย ๒ ตัว คือ ธา, โส ฯ

พระศรีสุธรรมโมลี สมจิตฺโต วัดโมลีโลกยาราม เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
แปล มคธเป็นไทย
สอบ วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐

แปล โดยพยัญชนะ

๑. อเถกทิวสํ สตฺถา ปจฺจูสสมเย โลกํ โวโลเกนฺโต เทวโลกา จวิตฺวา ภทฺทิยนคเร เสฏฺฐิกุเล นิพฺพตฺตสฺส ภทฺทิยสฺส นาม เสฏฺฐิปุตฺตสฺส อุปนิสฺสย-สมฺปตฺตึ ทิสฺวา อนาถปิณฺฑิกสฺส เคเห ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา อุตฺตรทฺวาราภิมุโข อโหสิ ฯ ปกติยาปิ สตฺถา วิสาขาย เคเห ภิกฺขํ คณฺหิตฺวา ทกฺขิณทฺวาเรน นิกฺขมิตฺวา เชตวเน วสติ, อนาถปิณฺฑิกสฺส เคเห ภิกฺขํ คณฺหิตฺวา ปาจีนทฺวาเรน นิกฺขมิตฺวา ปุพฺพาราเม วสติ ฯ อุตฺตรทฺวารํ สนฺธาย คจฺฉนฺตํเยว ภควนฺตํ ทิสฺวา "จาริกํ ปกฺกมิสฺสตีติ ชานนฺติ ฯ วิสาขาปิ ตํทิวสํ "สตฺถา อุตฺตรทฺวาราภิมุโข คโตติ สุตฺวาว เวเคน คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา อาห "จาริกํ คนฺตุกามตฺถ ภนฺเตติ ฯ "อาม วิสาเขติ ฯ "ภนฺเต เอตฺตกํ ธนํ ปริจฺจชิตฺวา ตุมฺหากํ วิหารํ กาเรมิ, นิวตฺตถ ภนฺเตติ ฯ "อนิวตฺตคมนํ อิทํ วิสาเขติ ฯ สา "อทฺธา เหตุสมฺปนฺนํ กญฺจิ ปสฺสติ ภควาติ จินฺเตตฺวา "เตนหิ ภนฺเต มยฺหํ กตากตวิชานนกํ เอกํ ภิกฺขุํ นิวตฺตาเปตฺวา คจฺฉถาติ อาห ฯ "ยํ โรเจสิ, ตสฺส ปตฺตํ คณฺห วิสาเขติ ฯ สา กิญฺจาปิ อานนฺทตฺเถรํ ปิยายติ, "มหาโมคฺคลฺลานตฺเถโร อิทฺธิมา, เอตํ เม นิสฺสาย กมฺมํ ลหุํ นิปฺปชฺชิสฺสตีติ ปน จินฺเตตฺวา เถรสฺส ปตฺตํ คณฺหิ ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. อเถกทิวสํ วิหาเร ธมฺมสฺสวนํ สงฺฆุฏฺฐํ ฯ "สตฺถา ธมฺมํ เทเสตีติ สุตฺวา สพฺเพปิ เต กุฏุมฺพิกา "ธมฺมํ สุณิสฺสามาติ ภริยาย สทฺธึ วิหารํ อคมํสุ ฯ เตสํ วิหารมชฺฌํ ปวิฏฺฐกฺขเณ วสฺสํ อุฏฺฐหิ ฯ เยสํ กุลุปกา วา ญาตี วา สามเณราทโย อตฺถิ, เต เตสํ ปริเวณานิ ปวิสึสุ ฯ เต ปน ตถารูปานํ นตฺถิตาย กตฺถจิ ปวิสิตุํ อวิสหนฺตา วิหารมชฺเฌเยว อฏฺฐํสุ ฯ อถ เน เชฏฺฐกกุฏุมฺพิโก อาห "ปสฺสถ อมฺหากํ วิปฺปการํ, กุลปุตฺเตหิ นาม เอตฺตเกน ลชฺชิตุํ ยุตฺตนฺติ ฯ "อยฺย กึ กโรมาติ ฯ "มยํ วิสฺสาสิกฏฺฐานสฺส อภาเวน อิมํ วิปฺปการํ ปตฺตา, สพฺเพ ธนํ สํหริตฺวา ปริเวณํ กโรมาติ ฯ "สาธุ อยฺยาติ ฯ เชฏฺฐโก สหสฺสํ อทาสิ, เสสา ปญฺจ ปญฺจ สตานิ, อิตฺถิโย อฑฺฒเตยฺยานิ อฑฺฒเตยฺยานิ สตานิ ฯ เต ตํ ธนํ สํหริตฺวา สหสฺสกูฏาคารปริวารํ สตฺถุ วสนตฺถาย มหาปริเวณํ นาม อารภึสุ ฯ นวกมฺมสฺส มหนฺตตาย ธเน อปฺปโหนฺเต, ปุพฺเพ ทินฺนธนโต ปุน อุปฑฺฒุปฑฺฒํ อทํสุ ฯ นิฏฺฐิเต ปริเวเณ, วิหารมหํ กโรนฺตา พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส สตฺตาหํ มหาทานํ ทตฺวา วีสติยา ภิกฺขุสหสฺสานํ จีวรานิ สชฺชยึสุ ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒
แปล มคธเป็นไทย

แปล โดยพยัญชนะ

๑. ครั้งนั้นในวันหนึ่ง อ. พระศาสดา ทรงตรวจดูอยู่ซึ่งโลก [๑] ในสมัยอันขจัดเฉพาะซึ่งมืด ทรงเห็นแล้วซึ่งความถึงพร้อมแห่งอุปนิสัยแห่งบุตรของเศรษฐีชื่อว่าภัททิยะ ผู้จุติจากเทวโลกแล้ว จึงบังเกิดแล้วในสกุลของเศรษฐีในพระนครชื่อว่าภัททิยะ ทรงกระทำแล้วซึ่งกิจด้วยภัตรในเรือนแห่งเศรษฐีชื่อว่าอนาถบิณฑิกะ เป็นผู้มีพระพักตร์เฉพาะต่อประตูอันตั้งอยู่แล้วในทิศอุดร ได้เป็นแล้ว ฯ อ. พระศาสดา ทรงรับแล้วซึ่งภิกษาในเรือนของนางวิสาขา เสด็จออกแล้วโดยประตูอันตั้งอยู่แล้วในทิศทักษิณ ย่อมประทับอยู่ในวิหารชื่อว่าเชตวัน ทรงรับแล้วซึ่งภิกษาในเรือนของเศรษฐีชื่อว่าอนาถบิณฑิกะ เสด็จออกแล้วโดยประตูอันตั้งอยู่แล้วในทิศปราจีน ย่อมประทับอยู่ในวิหารชื่อว่าบุพพารามแม้โดยปกติ ฯ อ. ชน ท. เห็นแล้วซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้เสด็จไปอยู่หมายซึ่งประตูอันตั้งอยู่แล้วในทิศอุดรนั่นเทียว ย่อมรู้ว่า อ. พระศาสดาจักทรงหลีกไปสู่ที่จาริก ดังนี้ ฯ แม้ อ. นางวิสาขาฟังแล้วว่า อ. พระศาสดาเป็นผู้มีพระพักตร์เฉพาะต่อประตูอันตั้งอยู่แล้วในทิศอุดรเป็น เสด็จไปแล้ว ดังนี้เทียว ในวันนั้น ไปแล้วโดยเร็ว ถวายบังคมแล้วทูลแล้วว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ. พระองค์ เป็นผู้ใคร่เพื่ออันเสด็จไปสู่ที่จาริก ย่อมเป็นหรือ ดังนี้ ฯ อ. พระศาสดาตรัสแล้วว่า ดูก่อนวิสาขา เออ อ. เรา เป็นผู้ใคร่เพื่ออันไปสู่ที่จาริก ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ อ. นางวิสาขาทูลแล้วว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ. หม่อมฉันสละแล้วซึ่งทรัพย์อันมีประมาณเท่านี้ ยังบุคคลย่อมให้สร้างซึ่งวิหารเพื่อพระองค์ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ. พระองค์ ขอจงเสด็จกลับ ดังนี้ ฯ อ. พระศาสดาตรัสแล้วว่า ดูก่อนวิสาขา อ. การไป

---

[๑] โลกมี ๓ คือ ๑. สังขารโลก ๒. สัตวโลก ๓. โอกาสโลก. ในที่นี้หมายถึงสัตวโลก

แห่งเรานี้ เป็นการไปอันไม่กลับ ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ อ. นางวิสาขานั้นคิดแล้วว่า อ. พระผู้มีพระภาคเจ้าย่อมทรงเห็นซึ่งใคร ๆ ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยเหตุแน่แท้ ดังนี้ ทูลแล้วว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าอย่างนั้น อ. พระองค์ยังภิกษุรูปหนึ่ง ผู้รู้ซึ่งกรรมอันหม่อมฉันทำแล้วหรือไม่ทำแล้วให้กลับแล้ว ขอจงเสด็จไป ดังนี้ ฯ อ. พระศาสดา ตรัสแล้วว่า ดูก่อนวิสาขา อ. เธอจงรับซึ่งบาตรของ - อ. เธอย่อมชอบใจซึ่งภิกษุใด - ภิกษุนั้น ดังนี้ ฯ อ. นางวิสาขานั้น ย่อมประพฤติรักซึ่งพระเถระชื่อว่าอานนท์แม้ก็จริง ถึงอย่างนั้น อ. นางวิสาขานั้น คิดแล้วว่า อ. พระเถระชื่อว่ามหาโมคคัลลานะ เป็นผู้มีฤทธิ์ย่อมเป็น อ. การงานของเรา จักสำเร็จพลันเพราะอาศัยซึ่งพระเถระนั่น ดังนี้ รับแล้วซึ่งบาตรของพระเถระ ฯ

แปลโดยอรรถ

๒. ครั้นภายหลังวันหนึ่ง เขาป่าวร้องการฟังธรรมในวิหาร ฯ กุฎุมพีเหล่านั้นแม้ทั้งหมด ฟังว่า พระบรมศาสดาจะทรงแสดงธรรม คิดว่า พวกเราจักฟังธรรม จึงได้ไปยังวิหารกับภรรยา ฯ ในขณะที่พวกเขาเข้าไปท่ามกลางวิหาร ฝนตั้งเค้าแล้ว ฯ สามเณรเป็นต้น ผู้เป็นชีต้นหรือเป็นญาติของชนเหล่าใดมีอยู่ ชนเหล่านั้นก็เข้าไปยังบริเวณของสามเณรเป็นต้นเหล่านั้น ฯ ส่วนกุฎุมพีเหล่านั้น ไม่อาจจะเข้าไปในบริเวณไหน ๆ ได้ เพราะชนทั้งหลายเห็นปานนั้นไม่มี จึงได้ยืนอยู่ในท่ามกลางวิหารนั่นเอง ฯ ครั้งนั้น หัวหน้ากุฎุมพีกล่าวกะกุฎุมพีเหล่านั้นว่า ท่านทั้งหลายเห็นประการอันแปลกของพวกเราไหม ธรรมดากุลบุตรทั้งหลายควรที่จะละอายใจด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้ ฯ กุฎุมพีเหล่านั้นถามว่า นายท่าน พวกเราจะทำอะไร ฯ หัวหน้ากุฎุมพีกล่าวว่า เพราะความไม่มีสถานที่แห่งบุคคลผู้คุ้นเคย พวกเราจึงถึงประการอันแปลกนี้ พวกเราทั้งหมดจงรวบรวมทรัพย์แล้วสร้างบริเวณเถิด ฯ พวกเขารับว่า ดีครับนายท่าน ฯ หัวหน้าได้ให้ทรัพย์พันหนึ่ง ที่เหลือคนละ ๕๐๐

สตรีคนละ ๒๕๐ ฯ พวกเขารวบรวมทรัพย์นั้นแล้ว เริ่มสร้างชื่อบริเวณใหญ่ ซึ่งมีเรือนยอด ๑ พันเป็นบริวารเพื่อต้องการเป็นที่ประทับของพระศาสดา ฯ เมื่อทรัพย์ไม่พอเพราะการก่อสร้างเป็นงานใหญ่ คนเหล่านั้นได้ให้ทรัพย์อีกคนละกึ่ง ๆ จากทรัพย์ที่ให้ในครั้งก่อน ฯ เมื่อบริเวณสำเร็จแล้ว พวกเขาเมื่อทำการฉลองวิหาร ได้ถวายมหาทานแก่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขตลอด ๗ วัน ตระเตรียมจีวรสำหรับภิกษุ ๒ หมื่นรูป ฯ

พระราชรัตนมุนี ปญฺญาสิริ วัดพระปฐมเจดีย์ จ.นครปฐม เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
"อักขระที่เหลือจากสระมี ก เป็นต้น มีนิคคหิตเป็นที่สุด ชื่อ.....
แปลว่า.....มี.....ตัว แบ่งเป็น.....พวก คือ....."ฯ

๒. ในสระสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ โนเหตํ เป็นสนธิอะไร ฯ

๓. ศัพท์เช่นไร เรียกว่า อัพยยศัพท์ ฯ ได้แก่ศัพท์จำพวกไหนบ้าง ฯ เฉพาะอุปสัคใช้อย่างไร ฯ

๔. อะไรจัดเป็นวาจก ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ จงเขียนวิภัตติหมวดอัชชัตตนี เฉพาะฝ่ายปรัสสบทมาดู ฯ

๕. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่าอธิกรณสาธนะ ฯ และอธิกรณสาธนะนั้นท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ฯ กิริยากิตก์ คือ หฏฺโฐ, ปหาย แปลว่าอย่างไร ฯ สำเร็จรูปมาจากอะไร ฯ

๖. สมาสเช่นไร ชื่อว่าทวันทวสมาส ฯ และทวันทวสมาสนั้น มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ สมณพฺราหฺมณา, ปตฺตจีวรํ จัดเป็นอย่างไหน ฯ

๗. ในสมุหตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ชนตา, สติมา, จตุตฺโถ ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างดังต่อไปนี้
อักขระที่เหลือจากสระมี ก เป็นต้น มีนิคคหิตเป็นที่สุด ชื่อพยัญชนะ แปลว่า ทำเนื้อความให้ปรากฏ มี ๓๓ ตัว แบ่งเป็น ๒ พวก คือ วรรค ๑ อวรรค ๑ ฯ

๒. ในสระสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๗ อย่าง คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ วิกาโร ๑ ปกติ ๑ ทีโฆ ๑ รสฺสํ ๑ ฯ โนเหตํ เป็นโลปะสระสนธิ ฯ

๓. ศัพท์ที่จะแจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗ แปลงรูปไปต่าง ๆ เหมือนนามทั้ง ๓ ไม่ได้คงรูปอยู่เป็นอย่างเดียว ศัพท์เหล่านี้เรียกว่า อัพยยศัพท์ ฯ ได้แก่ศัพท์จำพวกอุปสัคบ้าง นิบาตบ้าง ปัจจัยบ้าง ฯ เฉพาะอุปสัค ใช้นำหน้านามและกิริยาให้วิเศษขึ้น เมื่อนำหน้านามมีอาการคล้ายคุณศัพท์ เมื่อนำหน้ากิริยา มีอาการคล้ายกิริยาวิเสสนะ ฯ

๔. กิริยาศัพท์ที่ประกอบด้วยวิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ ดังนี้ จัดเป็นวาจก ฯ มี ๕ อย่าง คือ กัตตุวาจก ๑ กัมมวาจก ๑ ภาววาจก ๑ เหตุกัตตุวาจก ๑ เหตุกัมมวาจก ๑ วิภัตติหมวดอัชชัตตนี เฉพาะฝ่ายปรัสสบท ดังนี้

	เอก.	พหุ.
ป.	อี	อุํ
ม.	โอ	ตฺถ
อุ.	อึ	มฺหา ฯ

๕. ผู้ทำๆ ในที่ใด ศัพท์ที่เป็นชื่อของที่นั้น เป็นต้นว่า **ฐานํ** ที่ตั้ง ที่ยืน ชื่อว่า อธิกรณสาธนะ ฯ และอธิกรณสาธนะท่านบัญญัติให้แปลว่า เป็นที่.... ที่เป็นกัมมรูป แปลว่า เป็นที่อันเขา ฯ **หฏฺโฐ** แปลว่า ร่าเริงแล้ว **ปหาย** แปลว่า ละแล้ว ฯ **หฏฺโฐ** สำเร็จรูปมาจาก **หสฺ** ธาตุ ในความหัวเราะ **ต** ปัจจัย ธาตุมี **สฺ** เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง **ต** เป็น **ฏฺฐ** แล้วลบที่สุดธาตุ ฯ **ปหาย** สำเร็จรูปมาจาก **ป** บทหน้า **หา** ธาตุ ในความละ **ตฺวา** ปัจจัย อุปสัคอยู่หน้าแปลง **ตฺวา** เป็น **ย** ฯ

๖. สมาสที่มีนามนามตั้งแต่ ๒ ศัพท์ขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อว่า ทวันทวสมาส ฯ และทวันทวสมาสนั้น มี ๒ อย่าง คือ สมาหระ ๑ อสมาหระ ๑ ฯ สมณพฺราหฺมณา จัดเป็นอสมาหาระ ปตฺตจีวรํ จัดเป็น สมาหาระ ฯ

๗. ในสมุหตัทธิต มีปัจจัย ๓ ตัว คือ กณฺ ณ ตา ฯ ชนตา ลง ตา ปัจจัย ในสมุหตัทธิต ฯ สติมา ลง มนฺตุ ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต ฯ จตุตฺโถ ลง ถ ปัจจัย ในปูรณตัทธิต ฯ

พระศรีสุธรรมโมลี สมจิตฺโต วัดโมลีโลกยาราม เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
แปล มคธเป็นไทย
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๐

แปล โดยพยัญชนะ

๑. เวชฺโช ทิสฺวา "กึ ภนฺเต นตฺถุกมฺมํ กตนฺติ ปุจฺฉิ ฯ "อาม อุปาสกาติ ฯ "กีทิสํ ภนฺเตติ ฯ "รุชเตว อุปาสกาติ ฯ "นิสีทิตฺวา โว ภนฺเต กตํ, นิปชฺชิตฺวาติ ฯ เถโร ตุณฺหี อโหสิ, ปุนปฺปุนํ ปุจฺฉิโตปิ, น กิญฺจิ กเถสิ ฯ อถ นํ เวชฺโช "ภนฺเต ตุมฺเห สปฺปายํ น กโรถ, อชฺช ปฏฺฐาย 'อสุเกน เม เตลํ ปกฺกนฺติ มา วทิตฺถ, อหํปิ 'มยา โว เตลํ ปกฺกนฺติ น วกฺขามีติ อาห ฯ โส เวชฺเชน ปจฺจกฺขาโต, วิหารํ คนฺตฺวา "เวชฺเชนาปิ ปจฺจกฺขาโตสิ, อิริยาปถํ มา วิสฺสชฺชิ สมณาติ,

"ปฏิกฺขิตฺโต ติกิจฺฉาย เวชฺเชนาสิ วิวชฺชิโต
นิยโต มจฺจุราชสฺส, กึ ปาลิต ปมชฺชสีติ

อิมาย คาถาย อตฺตานํ โอวทิตฺวา สมณธมฺมํ อกาสิ ฯ อถสฺส มชฺฌิมยาเม อติกฺกนฺตมตฺเต, อปุพฺพํ อจริมํ อกฺขีนิ เจว กิเลสา จ ปภิชฺชึสุ ฯ โส สุกฺขวิปสฺสโก อรหา หุตฺวา คพฺภํ ปวิสิตฺวา นิสีทิ ฯ ภิกฺขู ภิกฺขาจารเวลาย คนฺตฺวา "ภิกฺขาจารกาโล ภนฺเตติ อาหํสุ ฯ "กาโล อาวุโสติ ฯ "อาม ภนฺเตติ ฯ "เตนหิ คจฺฉถาติ ฯ "ตุมฺเห ปน ภนฺเตติ ฯ "อกฺขีนิ เม อาวุโส ปริหีนานีติ ฯ เต ตสฺส อกฺขีนิ โอโลเกตฺวา อสฺสุปุณฺณเนตฺตา หุตฺวา "ภนฺเต มา จินฺตยิตฺถ, มยํ โว ปฏิชคฺคิสฺสามาติ เถรํ อสฺสาเสตฺวา กตฺตพฺพยุตฺตกํ วตฺตปฏิวตฺตํ กตฺวา คามํ ปวิสึสุ ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. เถโรปิ อิตเร สฏฺฐิภิกฺขู นิรนฺตรํ โอวทติ ฯ เต ตสฺโสวาเท ฐตฺวา อุปกฺกฏฺฐาย ปวารณาย, สพฺเพว สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณึสุ, วุตฺถวสฺสา จ ปน สตฺถารํ ทฏฺฐุกามา หุตฺวา เถรํ อาหํสุ "ภนฺเต สตฺถารํ ทฏฺฐุกามมฺหาติ ฯ เถโร เตสํ วจนํ สุตฺวา จินฺเตสิ "อหํ ทุพฺพโล, อนฺตรามคฺเค จ อมนุสฺสปริคฺคหิตา อฏวี อตฺถิ, มยิ เอเตหิ สทฺธึ คจฺฉนฺเต, สพฺเพ กิลมิสฺสนฺติ, ภิกฺขํปิ ลภิตุํ น สกฺขิสฺสนฺติ, อิเม ปุเรตรเมว เปเสสฺสามีติ ฯ อถ เน อาห "อาวุโส ตุมฺเห ปุรโต คจฺฉถาติ ฯ "ตุมฺเห ปน ภนฺเตติ ฯ "อหํ ทุพฺพโล, อนฺตรามคฺเค จ อมนุสฺสปริคฺคหิตา อฏวี อตฺถิ, มยิ ตุมฺเหหิ สทฺธึ คจฺฉนฺเต, สพฺเพ กิลมิสฺสถ, ตุมฺเห ปุรโต คจฺฉถาติ ฯ "มา ภนฺเต เอวํ กริตฺถ, มยํ ตุมฺเหหิ สทฺธึเยว คมิสฺสามาติ ฯ "มา โว อาวุโส เอวํ รุจฺจิตฺถ, เอวํ สนฺเต มยฺหํ อผาสุกํ ภวิสฺสติ, มยฺหํ กนิฏฺโฐ ตุมฺเห ทิสฺวา ปุจฺฉิสฺสติ, อถสฺส มม จกฺขูนํ ปริหีนภาวํ อาโรเจยฺยาถ, โส มยฺหํ สนฺติกํ กญฺจิเทว ปหิณิสฺสติ, เตน สทฺธึ อาคจฺฉิสฺสามิ, ตุมฺเห มม วจเนน ทสพลญฺจ อสีติมหาเถเร จ วนฺทถาติ เต อุยฺโยเชสิ ฯ เต เถรํ ขมาเปตฺวา อนฺโตคามํ ปวิสึสุ ฯ มนุสฺสา เต นิสีทาเปตฺวา ภิกฺขํ ทตฺวา "กึ ภนฺเต อยฺยานํ คมนากาโร ปญฺญายตีติ ฯ "อาม อุปาสกา, สตฺถารํ ทฏฺฐุกามมฺหาติ ฯ เต ปุนปฺปุนํ ยาจิตฺวา เตสํ คมนฉนฺทเมว ญตฺวา อนุคนฺตฺวา ปริเทวิตฺวา นิวตฺตึสุ ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒
แปล มคธเป็นไทย

แปล โดยพยัญชนะ

๑. อ. หมอเห็นแล้ว ถามแล้วว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ. กรรมคือการนัตถุ์ (การเป่าน้ำมันทางจมูก) อันท่านทำแล้วหรือ ดังนี้ ฯ อ. พระเถระกล่าวแล้วว่า ดูก่อนอุบาสก เออ อ. กรรมคือการนัตถุ์ อันเราทำแล้ว ดังนี้ ฯ อ. หมอนั้นถามแล้วว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ. คู่แห่งนัยน์ตา เป็นเช่นไร ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ อ. พระเถระกล่าวแล้วว่า ดูก่อนอุบาสก อ. คู่แห่งนัยน์ตาปวดอยู่นั่นเทียว[๑] ดังนี้ ฯ อ. หมอนั้น ถามแล้วว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ. กรรมคือการนัตถุ์ อันท่านนั่งแล้วทำแล้วหรือ หรือว่า อ. กรรมคือการนัตถุ์ อันท่านนอนแล้วทำแล้ว ดังนี้ ฯ อ. พระเถระเป็นผู้นิ่ง ได้เป็นแล้ว แม้ผู้อันหมอนั้นถามแล้วบ่อย ๆ ไม่กล่าวแล้ว ซึ่งคำอะไร ๆ ฯ ครั้งนั้น อ. หมอกล่าวแล้วกะพระเถระนั้นว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ. ท่านย่อมไม่กระทำซึ่งความสบาย อ. ท่านอย่ากล่าวแล้วว่า อ. น้ำมันอันหมอโน้นหุงแล้วแก่เรา[๒] ดังนี้ แม้ อ. กระผมจักไม่กล่าวว่า อ. น้ำมัน อันกระผมหุงแล้วแก่ท่าน ดังนี้ จำเดิมแต่วันนี้ ดังนี้ ฯ อ. พระเถระนั้น ผู้อันหมอบอกคืนแล้ว ไปแล้วสู่วิหาร คิดแล้วว่า อ. ท่านเป็นผู้แม้อันหมอบอกคืนแล้ว ย่อมเป็น ดูก่อนสมณะ อ. ท่านอย่าสละแล้ว ซึ่งอิริยาบถ ดังนี้ สอนแล้วซึ่งตนด้วยคาถานี้ว่า

อ. ท่าน เป็นผู้อันอันหมอ ปฏิเสธแล้ว เป็นผู้อันหมอ
เว้นแล้วจากอันเยียวยา (การรักษา) ย่อมเป็น อ. ท่าน
เป็นผู้เที่ยงแท้ต่อมัจจุผู้พระราชา ย่อมเป็น ดูก่อนปาลิตะ
อ. ท่านย่อมประมาท เพราะเหตุไร ดังนี้

ได้กระทำแล้ว ซึ่งสมณธรรม ฯ

---

[๑] แปลว่า อ. ลม เสียดแทงอยู่นั่นเทียว ก็ได้

[๒] แปลว่า อ. น้ำมันอันหมอโน้นให้สุกแล้วเพื่อเรา ก็ได้

ครั้งนั้น ครั้นเมื่อยามอันมีในท่ามกลาง เป็นกาลสักว่าก้าวล่วงแล้ว มีอยู่ อ. นัยน์ตา ท. ด้วยนั่นเทียว อ. กิเลส ท. ด้วย ของพระเถระนั้นแตกทั่วแล้ว ไม่ก่อน ไม่หลัง ฯ อ. พระเถระนั้น เป็นพระอรหันต์ ผู้เห็นแจ้งอย่างแห้งแล้ง เป็น เข้าไปแล้วสู่ห้องนั่งแล้ว ฯ อ. ภิกษุ ท. ไปแล้วในเวลาอันเป็นที่เที่ยวไปเพื่อภิกษา กล่าวแล้วว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ. กาลนี้ เป็นกาลอันเป็นที่เที่ยวไปเพื่อภิกษา ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ อ. พระเถระถามแล้วว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. อ. กาลนี้ เป็นกาล ย่อมเป็นหรือ ดังนี้ ฯ อ. ภิกษุ ท. กล่าวแล้วว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอรับ อ. กาลนี้ เป็นกาล ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ อ. พระเถระกล่าวแล้วว่า ถ้าอย่างนั้น อ. ท่าน ท. จงไปเถิด ดังนี้ ฯ อ. ภิกษุ ท. ถามแล้วว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็ อ. ท่านเล่า ดังนี้ ฯ อ. พระเถระกล่าวแล้วว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. อ. นัยน์ตา ท. ของผม เสื่อมรอบแล้ว ดังนี้ ฯ อ. ภิกษุ ท. เหล่านั้น แลดูแล้วซึ่งนัยน์ตา ท. ของพระเถระนั้น เป็นผู้มีดวงตาอันเต็มแล้วด้วยน้ำตา เป็นยังพระเถระให้หายใจออกแล้ว (ให้โล่งใจ) ด้วยคำว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ. ท่าน อย่าคิดแล้ว อ. กระผม ท. จักปฏิบัติซึ่งท่าน ดังนี้ กระทำแล้วซึ่งวัตรและวัตรตอบ อันสมควรแล้วแก่ความเป็นวัตรอันตนพึงทำ เข้าไปแล้วสู่บ้าน ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. แม้พระเถระย่อมสั่งสอนภิกษุ ๖๐ รูปนอกนี้มิได้ขาด ฯ พวกเธอตั้งอยู่ในโอวาทของท่าน ครั้นใกล้ดิถีปวารณา ทุกรูปเทียวบรรลุพระอรหัตพร้อมกับปฏิสัมภิทา ก็แลเธอทั้งหลายผู้ออกพรรษาแล้ว เป็นผู้ประสงค์จะเฝ้าพระบรมศาสดา จึงเรียนพระเถระว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กระผมทั้งหลายเป็นผู้ประสงค์จะเฝ้าพระบรมศาสดา ฯ พระเถระฟังคำของภิกษุเหล่านั้นแล้วคิดว่า เราเป็นผู้ทุพพลภาพ และในระหว่างทาง ดงที่ถูกอมนุษย์ยึดครองก็มี เมื่อเราไปกับภิกษุเหล่านี้ เธอทั้งหมดจักลำบาก จักไม่อาจเพื่อจะได้ภิกษาอีกด้วย เราจักส่งภิกษุเหล่านี้ไปก่อนกว่าทีเดียว ฯ ลำดับนั้น พระเถระกล่าวกะ

ภิกษุเหล่านั้นว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย ขอท่านทั้งหลายล่วงหน้าไปก่อนเถิด ฯ ภิกษุเหล่านั้นถามว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็ท่านเล่า ฯ พระเถระตอบว่า ผมเป็นผู้ทุพพลภาพ และในระหว่างทาง ดงที่ถูกอมนุษย์ยึดครองก็มี เมื่อผมไปกับท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหมดจะลำบาก ขอท่านทั้งหลายจงล่วงหน้าไปก่อนเถิด ฯ ภิกษุเหล่านั้นกล่าวว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอท่านอย่าทำอย่างนี้เลย ปวงกระผมจะไปพร้อมกับท่านนั่นแหละ ฯ พระเถระกล่าวว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย ขอท่านทั้งหลายอย่าชอบใจอย่างนี้เลย เมื่อเป็นอย่างนี้ ความไม่ผาสุกจักมีแก่ผม น้องชายของผมเห็นท่านทั้งหลายจะถาม (ถึงผม) เมื่อเป็นเช่นนั้น ท่านทั้งหลายพึงบอกความเสียจักษุทั้งสองของผมแก่เขา เขาจะส่งใครสักคนมายังสำนักของผม ผมจะมากับคนนั้น ขอท่านทั้งหลายจงถวายบังคมพระทศพลและไหว้พระอสีติมหาเถระ ตามคำของผมเถิด ดังนี้แล้ว ส่งภิกษุเหล่านั้นไปแล้ว ฯ เธอทั้งหลายขอขมาพระเถระแล้ว เข้าไปภายในบ้าน ฯ มนุษย์ทั้งหลายนิมนต์ให้ภิกษุเหล่านั้นนั่งแล้วถวายภิกษาแล้ว ถามว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อาการคือการไปแห่งพระผู้เป็นเจ้า ย่อมปรากฏ หรือ ฯ ภิกษุเหล่านั้นตอบว่า ใช่แล้ว อุบาสกและอุบาสิกาทั้งหลาย ปวงอาตมภาพ เป็นผู้ประสงค์จะเฝ้าพระบรมศาสดา ฯ มนุษย์เหล่านั้นอ้อนวอนแล้วอ้อนวอนอีก ครั้นทราบฉันทะคือการไปให้ได้ของภิกษุเหล่านั้นแล้ว จึงตามไปส่ง คร่ำครวญกลับมา ฯ

พระราชรัตนมุนี ปญฺญาสิริ วัดพระปฐมเจดีย์ จ.นครปฐม เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๕๐

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ก. สระที่เป็น.....ชื่อลหุ มีเสียงเบา ฯ

ข. อักขระ ๘ ตัวนี้ คือ.....เกิดในคอ เรียกว่า กณฺฐชา ฯ

๒. ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ อิธปฺปโมทติ เป็นสนธิอะไร ฯ

๓. จงแจก ขตฺติย(กษัตริย์) ด้วย อ การันต์ในปุํลิงค์ ซึ่งมีวิธีแจกอย่าง ปุริส (บุรุษ) มาดู ฯ

๔. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

"กิริยาศัพท์ใด กล่าว.....กิริยาศัพท์นั้น ชื่อว่าเหตุกัมมวาจก, มีอุทาหรณ์ว่า.....ฯ

๕. ต ปัจจัย ในกิริยากิตก์ เมื่อประกอบกับธาตุซึ่งมี ธฺ และ ภฺ เป็นที่สุด แปลง ต เป็นอะไรได้บ้าง ฯ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ ฯ รูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ เป็นรูปและสาธนะอะไร

ก. อาวสนฺติ เอตฺถาติ อาวาโส ฯ

ข. สรณํ สติ ฯ

๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. อนฺโธ จ วธิโร จ อนฺธวธิโร ฯ

ข. จตสฺโส ทิสา จตุทฺทิสํ ฯ

ค. พนฺธนา มุตฺโต พนฺธนมุตฺโต ฯ

ฆ. ภตฺตสฺส ปจฺฉา ปจฺฉาภตฺตํ ฯ

ง. สนฺตํ จิตฺตํ ยสฺส โส สนฺตจิตฺโต (ภิกฺขุ) ฯ

๗. ในปูรณตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ สตฺตโม, ราชคหิโก, มุทุตา ลง ปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

ประโยค ๑-๒
เฉลย บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้

ก. สระที่เป็นรัสสะล้วนไม่มีพยัญชนะสังโยคและนิคคหิตอยู่เบื้องหลัง ชื่อลหุ มีเสียงเบา ฯ

ข. อักขระ ๘ ตัว คือ อ อา ก ข ค ฆ ง ห เกิดในคอ เรียกว่า กณฺฐชาฯ

๒. ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๕ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกติ ๑ สญฺโญโค ๑ ฯ อธิปฺปโมทติ เป็น สญฺโญโค พยัญชนะสนธิ ฯ

๓. ได้แจก ขตฺติย (กษัตริย์) ด้วย อ การันต์ ในปุงลิงค์ ซึ่งมีวิธีแจกอย่างปุริส (บุรุษ) ดังนี้ ฯ

	เอก.	**พหุ.**
ป.	ขตฺติโย	ขตฺติยา
ทุ.	ขตฺติยํ	ขตฺติเย
ต.	ขตฺติเยน	ขตฺติเยหิ ขตฺติเยภิ
จ.	ขตฺติยสฺส ขตฺติยาย ขตฺติยตฺถํ	ขตฺติยานํ
ปญฺ	ขตฺติยสฺมา ขตฺติยมฺหา ขตฺติยา	ขตฺติเยหิ ขตฺติเยภิ
ฉ.	ขตฺติยสฺส	ขตฺติยานํ
ส.	ขตฺติยสฺมึ ขตฺติยมฺหิ ขตฺติเย	ขตฺติเยสุ
อา.	ขตฺติย	ขตฺติยา

๔. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้

กิริยาศัพท์ใด กล่าวสิ่งที่เขาใช้ให้บุคคลอื่นทำ คือแสดงว่าเป็นกิริยาของสิ่งนั้น กิริยาศัพท์นั้น ชื่อว่าเหตุกัมมวาจา มีอุทาหรณ์ว่า สามิเกน สูเทน โอทโน ปาจาปิยเต ฯ

๕. ต ปัจจัย ในกิริยากิตก์ เมื่อประกอบกับธาตุซึ่งมี ธฺ และ ภฺ เป็นที่สุด แปลง ต เป็น ทฺธ เช่น พุทฺโธ รู้แล้ว มาจาก พุธฺ ธาตุ ในความรู้ ตฺ ปัจจัย ธาตุมี ธฺ

เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น ทฺธ แล้วลบที่สุดธาตุ สำเร็จรูปเป็น พุทฺโธ, ลทฺโธ อันเขาได้แล้ว มาจาก ลภฺ ธาตุ ในความได้ ต ปัจจัย ธาตุมี ภฺ เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น ทฺธ แล้วลบที่สุดธาตุ สำเร็จรูปเป็น ลทฺโธ ฯ

รูปวิเคราะห์ ต่อไปนี้เป็นรูปและสาธนะดังนี้

ก. อาวสนฺติ เอตฺถาติ อาวาโส เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ฯ

ข. สรณํ สติ เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ ฯ

๖. ได้บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

ก. อนฺโธ จ วธิโร จ อนฺธวธิโร ชื่อวิเสสโนภยบท กัมมธารยสมาส ฯ

ข. จตสฺโส ทิสา จตุทฺทิสํ ชื่อสมาหารทิคุสมาส ฯ

ค. พนฺธนา มุตฺโต พนฺธนมุตฺโต ชื่อปัญจมีตัปปุริสสมาส ฯ

ฆ. ภตฺตสฺส ปจฺฉา ปจฺฉาภตฺตํ ชื่อนิปาตปุพพกอัพยยีภาวสมาส ฯ

ง. สนฺตํ จิตฺตํ ยสฺส โส สนฺตจิตฺโต (ภิกฺขุ) ชื่อฉัฏฐีพหุพพิหิสมาส ฯ

๗. ในปูรณตัทธิต มีปัจจัย ๕ ตัว คือ ติย ถ ธ ม อี ฯ

สตฺตโม	ลง	ม	ปัจจัย	ในปูรณตัทธิต ฯ
ราชคหิโก	ลง	ณิก	ปัจจัย	ในตรตยาทิตัทธิต ฯ
มุทุตา	ลง	ตา	ปัจจัย	ในภาวตัทธิต ฯ

พระศรีสุธรรมโมลี สมจิตฺโต วัดโมลีโลกยาราม เฉลย

สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
แปล มคธเป็นไทย
สอบ วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙

แปล โดยพยัญชนะ

๑. ติรจฺฉานา นาเมเต อุชุชาติกา โหนฺติ อกุฏิลา, มนุสฺสา ปน อญฺญํ หทเยน จินฺเตนฺติ, อญฺญํ มุเขน กเถนฺติ, เตเนวาห "คหนํ เหตํ ภนฺเต ยทิทํ มนุสฺสา, อุตฺตานํ เหตํ ภนฺเต ยทิทํ ปสโวติ ฯ อิติ โส (สุนโข) ตาย อุชุทิฏฺฐิตาย อกุฏิลตาย กาลํ กตฺวา ตาวตึสภวเน นิพฺพตฺโต อจฺฉราสหสฺสปริวุโต มหาสมฺปตฺตึ อนุโภสิ ฯ ตสฺส กสฺสจิ กณฺณมูเล มนฺตยนฺตสฺส สทฺโท โสฬสโยชนฏฺฐานํ ผรติ, ปกติกถาสทฺโท ปน สกลํ ทสโยชนสหสฺสํ เทวนครํ ฉาเทติ ฯ เตเนวสฺส "โฆสกเทวปุตฺโตติ นามํ อโหสิ ฯ "กสฺส ปเนส นิสฺสนฺโทติ ฯ ปจฺเจกพุทฺเธ เปเมน ภุกฺกรณสฺส ฯ โส ตตฺถ น จิรํ ฐตฺวา จวิ ฯ

เทวโลกโต หิ เทวปุตฺตา "อายุกฺขเยน ปุญฺญกฺขเยน อาหารกฺขเยน โกเปนาติ จตูหิ การเณหิ จวนฺติ ฯ ตตฺถ เยน พหุํ ปุญฺญกมฺมํ กตํ โหติ, โส เทวโลเก อุปฺปชฺชิตฺวา ยาวตายุกํ ฐตฺวา อุปรุปริ นิพฺพตฺตติ, เอวํ อายุกฺขเยน จวติ นาม ฯ เยน ปริตฺตํ ปุญฺญํ กตํ โหติ, ตสฺส ราชโกฏฺฐาคาเร ปกฺขิตฺตํ จตุปญฺจนาฬิมตฺตํ วิย ธญฺญํ อนฺตราว ตํ ปุญฺญํ ขียติ, อนฺตราว กาลํ กโรติ, เอวํ ปุญฺญกฺขเยน จวติ นาม ฯ อปโร กามคุเณ ปริภุญฺชมาโน สติสมฺโมเสน อาหารํ อปริภุญฺชิตฺวา กิลนฺตกาโย กาลํ กโรติ, เอวํ อาหารกฺขเยน จวติ นาม ฯ อปโร ปรสฺส สมฺปตฺตึ อสหนฺโต กุชฺฌิตฺวา กาลํ กโรติ, เอวํ โกเปน จวติ นาม ฯ อยํ ปน กามคุเณ ปริภุญฺชนฺโต มุฏฺฐสฺสติ หุตฺวา อาหารกฺขเยน จวติ ฯ จวิตฺวา จ ปน โกสมฺพิยํ นครโสภินิยา กุจฺฉิสฺมึ ปฏิสนฺธึ คณฺหิ ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. อเถกทิวสํ ราชา อุปริปาสาเท ฐิโต อนฺตรวีถึ โอโลกยมาโน "อนาถปิณฺฑิกสฺส จูฬอนาถปิณฺฑิกสฺส วิสาขาย สุปฺปวาสายาติ เอเตสํ เคเห ภตฺตกิจฺจตฺถาย คจฺฉนฺเต อเนกสหสฺเส ภิกฺขู ทิสฺวา "กหํ อยฺยา คจฺฉนฺตีติ ปุจฺฉิตฺวา, "เทว อนาถปิณฺฑิกสฺส เคเห นิจฺจภตฺตสลากภตฺตคิลานภตฺตาทีนํ อตฺถาย เทวสิกํ เทฺว ภิกฺขุสหสฺสานิ คจฺฉนฺติ, จูฬอนาถปิณฺฑิกสฺส เคหํ ปญฺจสตา ภิกฺขู นิจฺจํ คจฺฉนฺติ, ตถา วิสาขาย, ตถา สุปฺปวาสายาติ วุตฺเต, สยํปิ ภิกฺขุสงฺฆํ อุปฏฺฐหิตุกาโม วิหารํ คนฺตฺวา ภิกฺขุสหสฺเสน สทฺธึ สตฺถารํ นิมนฺเตตฺวา สตฺตาหํ สหตฺถา ทานํ ทตฺวา สตฺตเม ทิวเส สตฺถารํ วนฺทิตฺวา "ภนฺเต ปญฺจหิ เม ภิกฺขุสเตหิ สทฺธึ นิพทฺธํ ภิกฺขํ คณฺหถาติ อาห ฯ "มหาราช พุทฺธา นาม เอกฏฺฐาเน นิพทฺธํ ภิกฺขํ น คณฺหนฺติ, พหู พุทฺธานํ อาคมนํ ปจฺจาสึสนฺตีติ ฯ "เตนหิ เอกํ ภิกฺขุํ นิพทฺธํ เปเสถาติ ฯ สตฺถา อานนฺทตฺเถรสฺส ภารมกาสิ ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒
แปล มคธเป็นไทย

แปล โดยพยัญชนะ

๑. ชื่อ อ. สัตว์ดิรัจฉาน ท. เหล่านี้ เป็นสัตว์มีชาติซื่อตรง เป็นสัตว์ไม่คดโกง ย่อมเป็น ส่วนว่า อ. มนุษย์ ท. ย่อมคิดซึ่งเหตุอื่นด้วยหทัย ย่อมกล่าวซึ่งเหตุอื่นด้วยปาก เพราะเหตุนั้นนั่นเทียว อ. บุตรของนายควาญช้าง ชื่อว่าเปสสะกล่าวแล้วว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ อ. ขันธปัญจกนี้ใด คือ อ. มนุษย์ ท. อ. ขันธปัญจกนี้นั้น เป็นธรรมชาตรกชัฏ ย่อมเป็น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ อ.ขันธปัญจกนี้ใด คือ อ. สัตว์ของเลี้ยง ท. อ. ขันธปัญจกนี้นั้น เป็นธรรมชาตตื้น ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ อ. สุนัขตัวนั้น กระทำแล้วซึ่งกาละ บังเกิดแล้วในภพชื่อว่าดาวดึงษ์ เป็นผู้อันพันแห่งนางอัปสรแวดล้อมแล้ว เป็น เสวยแล้วซึ่งสมบัติใหญ่ เพราะความที่แห่งตนเป็นสัตว์มีความเห็นตรง เพราะความที่แห่งตนเป็นสัตว์ไม่คดโกงนั้น ด้วยประการฉะนี้ ฯ เมื่อเทพบุตรนั้น กระซิบอยู่ ณ ที่ใกล้แห่งหูของใคร ๆ อ. เสียง ย่อมแผ่ไปตลอดที่มีโยชน์สิบหกเป็นประมาณ แต่ว่า อ. เสียงแห่งการกล่าวโดยปกติ ย่อมปกปิด ซึ่งนครแห่งเทวดาอันมีพันแห่งโยชน์สิบเป็นประมาณทั้งสิ้น ฯ เพราะเหตุนั้นนั่นเทียว อ. คำว่า อ. เทพบุตรชื่อว่าโฆสกะดังนี้ เป็นชื่อของเทพบุตรนั้น ได้เป็นแล้ว ฯ อ. อันถามว่า ก็ อ. วิบากนั่นเป็นเครื่องไหลออกแห่งกรรมอะไร ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ อ. อันแก้ว่า อ. วิบากนั่นเป็นเครื่องไหลออกแห่งการเห่า ด้วยความรักในพระปัจเจกพุทธเจ้า ย่อมเป็นดังนี้ ฯ อ. เทพบุตรนั้น ดำรงอยู่แล้วในภพชื่อว่าดาวดึงษ์นั้น สิ้นกาลไม่นานเคลื่อนแล้ว ฯ

จริงอยู่ อ. เทพบุตร ท. ย่อมเคลื่อนจากเทวโลก เพราะเหตุ ท. สี่ คือ เพราะความสิ้นไปแห่งอายุ เพราะความสิ้นไปแห่งบุญ เพราะความสิ้นไปแห่งอาหาร เพราะความโกรธ ฯ อ. กรรมอันเป็นบุญอันมาก เป็นธรรมชาตอัน

เทพบุตรใดกระทำแล้ว ย่อมเป็น อ. เทพบุตรนั้น เกิดขึ้นแล้วในเทวโลก ดำรงอยู่แล้วตลอดกาลเพียงใดแห่งอายุ ย่อมบังเกิดในภพเบื้องบน ๆ อ. เทพบุตรนั้น ชื่อว่าย่อมเคลื่อนเพราะ - ในเหตุทั้งหลาย ๔ เหล่านั้นหนา - ความสิ้นไปแห่งอายุ อย่างนี้ ฯ อ. บุญอันนิดหน่อย เป็นบุญอันเทพบุตรใด กระทำแล้ว ย่อมเป็น อ. บุญนั้น ของเทพบุตรนั้น ย่อมสิ้นไปในระหว่างเทียว ราวกะ อ. ข้าวเปลือก อันมีทะนานสี่หรือทะนานห้าเป็นประมาณ อันบุคคล ใส่เข้าไปแล้วในเรือนคลังของพระราชา สิ้นไปอยู่ อ. เทพบุตรนั้น ย่อมกระทำ ซึ่งกาละในระหว่างเทียว อ. เทพบุตรนั้น ชื่อว่าย่อมเคลื่อน เพราะความสิ้นไป แห่งบุญ อย่างนี้ ฯ อ. เทพบุตรอื่นอีก บริโภคอยู่ซึ่งกามคุณ ท. ไม่บริโภคแล้ว ซึ่งอาหาร เพราะความหลงพร้อมแห่งสติ เป็นผู้มีกายอันลำบากแล้ว เป็น ย่อมกระทำซึ่งกาละ อ. เทพบุตรนั้น ชื่อว่าย่อมเคลื่อน เพราะความสิ้นไปแห่ง อาหาร อย่างนี้ ฯ อ. เทพบุตรอื่นอีก ไม่อดกลั้นอยู่ซึ่งสมบัติของเทวบุตรอื่น โกรธแล้ว ย่อมกระทำซึ่งกาละ อ. เทวบุตรนั้น ชื่อว่าย่อมเคลื่อนเพราะความโกรธ อย่างนี้ ฯ ก็ อ. เทพบุตร ชื่อว่าโฆสกะนี้ บริโภคอยู่ซึ่งกามคุณ ท. เป็นผู้มีสติ อันตนลืมแล้ว เป็น ย่อมเคลื่อน เพราะความสิ้นไปแห่งอาหาร ฯ ก็แล อ. เทพบุตรชื่อว่าโฆสกะนั้น ครั้นเคลื่อนแล้ว ถือเอาแล้วซึ่งปฏิสนธิในท้อง แห่งหญิงผู้ยังพระนครให้งาม ในเมืองโกสัมพี ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. ครั้งนั้น ในวันหนึ่ง พระราชา ประทับอยู่บนปราสาทในชั้นบน ทรงแลดูระหว่างถนน ทรงเห็นภิกษุหลายพันรูปไปอยู่ เพื่อประโยชน์แก่ภัตกิจ ในเรือนของชนเหล่านี้ คือ ของอนาถปิณฑิกเศรษฐี ของจูฬอนาถปิณฑิกเศรษฐี ของนางวิสาขา ของนางสุปปวาสา ตรัสถามว่า พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายจะไป ณ ที่ไหน เมื่อพวกราชบุรุษกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ พระภิกษุ ๒,๐๐๐ รูป ย่อมไปทุก ๆ วัน เพื่อประโยชน์แก่ภัตมีนิตยภัต สลากภัตและ

คิลานภัตเป็นต้น ในเรือนของอนาถปิณฑิกเศรษฐี พระภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป ย่อมไปสู่เรือนของจูฬอนาถปิณฑิกเศรษฐีตลอดกาลเป็นนิตย์ พระภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป ย่อมไปสู่เรือนของนางวิสาขา ตลอดกาลเป็นนิตย์เหมือนอย่างนั้น พระภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป ย่อมไปสู่เรือนของนางสุปปวาสา ตลอดกาลเป็นนิตย์ เหมือนอย่างนั้น ดังนี้ แม้พระองค์มีพระประสงค์จะบำรุงภิกษุสงฆ์เสด็จไปสู่วิหาร ทรงนิมนต์พระศาสดาพร้อมกับภิกษุ ๑,๐๐๐ รูป ทรงถวายทานด้วยพระหัตถ์ของพระองค์ตลอดเจ็ดวัน ในวันที่เจ็ด ทรงถวายบังคมพระศาสดากราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระองค์พร้อมกับภิกษุ ๕๐๐ รูป จงรับภิกษาของข้าพระองค์ ตลอดกาลเป็นนิตย์ ฯ พระศาสดา ตรัสว่า มหาบพิตร ธรรมดาพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ไม่ทรงรับภิกษาประจำในที่แห่งเดียว ชนมากย่อมหวังเฉพาะการเสด็จมาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ฯ พระราชาตรัสว่า ถ้าอย่างนั้น ขอพระองค์จงส่งภิกษุรูปหนึ่งไปประจำ ฯ พระศาสดาได้มอบภาระให้แก่พระอานนท์เถระ ฯ

พระเทพปริยัติสุธี อินฺทปญฺโญ วัดบพิตรพิมุข เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ก. บาลีไวยากรณ์แบ่งเป็น.....ภาค คือ.....ฯ

ข. สระมีมาตราเบา.....ตัว คือ.....ชื่อว่า รัสสะ ฯ

๒. อาเทสในสระสนธิ มีกี่อย่าง ฯ อะไรบ้าง ฯ ธมฺมญฺจเร เป็นสนธิอะไร ฯ

๓. อะไรจัดเป็นนามนาม ฯ แบ่งออกเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ และ นามนามนั้นเป็นได้กี่ลิงค์ ฯ

๔. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่าอาขยาต ฯ ในอาขยาตนั้นท่านประกอบด้วยอะไรบ้าง ฯ จงเขียนวิภัตติหมวดภวิสสันติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบทมาดู ฯ

๕. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่ากัตตุสาธนะ ฯ และกัตตุสาธนะนั้นท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ฯ กิริยากิตก์ คือ ติณฺโณ, ปมชฺช แปลว่าอย่างไร ฯ สำเร็จรูปมาจากอะไร ฯ

๖. สมาสเช่นไร ชื่อว่าอัพยยีภาวสมาส ฯ และอัพยยีภาวสมาสนั้น มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ อนุโตปาสาทํ, นิทฺทรถํ จัดเป็นอย่างไหน ฯ

๗. ในภาวตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ สามญฺญํ, นาวิโก, ปุญฺญวา ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้

ก. แบ่งเป็น ๔ ภาค คือ อักขรวิธี ๑ วจีวิภาค ๑ วากยสัมพันธ์ ๑ ฉันทลักษณะ ๑ ฯ

ข. มี ๓ ตัว คือ **อะ อิ อุ** ชื่อว่า รัสสะ ฯ

๒. มี ๒ อย่าง คือ แปลงสระหน้า ๑ แปลงสระหลัง ๑ ฯ **ธมฺมญฺจเร** เป็นอาเทสนิคคหิตสนธิ ฯ

๓. นามที่เป็นชื่อของคน, สัตว์, ที่, สิ่งของ, จัดเป็นนามนาม, แบ่งออกเป็น ๒ ฯ สาธารณนาม ๑ อสาธารณนาม ๑ ฯ นามนามเป็นได้ ๓ ลิงค์ ฯ

๔. ศัพท์กล่าวกิริยาคือความทำเป็นต้นว่า ยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม ทำ พูด คิด ชื่อว่า อาขยาต ฯ ประกอบด้วยวิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ วาจก ปัจจัย ฯ

ปรสฺสปทํ

	เอก.	**พหุ.**
ป.	**สฺสติ**	**สฺสนฺติ**
ม.	**สฺสสิ**	**สฺสถ**
อุ	**สฺสามิ**	**สฺสาม**

๕. ศัพท์ใดเป็นชื่อของผู้ทำ คือ ผู้ประกอบกิริยานั้น เป็นต้นว่า **กุมฺภกาโร** ผู้ทำซึ่งหม้อ ศัพท์นั้น ชื่อว่า **กัตตุสาธนะ** ฯ ให้แปลว่า ผู้ ถ้าลงในอรรถแห่งตัสสีละ แปลว่า ผู้ -โดยปกติ ฯ **ติณฺโณ** แปลว่า ข้ามแล้ว **ปมชฺช** แปลว่า ประมาทแล้ว ฯ

- ติณฺโณ สำเร็จรูปมาจาก **ตฺร** ธาตุ ในความข้าม **ต** ปัจจัย ธาตุมี **ร** เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง **ต** เป็น **ณฺณ** แล้วลบที่สุดธาตุเสีย ลง **อิ** อาคมต้นธาตุ ฯ

- ปมชฺช สำเร็จรูปมาจาก **ป** บทหน้า **มฺท** ธาตุ ในความประมาท **ตฺวา** ปัจจัย อุปสัคอยู่หน้า แปลง **ตฺวา** เป็น **ย** ธาตุที่มี **ท** เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง **ย** กับที่สุดธาตุเป็น **ชฺช** ฯ

๖. สมาส ที่มีอุปสัคหรือนิบาตอยู่ข้างหน้า ชื่อว่า อัพยยีภาวสมาส ฯ มี ๒ อย่าง คือ อุปสัคคปุพพกะ ๑ นิปาตปุพพกะ ๑ ฯ **อนฺโตปาสาทํ** จัดเป็น นิปาตปุพพกะ, **นิทฺทรถํ** จัดเป็น อุปสัคคปุพพกะฯ

๗. มีปัจจัย ๖ ตัว คือ **ตฺต, ณฺย, ตฺตน, ตา, ณ, กฺณ** ฯ

- **สามญฺญํ**	ลง	**ณฺย**	ปัจจัย ใน **ภาวตัทธิต** ฯ
- **นาวิโก**	ลง	**ณิก**	ปัจจัย ใน **ตรตยาทิตัทธิต** ฯ
- **ปุญฺญวา**	ลง	**วนฺตุ**	ปัจจัยใน**ตทัสสัตถิตัทธิต** ฯ

พระศรีสุธรรมโมลี สมจิตฺโต วัดโมลีโลกยาราม เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
แปล มคธเป็นไทย
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๔๙

แปล โดยพยัญชนะ

๑. วิฑูฑโภปิ รชฺชํ ลภิตฺวา ตํ เวรํ สริตฺวา "สพฺเพปิ สากิเย มาเรสฺสามีติ มหติยา เสนาย นิกฺขมิ ฯ ตํทิวสํ สตฺถา ปจฺจูสกาเล โลกํ โอโลเกนฺโต ญาติสงฺฆวินาสํ ทิสฺวา "ญาติสงฺคหํ กาตุํ วฏฺฏตีติ จินฺเตตฺวา ปุพฺพณฺหสมเย ปิณฺฑาย จริตฺวา ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต คนฺธกุฏิยํ สีหเสยฺยํ กปฺเปตฺวา สายณฺหสมเย อากาเสน คนฺตฺวา กปิลวตฺถุสามนฺเต กพรจฺฉาเย รุกฺขมูเล นิสีทิ ฯ ตโต วิฑูฑภสฺส รชฺชสีมายํ มหนฺโต สณฺฑจฺฉาโย นิโคฺรธรุกฺโข อตฺถิ ฯ วิฑูฑโภ สตฺถารํ ทิสฺวา อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา "ภนฺเต กึการณา เอวรูปาย อุณฺหเวลาย อิมสฺมึ กพรจฺฉาเย รุกฺขมูเล นิสินฺนตฺถ, เอตสฺมึ สณฺฑจฺฉาเย นิโคฺรธมูเล นิสีทถ ภนฺเตติ วตฺวา, "โหตุ มหาราช, ญาตกานํ ฉายา นาม สีตลาติ วุตฺเต, "ญาตกานํ รกฺขณตฺถาย สตฺถา อาคโต ภวิสฺสตีติ จินฺเตตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา นิวตฺติตฺวา สาวตฺถิเมว ปจฺจาคมิ ฯ สตฺถาปิ อุปฺปติตฺวา เชตวนเมว คโต ฯ ราชา สากิยานํ โทสํ สริตฺวา ทุติยมฺปิ นิกฺขมิตฺวา ตตฺเถว สตฺถารํ ปสฺสิตฺวา ปุน นิวตฺติ ฯ ตติยวาเรปิ นิกฺขมิตฺวา ตตฺเถว สตฺถารํ ปสฺสิตฺวา นิวตฺติ ฯ จตุตฺถวาเร ปน ตสฺมึ นิกฺขนฺเต, สตฺถา สากิยานํ ปุพฺพกมฺมํ โอโลเกตฺวา เตสํ นทิยํ วิสปกฺขิปนปาปกมฺมสฺส อปฺปฏิพาหิยภาวํ ญตฺวา จตุตฺถวาเร นาคมาสิ ฯ วิฑูฑโภ "สากิเย ฆาเตสฺสามีติ มหนฺเตน พเลน นิกฺขมิ ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. สาวตฺถิยํ กิร เอโก อุปาสโก ธมฺเมน อคารํ อชฺฌาวสติ ฯ โส ปพฺพชิตุกาโม หุตฺวา เอกทิวสํ ภริยาย สทฺธึ นิสีทิตฺวา สุขกถํ กเถนฺโต อาห "ภทฺเท อิจฺฉามหํ ปพฺพชิตุนฺติ ฯ "เตนหิ สามิ อาคเมหิ ตาว, ยาวาหํ กุจฺฉิคตํ ทารกํ วิชายามีติ ฯ โส อาคเมตฺวา ทารกสฺส ปทสา คมนกาเล ปุนตํ อาปุจฺฉิตฺวา, "อาคเมหิ ตาว สามิ, ยาว อยํ วยปฺปตฺโต โหตีติ วุตฺเต, "กึ มม อิมาย อปโลกิตาย วา อนปโลกิตาย วา, อตฺตโน ทุกฺขนิสฺสรณํ กริสฺสามีติ นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชิ ฯ โส กมฺมฏฺฐานํ คเหตฺวา ฆเฏนฺโต วายมนฺโต อตฺตโน ปพฺพชิตกิจฺจํ นิฏฺฐาเปตฺวา เตสํ ทสฺสนตฺถาย ปุน สาวตฺถึ คนฺตฺวา ปุตฺตสฺส ธมฺมกถํ กเถสิ ฯ โสปิ นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชิ ฯ ปพฺพชิตฺวา จ ปน นจิรสฺเสว อรหตฺตํ ปาปุณิ ฯ ปุราณทุติยิกาปิสฺส "เยสํ อตฺถาย อหํ ฆราวาสํ วเสยฺยํ, เต อุโภปิ ปพฺพชิตา; อิทานิ เม กึ ฆราวาเสน, ปพฺพชิสฺสามีติ นิกฺขมิตฺวา ภิกฺขุนีนํ สนฺติเก ปพฺพชิ, ปพฺพชิตฺวา จ ปน นจิรสฺเสว อรหตฺตํ ปาปุณิ ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒
แปล มคธเป็นไทย

แปล โดยพยัญชนะ

๑. แม้ อ. พระเจ้าวิฑูฑภะ ได้แล้ว ซึ่งความเป็นแห่งพระราชา ทรงระลึกแล้ว ซึ่งเวรนั้น ดำริแล้วว่า อ. เรายังเจ้าศากยะ ท. แม้ทั้งปวง จักให้ตาย ดังนี้ ออกไปแล้วด้วยเสนาใหญ่ ฯ ในวันนั้น อ. พระศาสดา ทรงตรวจดูอยู่ ซึ่งสัตว์โลกในกาลเป็นที่กำจัดซึ่งมืดเฉพาะ ทรงเห็นแล้วซึ่งความพินาศแห่งหมู่แห่งพระญาติ ดำริแล้วว่า อ. อันอันเรากระทำซึ่งการสงเคราะห์ซึ่งญาติ ย่อมควร ดังนี้ เสด็จเที่ยวไปแล้ว เพื่อบิณฑะ ในสมัยอันเป็นเบื้องต้นแห่งวัน เป็นผู้ก้าวกลับแล้วจากบิณฑบาต เป็น สำเร็จแล้วซึ่งการนอนเพียงดังสีหะ ในพระคันธกุฎี เสด็จไปแล้วโดยอากาศ ในสมัยแห่งวันในเวลาเย็น ประทับนั่งแล้ว ที่โคนแห่งต้นไม้อันมีเงาโปร่ง อันเป็นที่ใกล้แห่งเมือง กบิลพัสดุ์ ฯ อ. ต้นไทรอันมีเงาทึบ ต้นใหญ่ มีอยู่ในเขตแดนแห่งความเป็นแห่งพระราชาของพระราชาพระนามว่าวิฑูฑภะ แต่ที่นั้น ฯ อ. พระราชา พระนามว่าวิฑูฑภะ ทรงเห็นแล้วซึ่งพระศาสดา เข้าไปเฝ้าแล้ว ถวายบังคมแล้ว กราบทูลแล้วว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ. พระองค์ เป็นผู้ประทับนั่งแล้ว ที่โคนแห่งต้นไม้อันมีเงาโปร่งนี้ ในเวลาอันร้อนอันมีอย่างนี้เป็นรูป ย่อมเป็น เพราะเหตุไร ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ. พระองค์ ขอจงประทับนั่งที่โคน แห่งต้นไทรอันมีเงาทึบนี้ ดังนี้ ครั้นเมื่อคำว่า ดูกรมหาบพิตร อ. เหตุนั้น จงยกไว้ ชื่อ อ. เงาแห่งญาติ ท. เป็นธรรมชาติเย็น ย่อมเป็น ดังนี้ อันพระศาสดา ตรัสแล้ว ทรงดำริแล้วว่า อ. พระศาสดา เป็นผู้เสด็จมาแล้ว เพื่อประโยชน์แก่อัน รักษาซึ่งพระญาติ ท. จักเป็น ดังนี้ ถวายบังคมแล้วซึ่งพระศาสดา เสด็จกลับแล้ว เสด็จกลับไปแล้วสู่เมืองสาวัตถีนั่นเทียว ฯ แม้ อ. พระศาสดา ทรงเหาะขึ้นแล้ว เสด็จไปแล้วสู่พระวิหารชื่อว่าเชตวันนั่นเทียว ฯ อ. พระราชา ทรงระลึกถึงแล้ว ซึ่งโทษแห่งเจ้าศากยะ ท. เสด็จออกแล้วทอดพระเนตรเห็นแล้ว ซึ่งพระศาสดา

ในที่นั้นนั่นเทียว เสด็จกลับแล้วอีก แม้สิ้นวาระที่สอง ฯ แม้ในวาระที่สาม อ. พระราชา เสด็จออกแล้วเห็นแล้ว ซึ่งพระศาสดาในที่นั้นนั่นเทียว เสด็จกลับแล้ว ฯ แต่ว่า ในวาระที่สี่ ครั้นเมื่อพระราชานั้น เสด็จออกแล้ว อ. พระศาสดา ทรงแลดูแล้ว ซึ่งกรรมอันมีในก่อนของเจ้าศากยะ ท. ทรงทราบแล้วซึ่งความที่แห่งกรรมอันลามกคือการใส่ซึ่งยาพิษในแม่น้ำ ของเจ้าศากยะ ท. เหล่านั้น เป็นกรรมอันใคร ๆ พึงห้ามไม่ได้ ไม่ได้เสด็จไปแล้วในวาระที่สี่ ฯ อ. พระราชาพระนามว่าวิฑูฑภะ ทรงคิดแล้วว่า อ. เรา จักยังบุคคลให้ฆ่าซึ่งเจ้าศากยะ ท. ดังนี้ เสด็จออกแล้วด้วยพลอันใหญ่ ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. ได้ยินว่า อุบาสกคนหนึ่ง ในเมืองสาวัตถี อยู่ครองเรือนโดยธรรม ฯ เขาเป็นผู้ต้องการจะบวช ในวันหนึ่ง เมื่อนั่งพูดถึงเรื่องความสุขกับภรรยาจึงพูดว่า นางผู้เจริญ ฉันปรารถนาเพื่อจะบวช ฯ ภรรยาอ้อนวอนว่า นาย ถ้าอย่างนั้น ขอท่านจงคอย จนกว่าดิฉันจะคลอดลูกซึ่งอยู่ในท้องก่อนเถิด ฯ เขา คอยแล้ว ในกาลที่เด็กเดินได้ จึงอำลานางอีก เมื่อนางวิงวอนว่า นาย ขอท่านจงคอยจนกว่าเด็กนี้เจริญวัยเถิด จึงคิดว่า ประโยชน์อะไรแก่เราด้วยภรรยานี้ ที่เราลาหรือไม่ลา เราจักทำอุบายเป็นเครื่องสลัดออกจากทุกข์ แก่ตนดังนี้ ออกบวชแล้ว ฯ ภิกษุนั้น เรียนกัมมัฏฐาน พากเพียรพยายามอยู่ ยังกิจแห่งบรรพชิตของตนให้สำเร็จแล้วไปสู่เมืองสาวัตถีอีก เพื่อต้องการจะเยี่ยมลูกและเมียเหล่านั้น แล้วได้กล่าวธรรมกถาแก่บุตร ฯ แม้บุตรนั้น ก็ออกบวชแล้ว ฯ ก็แล ครั้นบวชแล้ว บรรลุพระอรหัตต่อกาลไม่นานนั่นเทียว ฯ ฝ่ายภรรยาเก่าของพระภิกษุนั้น คิดว่า เราอยู่ครองเรือนเพื่อประโยชน์แก่ชนเหล่าใด ชนเหล่านั้นแม้ทั้งสอง ก็บวชแล้ว บัดนี้ ประโยชน์อะไรแก่เราด้วยการอยู่ครองเรือนเล่า เราจักบวช ดังนี้ จึงออกไปบวชในสำนักของนางภิกษุณี ก็แล ครั้นบวชแล้ว ได้บรรลุพระอรหัต ต่อกาลไม่นานนั่นเทียว ฯ

พระเทพปริยัติสุธี อินฺทปญฺโญ วัดบพิตรพิมุข เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๔๙

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ก. สระที่เป็น.....ชื่อ ครุ มีเสียงหนัก ฯ

ข. ว เกิดใน ๒ ฐาน คือ.....เรียกว่า ทนฺโตฏฺฐโช ฯ

๒. ในนิคคหิตสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร อะไรบ้าง ฯ เอตทโวจ เป็นสนธิอะไร ฯ

๓. อะไรจัดเป็นคุณนาม ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๔. ธาตุคืออะไร ฯ ธาตุนั้น ท่านรวบรวมจัดไว้เป็นกี่หมวด ฯ อะไรบ้าง ฯ

๕. ในกิริยากิตก์ แบ่งกาลที่เป็นประธานได้เท่าไร ฯ และแบ่งให้ละเอียดออกอีกเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๖. สมาสเช่นไร ชื่อว่าพหุพพิหิสมาส ฯ และพหุพพิหิสมาสนั้น มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ รูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ จัดเป็นพหุพพิหิสมาสอะไร ฯ

ก. วีโต ราโค ยสฺมา โส วีตราโค (ภิกฺขุ) ฯ

ข. อาคตา สมณา ยํ โส อาคตสมโณ (อาราโม) ฯ

๗. ในอัพยยตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ สหายตา ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง

ประโยค ๑-๒
เฉลย บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้

ก. สระที่เป็นรัสสะ มีพยัญชนะสังโยคและนิคคหิตอยู่เบื้องหลัง ชื่อ **ครุ** มีเสียงหนัก ฯ

ข. ว เกิดใน ๒ ฐาน คือ ฟันและริมฝีปาก เรียกว่า ทนฺโตฏฺฐโช ฯ

๒. ในนิคคหิตสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๔ คือ **โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกติ ๑** ฯ **เอตทโวจ** เป็นอาเทสนิคคหิตสนธิ ฯ

๓. นามที่แสดงลักษณะของนามนามสำหรับหมายให้รู้ว่า นามนามนั้นดีหรือชั่ว เป็นต้น จัดเป็นคุณนาม ฯ แบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ **ปกติ ๑ วิเสส ๑ อติวิเสส ๑** ฯ

๔. ธาตุคือกิริยาศัพท์ที่เป็นมูลราก ฯ จัดไว้เป็น ๘ หมวด คือ **หมวด ภู ธาตุ ๑ หมวด รุธฺ ธาตุ ๑ หมวด ทิวฺ ธาตุ ๑ หมวด สุ ธาตุ ๑ หมวด กี ธาตุ ๑ หมวด คหฺ ธาตุ ๑ หมวด ตนฺ ธาตุ ๑ หมวด จุรฺ ธาตุ** ฯ

๕. ในกิริยากิตก์ แบ่งกาลที่เป็นประธานได้ ๒ ฯ แบ่งให้ละเอียดอีก ปัจจุบันกาล แบ่งเป็น ๒ คือ **ปัจจุบันแท้ ๑ ปัจจุบันใกล้อนาคต ๑** อดีตกาลแบ่งเป็น ๒ คือ **ล่วงแล้ว ๑ ล่วงแล้วเสร็จ ๑** ฯ

๖. สมาสที่มีบทอื่นเป็นประธาน ชื่อพหุพพิหิสมาส ฯ พหุพพิหิสมาส นั้น มี ๖ **อย่าง คือ ทุติยาพหุพพิหิสมาส ๑ ตติยาพหุพพิหิสมาส ๑ จตุตถีพหุพพิหิสมาส ๑ ปัญจมีพหุพพิหิสมาส ๑ ฉัฏฐีพหุพพิหิสมาส ๑ สัตตมีพหุพพิหิสมาส ๑** ฯ

ก. จัดเป็นปัญจมีพหุพพิหิสมาส ฯ

ข. จัดเป็นทุติยาพหุพพิหิสมาส ฯ

๗. ในอัพยยตัทธิต มีปัจจัย ๒ ตัว คือ **ถา ถํ** ฯ

สหายตา ลง **ตา** ปัจจัย ในภาวตัทธิต ฯ

พระศรีสุธรรมโมลี สมจิตฺโต วัดโมลีโลกยาราม เฉลย

สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้

ประโยค ป.ธ. ๓
แปล มคธเป็นไทย
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๔๙

แปล โดยพยัญชนะ

๑. สตฺถา เตสํ สทฺทํ สุตฺวา กึ อิทนฺติ ปุจฺฉิตฺวา อิทนฺนามาติ อาโรจิเต น ภิกฺขเว อิโต ปฏฺฐาย ภิกฺขุนา นาม เอวํ กตฺตพฺพํ โย กโรติ อิทนฺนาม อาปชฺชตีติ ปหารทานสิกฺขาปทํ ปญฺญาเปตฺวา ภิกฺขเว ภิกฺขุนา นาม ยถา อหํ ตเถว อญฺเญปิ ทณฺฑสฺส ตสนฺติ มจฺจุโน ภายนฺตีติ ญตฺวา ปโร น ปหริตพฺโพ น ฆาเตตพฺโพติ วตฺวา อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

สพฺเพ ตสนฺติ ทณฺฑสฺส สพฺเพ ภายนฺติ มจฺจุโน
อตฺตานํ อุปมํ กตฺวา น หเนยฺย น ฆาตเยติ ฯ

ตตฺถ สพฺเพ ตสนฺตีติ สพฺเพปิ สตฺตา อตฺตนิ ทณฺเฑ ปตนฺเต ตสฺส ทณฺฑสฺส ตสนฺติ ฯ มจฺจุโนติ มรณสฺสาปิ ภายนฺติเยว ฯ อิมิสฺสา จ เทสนาย พฺยญฺชนํ นิรวเสสํ อตฺโถ ปน สาวเสโส ฯ ยถา หิ รญฺญา สพฺเพ สนฺนิปตนฺตูติ เภริยา จาราปิตาย ราชมหามตฺเต ฐเปตฺวา เสสา สนฺนิปตนฺติ เอวเมว สพฺเพ ตสนฺตีติ วุตฺเตปิ หตฺถาชาเนยฺโย อสฺสาชาเนยฺโย อุสภาชาเนยฺโย ขีณาสโวติ อิเม จตฺตาโร ฐเปตฺวา อวเสสา ตสนฺตีติ เวทิตพฺพา ฯ อิเมสุ หิ ขีณาสโว สกฺกายทิฏฺฐิยา ปหีนตฺตา อมรณกสตฺตํ อปสฺสนฺโต น ภายติ อิตเร ตโย สกฺกายทิฏฺฐิยา พลวตฺตา อตฺตโน ปฏิปกฺขภูตํ สตฺตํ อปสฺสนฺตา น ภายนฺติ ฯ น หเนยฺย น ฆาตเยติ ยถา อหํ เอวํ อญฺเญปิ สตฺตาติ น ปรํ หเนยฺย น หนาเปยฺยาติ อตฺโถ ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. อถ โส สามเณโร วุฑฺฒิมนฺวาย ปริปกฺกินฺทฺริโย อนภิรติยา ปีฬิโต อนภิรตึ วิโนเทตุํ อสกฺโกนฺโต ปรุฬฺหเกสนโข กิลิฏฺฐนิวาสนปารุปโน กสฺสจิ อนาโรเจตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย เอกโกว มาตุ ฆรํ อคมาสิ ฯ อุปาสิกา ปุตฺตํ ทิสฺวา วนฺทิตฺวา อาห ตาต ตฺวํ ปุพฺเพ อาจริยุปชฺฌาเยหิ วา ทหรสามเณเรหิ วา สทฺธึ อิธาคจฺฉสิ กสฺมา เอกโกวาสิ อชฺช อาคโตติ ฯ โส อุกฺกณฺฐิตภาวํ อาโรเจสิ ฯ สทฺธา อุปาสิกา นานปฺปกาเรน ฆราวาเส อาทีนวํ ทสฺเสตฺวา ปุตฺตํ โอวทมานาปิ สญฺญาเปตุํ อสกฺโกนฺตี อปฺเปวนาม อตฺตโน ธมฺมตายปิ สลฺลกฺเขยฺยาติ อนุยฺโยเชตฺวา ติฏฺฐ ตาว ยาว เต ยาคุภตฺตํ สมฺปาเทมิ ยาคุํ ปิวิตฺวา กตภตฺตกิจฺจสฺส เต มนาปานิ วตฺถานิ นีหริตฺวา ทสฺสามีติ วตฺวา อาสนํ ปญฺญาเปตฺวาว อทาสิ ฯ นิสีทิ สามเณโร ฯ อุปาสิกา มุหุตฺเตเนว ยาคุขชฺชกํ สมฺปาเทตฺวา อทาสิ ฯ อถ สา ภตฺตํ สมฺปาเทสฺสามีติ อวิทูเร นิสินฺนา ตณฺฑุเล โธวติ ฯ ตสฺมึ สมเย สา ยกฺขินี กหํ นุ โข สามเณโร กจฺจิ ภิกฺขาหารํ ลภติ โนติ อาวชฺชมานา ตสฺส วิพฺภมิตุกามตาย นิสินฺนภาวํ ญตฺวา มา เหว โข เม เทวตานํ อนฺตเร ลชฺชํ อุปฺปาเทยฺย คจฺฉามิสฺส วิพฺภมเน อนฺตรายํ กริสฺสามีติ อาคนฺตฺวา ตสฺส สรีเร อธิมุจฺจิตฺวา คีวํ ปริวตฺเตตฺวา ภูมิยํ ปาเตสิ ฯ โส อกฺขีหิ ปริวตฺเตหิ เขเฬน ปคฺฆรนฺเตน ภูมิยํ วิปฺผนฺทิ ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

ประโยค ๑ - ๒
แปล มคธเป็นไทย
สอบ วันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๔๘

แปล โดยพยัญชนะ

๑. โส (ภิกขุ) จินฺเตสิ "อยํ อุปาสิกา มยา สพฺพํ จินฺติตจินฺติตํ เปเสสิ, อหํ เอตํ ทฏฺฐุกาโม, อโห วต เม นานคฺครสโภชนํ คาหาเปตฺวา สยเมว อาคจฺเฉยฺยาติ ฯ อุปาสิกา "มม ปุตฺโต มํ ทฏฺฐุกาโม, คมนํ เม ปจฺจาสึสตีติ โภชนํ คาหาเปตฺวา วิหารํ คนฺตฺวา ตสฺส อทาสิ ฯ โส กตภตฺตกิจฺโจ "มาติกมาตา นาม ตฺวํ มหาอุปาสิเกติ ปุจฺฉิ ฯ "อาม ตาตาติ ฯ "อุปาสิเก ตฺวํ ปรจิตฺตํ ชานาสีติ ฯ "กึ มํ ปุจฺฉสิ ตาตาติ ฯ "มยา จินฺติตจินฺติตํ สพฺพมกาสิ, เตน ตํ ปุจฺฉามีติ ฯ "ปรจิตฺตชานนภิกฺขู พหู ตาตาติ ฯ "นาหํ อญฺเญ ปุจฺฉามิ, ตฺวํ ปุจฺฉามิ อุปาสิเกติ ฯ เอวํ สนฺเตปิ อุปาสิกา "ปรจิตฺตํ ชานามีติ อวตฺวา "ปรจิตฺตํ ชานนฺตา นาม เอวํ กโรนฺติ ปุตฺตาติ อาห ฯ โส "ภาริยํ วติทํ กมฺมํ; ปุถุชฺชนา นาม โสภนํปิ อโสภนํปิ จินฺเตนฺติ สจาหํ อยุตฺตํ จินฺตยิสฺสามิ, สห ภณฺฑเกน โจรํ จูฬาย คณฺหนฺตี วิย มํ วิปฺปการํ ปาเปยฺย; มยา อิโต ปลายิตุํ วฏฺฏตีติ จินฺเตตฺวา "อุปาสิเก อหํ คมิสฺสามีติ อาห ฯ "กหํ อยฺยาติ ฯ "สตฺถุ สนฺติกํ อุปาสิเกติ ฯ "วสถ ตาว ภนฺเต อิธาติ ฯ "น วสิสฺสามิ อุปาสิเก คมิสฺสาเมวาติ นิกฺขมิตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ อคมาสิ ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. ตํ ทิวสํ ปน สตฺถา ปจฺจูสกาเล โลกํ โวโลเกนฺโต มหาทุคฺคตํ อตฺตโน ญาณชาลสฺส อนฺโต ปวิฏฺฐํ ทิสฺวา "กินฺนุ โข ภวิสฺสตีติ อาวชฺเชนฺโต "มหาทุคฺคโต 'เอกํ ภิกฺขุํ โภเชสฺสามีติ ภริยาย สทฺธึ หิยฺโย ภตึ อกาสิ, กตรนฺนุ โข ภิกฺขุํ ลภิสฺสตีติ จินฺเตตฺวา "มนุสฺสา ปณฺเณ อาโรปิตสญฺญาย ภิกฺขู คเหตฺวา อตฺตโน อตฺตโน เคเหสุ นิสีทาเปสฺสนฺติ, มหาทุคฺคโต มํ ฐเปตฺวา อญฺญ ภิกฺขุํ น ลภิสฺสตีติ อุปธาเรสิ ฯ พุทฺธา กิร ทุคฺคเตสุ อนุกมฺปํ กโรนฺติฯ ตสฺมา สตฺถา ปาโต ว สรีรกิจฺจํ กตฺวา "มหาทุคฺคตํ สงฺคณฺหิสฺสามีติ คนฺธกุฏึ ปวิสิตฺวา นิสีทิ ฯ มหาทุคฺคเตปิ มจฺเฉ คเหตฺวา เคหํ ปวิสนฺเต, สกฺกสฺส ปณฺฑุกมฺพลสิลาสนํ อุณฺหาการํ ทสฺเสสิ ฯ โส "กินฺนุ โข การณนฺติ โอโลเกนฺโต "หิยฺโย มหาทุคฺคโต 'เอกสฺส ภิกฺขุโน ภิกฺขํ ทสฺสามีติ อตฺตโน ภริยาย สทฺธึ ภตึ อกาสิ, กตรํ นุ โข ภิกฺขุํ ลภิสฺสตีติ จินฺเตตฺวา "นตฺเถตสฺส อญฺโญ ภิกฺขุ, สตฺถา ปน มหาทุคฺคตสฺส สงฺคหํ กริสฺสามีติ คนฺธกุฏิยํ นิสินฺโน ว, มหาทุคฺคโต อตฺตโน อุปกปฺปนกํ ยาคุภตฺตํ ปณฺณสูเปยฺยํปิ ตถาคตสฺส ทเทยฺย, ยนฺนูนาหํ มหาทุคฺคตสฺส เคหํ คนฺตฺวา ภตฺตการกกมฺมํ กเรยฺยนฺติ อญฺญาตกเวเสน ตสฺส เคหสมีปํ คนฺตฺวา "อตฺถิ นุ โข กสฺสจิ กิญฺจิ ภติยา กตฺตพฺพนฺติ ปุจฺฉิฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒
แปล มคธเป็นไทย

แปล โดยพยัญชนะ

๑. อ. ภิกษุนั้น คิดแล้วว่า อ. อุบาสิกานี้ ส่งไปแล้วซึ่งวัตถุอันเราคิดแล้ว ทั้งคิดแล้ว ๆ ทั้งปวง อ. เรา เป็นผู้ใคร่เพื่ออันเห็นซึ่งอุบาสิกานั่น ย่อมเป็น โอหนอ อ. อุบาสิกา ยังบุคคลให้ถือเอาแล้ว ซึ่งโภชนะมีรสอันเลิศต่าง ๆ เพื่อเรา พึงมาเองนั่นเทียว ดังนี้ ฯ อ. อุบาสิกา คิดแล้วว่า อ. บุตรของเราเป็นผู้ใคร่ เพื่ออันเห็นซึ่งเรา ย่อมเป็น ย่อมหวังเฉพาะซึ่งการไปแห่งเรา ดังนี้ ยังบุคคลให้ ถือเอาแล้วซึ่งโภชนะ ไปแล้วสู่วิหาร ได้ถวายแล้วแก่ภิกษุนั้น ฯ อ. ภิกษุนั้น ผู้มีกิจด้วยภัตอันตนทำแล้ว ถามแล้วว่า ดูก่อนมหาอุบาสิกา อ. ท่าน เป็นผู้ชื่อว่า มาติกมารดา ย่อมเป็นหรือ ดังนี้ ฯ อ. อุบาสิกานั้น กล่าวแล้วว่า ดูก่อนพ่อ จ๊ะ อ. ดิฉัน เป็นผู้ชื่อว่ามาติกมารดา ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ อ. ภิกษุนั้น ถามแล้วว่า ดูก่อนอุบาสิกา อ. ท่าน ย่อมรู้ซึ่งจิตของบุคคลอื่นหรือ ดังนี้ ฯ อ. อุบาสิกานั้น กล่าวแล้วว่า ดูก่อนพ่อ อ. ท่าน ย่อมถามซึ่งดิฉัน เพราะเหตุไร ดังนี้ ฯ อ. ภิกษนั้น กล่าวแล้วว่า อ. ท่าน ได้กระทำแล้วซึ่งวัตถุอันเราคิดแล้ว ทั้งคิดแล้ว ทั้งปวง เพราะเหตุนั้น อ. เรา ย่อมถามซึ่งท่าน ดังนี้ ฯ อ. อุบาสิกานั้น กล่าวแล้วว่า ดูก่อนพ่อ อ. ภิกษุผู้รู้ซึ่งจิตของบุคคลอื่น ท. เป็นผู้มาก ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ อ. ภิกษุนั้น กล่าวแล้วว่า อ. เรา ย่อมไม่ถามซึ่งภิกษุทั้งหลาย เหล่าอื่น ดูก่อน อุบาสิกา อ. เรา ย่อมถามซึ่งท่าน ดังนี้ ฯ ครั้นเมื่อความเป็นอย่างนั้น แม้มีอยู่ อ. อุบาสิกา ไม่กล่าวแล้วว่า อ. เรา ย่อมรู้ซึ่งจิตของบุคคอื่น ดังนี้ กล่าวแล้วว่า ดูก่อนบุตร ชื่อ อ. ชน ท. ผู้รู้อยู่ซึ่งจิตของบุคคลอื่น ย่อมกระทำอย่างนี้ ดังนี้ ฯ อ. ภิกษุนั้น คิดแล้วว่า อ. กรรมนี้ เป็นกรรมหนักหนอ ย่อมเป็น ชื่อ อ. ปุถุชน ท. ย่อมคิด แม้ซึ่งเรื่องอันงาม แม้ซึ่งเรื่องอันไม่งาม ถ้าว่า อ. เรา จักคิดซึ่งเรื่อง

อันไม่ควรแล้วไซร้ อ. อุบาสิกานี้ยังเรา พึงให้ถึงซึ่งประการอันแปลก ราวกะว่า อ. หญิง ผู้จับอยู่ซึ่งโจรกับด้วยภัณฑะที่มวยผม อ. อันอันเราหนีไปจากที่นี้ ย่อมควร ดังนี้ กล่าวแล้วว่า ดูก่อนอุบาสิกา อ. เราจักไป ดังนี้ ฯ อ. อุบาสิกานั้น ถามแล้วว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า อ. ท่านจักไป ณ ที่ไหน ดังนี้ ฯ อ. ภิกษุนั้น กล่าวแล้วว่า ดูก่อนอุบาสิกา อ. เรา จักไปสู่สำนักของพระศาสดา ดังนี้ ฯ อ. อุบาสิกานั้น กล่าวแล้วว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ. ท่าน ท. ขอจงอยู่ในที่นี้ก่อน ดังนี้ ฯ อ. ภิกษุนั้น กล่าวแล้วว่า ดูก่อนอุบาสิกา อ. เรา จักไม่อยู่ อ. เรา จักไป นั่นเทียว ดังนี้ ออกแล้ว ได้ไปแล้วสู่สำนักของพระศาสดา ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. ก็ในวันนั้น พระศาสดาทรงตรวจดูสัตวโลกในเวลาใกล้รุ่ง ทรงเห็นนายมหาทุคคตะ ผู้เข้าไปในภายในข่ายคือพระญาณของพระองค์ ทรงใคร่ครวญว่า จักมีเหตุอะไรหนอแล ดังนี้ ทรงดำริว่า นายมหาทุคคตะคิดว่า เรา จักเลี้ยงภิกษุรูปหนึ่ง ดังนี้ เมื่อวันวาน จึงได้ทำงานรับจ้างกับภรรยาแล้ว เขาจักได้ภิกษุรูปไหนหนอแล ดังนี้ จึงทรงใคร่ครวญว่า คนทั้งหลาย จักพาภิกษุ ไปตามชื่อที่จดไว้ในบัญชีแล้ว ให้นั่งในเรือนของตน ๆ นายมหาทุคคตะเว้นเรา เสียแล้ว จักไม่ได้ภิกษุรูปอื่น ฯ ได้ยินว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ย่อมทรงทำความ อนุเคราะห์ในพวกคนเข็ญใจ ฯ เพราะฉะนั้น พระศาสดาทรงทำสรีรกิจแต่ เช้าตรู่แล้ว ทรงดำริว่า เราจักสงเคราะห์นายมหาทุคคตะดังนี้แล้ว จึงเสด็จเข้าสู่ พระคันธกุฎี ประทับนั่ง ฯ แม้เมื่อนายมหาทุคคตะ กำลังถือปลาเข้าไปสู่เรือน ปัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ของท้าวสักกะแสดงอาการร้อน ฯ ท้าวเธอทรงพิจารณาว่า เหตุอะไรหนอแล ดังนี้ ทรงดำริว่า เมื่อวันวาน นายมหาทุคคตะ คิดแล้วว่า เราจักถวายภิกษาแก่ภิกษุรูปหนึ่ง ดังนี้ ได้ทำงานรับจ้างกับภรรยาของตน เขาจักได้ภิกษุรูปไหนหนอแล ดังนี้ ทรงทราบว่า ภิกษุรูปอื่นไม่มีสำหรับเขา ก็พระศาสดาทรงดำริว่า เราจักสงเคราะห์นายมหาทุคคตะ ดังนี้ ประทับนั่งรออยู่

ในพระคันธกุฎี นายมหาทุคคตะ พึงถวายข้าวยาคูและภัต ทั้งแกงผักอันเหมาะสำหรับตนแก่พระตถาคต ถ้ากระไร เราควรไปยังเรือนของนายมหาทุคคตะทำหน้าที่เป็นพ่อครัว ดังนี้ แล้วจึงทรงจำแลงเพศมิให้ใครรู้จัก เสด็จไปที่ใกล้เรือนของนายมหาทุคคตะนั้นแล้ว ตรัสถามว่า การงานอะไร ๆ ที่พึงกระทำด้วยการรับจ้างของใครมีอยู่หรือหนอแล ฯ

Untitled-13 133 10/10/54, 17:38

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๔๘

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ก. อักขรวิธี ว่าด้วยอักษร จัดเป็น ๒ คือ.....ฯ

ข. กรณ์ที่ทำอักขระ มี ๔ คือ.....ฯ

๒. สนธิกิริโยปกรณ์คืออะไร ฯ ในสระสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๓. คำพูดในบาลีภาษาจัดเป็นวจนะไว้เท่าไร ฯ อะไรบ้างฯ วจนะนั้นมีเครื่องหมายให้แปลกกันที่ไหน ฯ

๔. วิภัตติอาขยาต จัดเป็นกี่หมวด ฯ หมวดนั้น ๆ บอกกาลอะไร ฯ จงเขียนวิภัตติหมวดปัญจมี เฉพาะฝ่ายปรัสสบทมาดู ฯ

๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับกิริยากิตก์ แบ่งเป็นกี่หมวด ฯ อะไรบ้าง ฯ ปัจจัยไหนบอกกาลอะไร ฯ รูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ เป็นรูปและสาธนะอะไร ฯ

ก. คจฺฉนฺติ เอตฺถาติ คติ ฯ

ข. ภุญฺชิตพฺพนฺติ โภชนํ ฯ

๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. สีตญฺจ สมฏฺฐญฺจ สีตสมฏฺฐํ (ฐานํ) ฯ

ข. สห มจฺฉเรน ยํ วตฺตตีติ สมจฺเฉรํ (จิตฺตํ) ฯ

ค. สํสาเร ทุกฺขํ สํสารทุกฺขํ ฯ

ฆ. สมโณ จ พฺราหฺมโณ จ สมณพฺราหฺมณา ฯ

ง. อาคตา สมณา ยํ โส อาคตสมโณ (อาราโม) ฯ

๗. ในโคตตตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้างฯ **ปูชนีโย, สติมา, ทฺวิธา** ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องในช่องว่าง ดังต่อไปนี้

ก. อักขรวิธี ว่าด้วยอักษรจัดเป็น ๒ คือ สมัญญาภิธาน แสดงชื่ออักษรที่เป็นสระและพยัญชนะพร้อมทั้งฐานกรณ์ ๑ สนธิ ต่ออักษรที่อยู่ในคำอื่นให้เนื่องเป็นอันเดียวกัน ๑

ข. กรณ์ที่ทำอักขระมี ๔ คือ **ชิวฺหามชฺฌํ** ท่ามกลางลิ้น เป็นกรณ์ของอักขระที่เป็นตาลุชะ ๑ **ชิวฺโหปคฺคํ** ถัดปลายลิ้นเข้ามา เป็นกรณ์ของอักขระที่เป็นมุทธชะ ๑ **ชิวฺหคฺคํ** ปลายลิ้น เป็นกรณ์ของอักขระที่เป็นทันตชะ ๑ **สกฏฺฐานํ** ฐานของตน เป็นกรณ์ของอักขระ ที่เหลือนอกจากนี้คือ **กัณฐชะ โอฏฐชะ นาสิกัฏฐานชะ** ๑ ฯ

๒. สนธิกิริโยปกรณ์คือ วิธีที่เป็นอุปการะแก่การทำสนธิ ในสระสนธิได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๗ ฯ คือ **โลโป** ๑ **อาเทโส** ๑ **อาคโม** ๑ **วิกาโร** ๑ **ปกติ** ๑ **ทีฆํ** ๑ **รสฺสํ** ๑ ฯ

๓. คำพูดในบาลีภาษาจัดเป็นวจนะไว้ ๒ ฯ คือ **เอกวจนะ** ๑ **พหุวจนะ** ๑ วจนะนั้นมีเครื่องหมายให้แปลกกันที่ท้ายศัพท์ เหมือนคำว่า **ปุริโส** ชายคนเดียว เป็นเอกวจนะ **ปุริสา** ชายหลายคน เป็นพหุวจนะ ฯ

๔. วิภัตติอาขยาตจัดเป็น ๘ หมวด ฯ หมวดวตฺตมานา ปญฺจมี สตฺตมี บอกปัจจุบันกาล, หมวดปโรกฺขา หิยฺตฺตนี อชฺชตฺตนี บอกอดีตกาล, หมวดภวิสฺสนฺติ กาลาติปตฺติ บอกอนาคตกาล ฯ

ได้เขียนวิภัตติหมวด ปญฺจมี เฉพาะฝ่ายปรัสบท คือ

ปัญจมี

	เอก.	**พหุ.**
ป.	**ตุ**	**อนฺตุ**
ม.	**หิ**	**ถ**
อุ.	**มิ**	**ม**

๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับกิริยากิตก์ แบ่งออกเป็น ๓ หมวด ฯ คือ

กิตปัจจัย มีปัจจัย ๓ ตัว คือ **อนฺต ตวนฺตุ ตาวี** ๑

กิจจปัจจัย มีปัจจัย ๒ ตัว คือ **อนีย ตพฺพ** ๑

กิตกิจจปัจจัย มีปัจจัย ๕ ตัว คือ **มาน ต ตูน ตฺวา ตฺวาน** ๑

อนฺต มาน บอกปัจจุบันกาล

อนีย ตพฺพ บอกความจำเป็น

ตวนฺตุ ตาวี ต ตูน ตฺวา ตฺวาน บอกอดีตกาล

ก. เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

ข. เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

๖. ได้บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

ก. ชื่อ วิเสสโนภยบท กัมมธารยสมาส ฯ

ข. ชื่อ สหบุพพบท พหุพพิหิสมาส ฯ

ค. ชื่อ สัตตมีตัปปุริสสมาส ฯ

ฆ. ชื่อ อสมาหาร ทวันทวสมาส ฯ

ง. ชื่อ ทุติยาพหุพพิหิสมาส ฯ

๗. ในโคตตตัทธิตมีปัจจัย ๘ ตัว ฯ **คือ ณ, ณายน, ณาน, เณยฺย, ณิ, ณิก, ณว, เณร** ฯ

ปูชนีโย ลง **อีย** ปัจจัย ใน **ฐานตัทธิต**

สติมา ลง **มนฺตุ** ปัจจัย ใน **ตทัสสัตถิตัทธิต**

ทฺวิธา ลง **ธา** ปัจจัย ใน **วิภาคตัทธิต**

พระศรีสุธรรมโมลี สมจิตฺโต วัดโมลีโลกยาราม เฉลย

สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้

ประโยค ๑-๒
แปล มคธเป็นไทย
สอบ วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗

แปล โดยพยัญชนะ

๑. มนุสฺสา วตฺตสมฺปนฺเน ภิกฺขู ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺตา อาสนานิ ปญฺญาเปตฺวา นิสีทาเปตฺวา ปณีเตนาหาเรน ปริวิสิตฺวา ภนฺเต กุหึ อยฺยา คจฺฉนฺตีติ ปุจฺฉิตฺวา ยถาผาสุกฏฺฐานํ อุปาสกาติ วุตฺเต ปณฺฑิตมนุสฺสา วสฺสาวาสํ เสนาสนํ ปริเยสนฺติ ภทนฺตาติ ญตฺวา ภนฺเต สเจ อยฺยา อิมํ เตมาสํ อิธ วเสยฺยุํ มยํ สรเณสุ ปติฏฺฐาย สีลานิ คณฺเหยฺยามาติ อาหํสุ ฯ เตปิ มยํ อิมานิ กุลานิ นิสฺสาย ภวนิสฺสรณํ กริสฺสามาติ อธิวาเสสุํ ฯ มนุสฺสา เตสํ ปฏิญฺญํ คเหตฺวา วิหารํ ปฏิชคฺคิตฺวา รตฺติฏฺฐานทิวาฏฺฐานานิ สมฺปาเทตฺวา อทํสุ ฯ เต นิพทฺธํ ตเมว คามํ ปิณฺฑาย ปวิสนฺติ ฯ อถ เน เอโก เวชฺโช อุปสงฺกมิตฺวา ภนฺเต พหุนฺนํ วสนฏฺฐาเน อผาสุกํปิ นาม โหติ ตสฺมึ อุปฺปนฺเน มยฺหํ กเถยฺยาถ เภสชฺชํ กริสฺสามีติ ปวาเรสิ ฯ

เถโร วสฺสูปนายิกาทิวเส เต ภิกฺขู อามนฺเตตฺวา ปุจฺฉิ อาวุโส อิมํ เตมาสํ กตีหิ อิริยาปเถหิ วีตินาเมสฺสถาติ ฯ จตูหิ ภนฺเตติ ฯ กึ ปเนตํ อาวุโส ปฏิรูปํ นนุ อปฺปมตฺเตหิ ภวิตพฺพํ มยํ หิ ธรมานสฺส พุทฺธสฺส สนฺติกา กมฺมฏฺฐานํ คเหตฺวา อาคตา พุทฺธา จ นาม น สกฺกา สเจน อาราเธตุํ กลฺยาณชฺฌาสเยน เหเต อาราเธตพฺพา ปมตฺตสฺส จ นาม จตฺตาโร อปายา สกเคหสทิสา อปฺปมตฺตา โหถาวุโสติ ฯ ตุมฺเห ปน ภนฺเตติ ฯ อหํ ตีหิ อิริยาปเถหิ วีตินาเมสฺสามิ ปิฏฺฐึ น ปสาเรสฺสามิ อาวุโสติ ฯ สาธุ ภนฺเต อปฺปมตฺตา โหถาติ ฯ

ปัญหาเถรคาถา

๒. เถรสฺส นิทฺทํ อโนกฺกมนฺตสฺส ปฐมมาเส อติกฺกนฺเต อกฺขิโรโค อุปฺปชฺชิ ฯ ฉิทฺทฆฏโต อุทกธารา วิย อกฺขีหิ ธารา ปคฺฆรนฺติ ฯ โส สพฺพรตฺตึ สมณธมฺมํ กตฺวา อรุณุคฺคมเน คพฺภํ ปวิสิตฺวา นิสีทิ ฯ ภิกฺขู ภิกฺขาจารเวลาย เถรสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา ภิกฺขาจารเวลา ภนฺเตติ อาหํสุ ฯ เตนหาวุโส คณฺหถ ปตฺตจีวรนฺติ อตฺตโน ปตฺตจีวรํ คาหาเปตฺวา นิกฺขมิ ฯ ภิกฺขู ตสฺส อกฺขึ ปคฺฆรนฺเต ทิสฺวา กิเมตํ ภนฺเตติ ปุจฺฉึสุ ฯ อกฺขี เม อาวุโส วาตา วิชฺฌนฺตีติ ฯ นนุ ภนฺเต เวชฺเชนมฺห ปวาริตา ตสฺส กเถยฺยามาติ ฯ สาธาวุโสติ ฯ เต เวชฺชสฺส กถยึสุ ฯ โส เตลํ ปจิตฺวา เปเสสิ ฯ เถโร นาสาย เตลํ อาสิญฺจนฺโต นิสินฺนโก ว อาสิญฺจิตฺวา อนฺโตคามํ ปาวิสิ ฯ เวชฺโช ทิสฺวา อาห ภนฺเต อยฺยสฺส กิร อกฺขี วาโต วิชฺฌตีติ ฯ อาม อุปาสกาติ ฯ ภนฺเต มยา เตลํ ปจิตฺวา เปสิตํ นาสาย โว อาสิตฺตนฺติ ฯ อาม อุปาสกาติ ฯ อิทานิ กีทิสนฺติ ฯ รุชเตว อุปาสกาติ ฯ เวชฺโช มยา เอกวาเรเนว วูปสมนตฺถํ เตลํ ปหิตํ กินฺนุ โข โรโค น วูปสนฺโตติ จินฺเตตฺวา ภนฺเต นิสีทิตฺวา โว อาสิตฺตํ นิปชฺชิตฺวาติ ปุจฺฉิ ฯ เถโร ตุณฺหี อโหสิ ปุนปฺปุนํ ปุจฺฉิยมาโนปิ น กเถสิ ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ๑-๒
แปล มคธเป็นไทย

แปล โดยพยัญชนะ

๑. อ. มนุษย์ ท. เห็นแล้ว ซึ่งภิกษุ ท. ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยวัตร เป็นผู้มีจิตเลื่อมใสแล้ว เป็น ปูลาดแล้ว ซึ่งอาสนะ ท. ยังภิกษุ ท. ให้นั่งแล้ว อังคาสแล้วด้วยอาหารอันประณีต ถามแล้วว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.พระผู้เป็นเจ้า ท. จะไปในที่ไหน ดังนี้ ครั้นเมื่อคำว่า ดูก่อนอุบาสกและอุบาสิกา ท. อ. เรา ท. จะไป สู่ที่อันมีความสำราญอย่างไร ดังนี้ อันภิกษุ ท. เหล่านั้น กล่าวแล้ว อ. มนุษย์ผู้เป็นบัณฑิต ท. ทราบแล้วว่า อ. ท่านผู้เจริญ ท. แสวงหาอยู่ซึ่งเสนาสนะ อันเป็นที่อยู่จำซึ่งพรรษา ดังนี้ กล่าวแล้วว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ถ้าว่า อ. พระผู้เป็นเจ้า ท. พึงอยู่ ในที่นี้ ตลอดหมวดแห่งเดือนสาม นี้ไซร้ อ. ข้าพเข้า ท. ตั้งอยู่เฉพาะแล้วในสรณะ ท. พึงถือเอา ซึ่งศีล ท. ดังนี้ ฯ อ. ภิกษุ ท. แม้เหล่านั้น ยังคำนิมนต์ให้อยู่ทับแล้ว ด้วยอันคิดว่า อ.เรา ท. อาศัยแล้วซึ่งตระกูล ท. เหล่านี้ จักกระทำ ซึ่งการออกไปจากภพ ดังนี้ ฯ อ. มนุษย์ ท. รับแล้ว ซึ่งปฏิญญา ของภิกษุ ท. เหล่านั้น จัดแจงแล้ว ซึ่งที่เป็นที่อยู่ยังที่เป็นที่พักในกลางคืนและที่เป็นที่พักในกลางวัน ท. ให้ถึงพร้อมแล้ว ได้ถวายแล้ว ฯ อ. ภิกษุ ท. เหล่านั้น ย่อมเข้าไป สู่บ้าน นั้นนั่นเทียว เพื่อบิณฑะเนืองนิตย์ ฯ ครั้งนั้น อ. หมอ คนหนึ่ง เข้าไปหาแล้ว ซึ่งภิกษุ ท. เหล่านั้น ปวารณาแล้ว ด้วยคำว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ชื่อแม้ อ.ความทุกข์มิใช่ความสำราญ ย่อมมีในที่เป็นที่อยู่ แห่งพระผู้เป็นเจ้า ท. มาก ครั้นเมื่อความทุกข์มิใช่ความสำราญนั้น เกิดขึ้นแล้ว อ. ท่าน ท. พึงบอกแก่ข้าพเจ้า อ. ข้าพเจ้า จักกระทำ ซึ่งยา ดังนี้ ฯ

อ. พระเถระ เรียกมาแล้ว ซึ่งภิกษุ ท. เหล่านั้น ถามแล้วว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. อ. ท่าน ท. จักยังกาลให้น้อมไปล่วงวิเศษ ด้วยอิริยาบถ ท. เท่าไร ตลอดหมวดแห่งเดือนสามนี้ ดังนี้ ในวันคือดิถีเป็นที่น้อมเข้าไปใกล้แห่งกาลฝน ฯ อ. ภิกษุ ท. เหล่านั้น กล่าวแล้วว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ. กระผม ท. จักยังกาลให้น้อม

ไปล่วงวิเศษ ด้วยอิริยาบถ ท. สี่ ตลอดหมวดแห่งเดือนสามนี้ ดังนี้ ฯ อ. พระเถระ กล่าวแล้วว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. ก็ อ.อันยังกาลให้น้อมไปล่วงวิเศษด้วยอิริยาบถ ท.สี่ ตลอดหมวดแห่งเดือนสามนี้ แห่งท่าน ท. นั่น เป็นกรรมอันสมควร ย่อมเป็นหรือ อันเรา ท. พึงเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว พึงเป็น มิใช่หรือ เพราะว่า อ. เรา ท. เรียนเอาแล้ว ซึ่งพระกรรมฐาน จากสำนัก ของพระพุทธเจ้า ผู้ยังทรงพระชนม์อยู่ มาแล้ว จริงอยู่ ชื่อ อ.พระพุทธเจ้า ท. อันบุคคลผู้โอ้อวด ไม่อาจเพื่ออันให้ทรงยินดียิ่ง ด้วยว่า อ. พระพุทธเจ้า ท. เหล่านั่น อันบุคคลผู้มีอัธยาศัยอันงาม พึงให้ทรงยินดียิ่ง จริงอยู่ อ. อบาย ท. สี่ เป็นเช่นกับด้วยเรือนของตน ย่อมเป็น ชื่อแก่บุคคลผู้ประมาทแล้ว ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. อ. ท่าน ท. จงเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว จงเป็น ดังนี้ ฯ อ. ภิกษุ ท. ถามแล้วว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็ อ. ท่าน เล่า ดังนี้ ฯ อ. พระเถระ กล่าวแล้วว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. อ. เรา จักยังกาลให้น้อมไปล่วงวิเศษด้วยอิริยาบถ ท. สาม อ. เรา จักไม่เหยียด ซึ่งหลัง ดังนี้ ฯ อ. ภิกษุ ท. กล่าวแล้วว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ. ดีละ อ. ท่าน ท. จงเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว จงเป็น ดังนี้ ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. เมื่อพระเถระไม่ก้าวลงสู่ความหลับ ครั้นเดือนที่หนึ่ง ผ่านพ้นไป ก็เกิดโรคตาขึ้น ฯ หยาดน้ำตาไหลออกจากดวงตา คล้ายสายน้ำซึมออกจากหม้อร้าว ฉะนั้น ฯ ท่าน บำเพ็ญสมณธรรมตลอดทั้งคืน ในเวลาอรุณขึ้นก็เข้าไปยังห้อง แล้วนั่ง ฯ ภิกษุทั้งหลาย ไปสำนักพระเถระในเวลาภิกขาจาร กราบเรียนว่า ได้เวลาภิกขาจารแล้วขอรับ ฯ พระเถระตอบว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย ถ้ากระนั้น ช่วยถือบาตรและจีวรไปด้วย ได้ขอให้ภิกษุทั้งหลายช่วยถือบาตรและจีวรของตน ออกไป ฯ ภิกษุทั้งหลาย มองเห็นดวงตาของท่าน (มีน้ำตา)ไหลออกอยู่ จึงเรียนถามว่า นั่นอะไร ขอรับ ฯ พระเถระ ตอบว่า ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย

ลมเสียดแทงดวงตาของผม ฯ พวกภิกษุกราบเรียนว่า หมอได้ปวารณาพวกเราไว้แล้ว มิใช่หรือ ขอรับ พวกเราควรบอกแก่เขา ฯ พระเถระตอบว่า ดีท่านทั้งหลาย ฯ ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น จึงได้บอกแก่หมอ ฯ หมอนั้น ได้หุงน้ำมันส่งไป (ถวาย) ฯ พระเถระเมื่อจะหยอดน้ำมันทางจมูก นั่งนั่นแล หยอดแล้วเข้าไปภายในบ้าน ฯ หมอเห็นแล้วจึงถามว่า ท่านขอรับ ทราบว่า ลมเสียดแทงดวงตาของพระผู้เป็นเจ้าหรือ ฯ พระเถระตอบว่า ใช่ อุบาสกฯ หมอถามว่า ท่านขอรับ กระผมได้หุงน้ำมันส่งไป (ถวาย) พระคุณเจ้าได้หยอดน้ำมันทางจมูกแล้วหรือ ฯ พระเถระตอบว่า ใช่ อุบาสก ฯ หมอถามว่า ขณะนี้ เป็นอย่างไรบ้าง ฯ พระเถระตอบว่า ยังเจ็บอยู่เลย อุบาสก ฯ หมอคิดว่า เราส่งน้ำมันไปเพื่อระงับโดย (หยอด) ครั้งเดียวเท่านั้น เหตุอะไรหนอแล โรคจึงยังไม่สงบ จึงเรียนถามว่า ท่านขอรับ น้ำมันนั้น ท่าน นั่งหยอดหรือนอนหยอด ฯ พระเถระได้นิ่งเสีย แม้ถูกหมอรบเร้าถาม ก็ไม่ตอบ ฯ

พระเทพมุนี ธมฺมรตโน วัดปากน้ำ เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ก. ฐานที่ตั้งที่เกิดของอักขระ มี.....คือ..... ฯ

ข. พยัญชนะที่มีเสียงก้อง เรียกว่า..... ได้แก่พยัญชนะ.....ฯ

๒. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. ในสระสนธิ อาเทโส มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

ข. ในนิคคหิตสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. ศัพท์เช่นไรเรียกว่าอัพพยศัพท์ ฯ

ข. นิบาตต่อไปนี้บอกอะไร **เสฺว, พหิทฺธา, อิว, น, สเจ** ฯ

๔. บุรุษในอาขยาตมีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ จะทราบบุรุษได้ต้องอาศัยอะไร ฯ จงเขียนวิภัตติหมวดอัชชัตตนี เฉพาะฝ่ายปรัสสบทมาดู ฯ

๕. ศัพท์เช่นไรชื่ออธิกรณสาธนะ ฯ และสาธนะนี้ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ฯ รูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ เป็นรูปและสาธนะอะไร

ก. ทุกฺเขน รกฺขิยตีติ ทุรกฺขํ ฯ

ข. วิเนติ เตนาติ วินโย ฯ

๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. ญาณํ จกฺขุ อิว ญาณจกฺขุ ฯ

ข. พนฺธนา มุตฺโต พนฺธนมุตฺโต (สตฺโต) ฯ

ค. ชีวสฺส ยตฺตโก ปริจฺเฉโท ยาวชีวํ ฯ

ฆ. วีโต ราโค ยสฺมา โส วีตราโค (ภิกฺขุ) ฯ

ง. นตฺถิ ตสฺส ปุตฺตาติ อปุตฺตโก ฯ

๗. ในสมุหตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ **ทฺวาทสี, ปญฺญวา, โกสลฺลํ** ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ก. ฐานที่ตั้งที่เกิดของอักขระมี ๖ คือ กณฺโฐ คอ, ตาลุ เพดาน, มุทฺธา ศีรษะ ก็ว่าปุ่มเหงือกก็ว่า, ทนฺโต ฟัน, โอฏฺโฐ ริมฝีปาก, นาสิกา จมูก

ข. พยัญชนะที่มีเสียงก้อง เรียกว่า โฆสะ ได้แก่พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ในวรรคทั้ง ๕ คือ **ค ฆ ง, ช ฌ ญ, ฑ ฒ ณ, ท ธ น, พ ภ ม,** และ **ย ร ล ว ห ฬ,** ๒๑ ตัวนี้ เป็น โฆสะ

๒. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้

ก. ในสระสนธิ อาเทโส มี ๒ คือ แปลงสระเบื้องหน้า ๑ แปลงสระเบื้องหลัง ๑

ข. ในนิคคหิตสนธิได้สนธิกิริโยปกรณ์ ๔ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกติ ๑

๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้

ก. ศัพท์อีกจำพวกหนึ่ง จะแจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗ แปลงรูปไปต่าง ๆ เหมือนนามทั้ง ๓ ไม่ได้ คงรูปอยู่เป็นอย่างเดียว ศัพท์เหล่านี้ เรียกว่า อัพยยศัพท์

ข. **เสฺว** นิบาตบอกกาล
พหิทฺธา นิบาตบอกที่
อิว นิบาตบอกอุปมาอุปไมย
น นิบาตบอกปฏิเสธ
สเจ นิบาตบอกปริกัป

๔. บุรุษในอาขยาต มี ๓ คือ ประถมบุรุษ ๑ มัธยมบุรุษ ๑ อุตตมบุรุษ ๑ จะทราบบุรุษได้ต้องอาศัย วิภัตติ

ได้เขียนวิภัตติหมวดอัชชัตตนี เฉพาะฝ่ายปรัสบท คือ

อัชชัตตนี

ป.	**อี**	**อุํ**
ม.	**โอ**	**ตฺถ**
อุ.	**อึ**	**มฺหา**

๕. ผู้ทำ ๆ ในที่ใด ศัพท์ที่เป็นชื่อของที่นั้น เป็นต้นว่า **ฐานํ** ที่ตั้ง, ที่ยืน, **อาสนํ** ที่นั่ง, **สยนํ** ที่นอน ชื่อว่าอธิกรณสาธนะ อธิกรณสาธนะนี้ ที่เป็นกัตตุรูป แปลว่า "**เป็นที่**" ที่เป็นกัมมรูป แปลว่า "**เป็นที่อันเขา**"

ก. ทุกฺเขน รกฺขิยตีติ ทุรกฺขํ ฯ เป็น กัมมรูป กัมมสาธนะ

ข. วิเนติ เตนาติ วินโย ฯ เป็น กัตตุรูป กรณสาธนะ

๖. ได้บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. ชื่อ วิเสสโนปมบท กัมมธารยสมาส

ข. ชื่อ ปัญจมีตัปปุริสสมาส

ค. ชื่อ นิปาตปุพพกะ อัพยยีภาวสมาส

ฆ. ชื่อ ปัญจมีพหุพพิหิสมาส

ง. ชื่อ น บุพพบท พหุพพิหิสมาส

๗. ในสมุหตัทธิต มีปัจจัย ๓ ตัว คือ **กณฺ, ณ, ตา**

ทฺวาทสี	ลง	**อี**	ปัจจัย ในปูรณตัทธิต
ปญฺญวา	ลง	**วนฺตุ**	ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต
โกสลฺลํ	ลง	**ณฺย**	ปัจจัย ในภาวตัทธิต

พระเทพปริยัติสุธี อินฺทปญฺโญ วัดบพิตรพิมุข เฉลย

สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.